

126
MIL
**INSCRIPTIONS
BYZANTINES
DE MISTRA**

(1re PARTIE: TEXTES)

PAR

GABRIEL MILLET

EXTRAIT DU BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELLENIQUE
TOME 23, 1899

ATHÈNES
TYPOGRAPHIE DE PERRIS FRÈRES
1899

a M. le Dr Stephanos Hommages des
sympathiques

G. Millet

BB

INSCRIPTIONS
BYZANTINES
DE MISTRAS

(1re PARTIE: TEXTES)

PAR

GABRIEL MILLET

EXTRAIT DU BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELLENIQUE
TOME 23, 1899

ATHÈNES
TYPOGRAPHIE DE PERRIS FRÈRES
1899

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

INSCRIPTIONS BYZANTINES DE MISTRA

(Pl. XIV - XXIII)

Les ruines de Mistra ont été l'objet de longues études entreprises au nom de l'École d'Athènes, poursuivies pendant plusieurs années avec le concours de l'École des Hautes Études, de l'Académie des Inscriptions, de la Direction de l'Enseignement Supérieur et de celle des Beaux-Arts (1). Le plan d'un monastère a été dégagé par des fouilles; un musée d'architecture byzantine a été créé; de belles peintures ont été découvertes; enfin, grâce au talent de MM. Eustache, architecte, Yperman, Ronsin et Roumbos, peintres, qui ont collaboré à la reproduction des monuments, les matériaux d'une importante publication archéologique ont été rassemblés.

L'épigraphie de Mistra présente aussi un grand intérêt; elle comprend de véritables documents historiques, chrysobulles, actes épiscopaux, poésies politiques, dont la portée dépasse de beaucoup l'histoire même des monuments. Ces textes demandaient une étude distincte et approfondie; on les a réunis ici. Les inscriptions liturgiques ou iconographiques ont leur place marquée dans la description des églises et des peintures.

M. Zisiou a eu le mérite de publier le premier les inscriptions de Mistra (2). Le recueil de cet érudit pouvait être complété, soit au moyen du *Corpus Inscriptionum Græcarum*, soit surtout avec les copies recueillies par Fourmont au printemps de 1730 (3), encore inédites et dont les originaux ont dis-

(1) Je prie les directeurs et maîtres qui m'ont soutenu et aidé avec une inépuisable bienveillance, MM. Homolle, Monod, Psichari, Perrot, Schlumberger, Liard, Charmes, Roujon, Bayet et Lavisse, d'agrérer l'hommage de ma profonde reconnaissance.

(2) Ζησίου, Σύμμετρα, Athènes, 1892, p. 18-71.

(3) Le 21 février, il écrivait de Vulcano; de Sparte, il écrivait le 30 avril: « Depuis plus d'un mois je travaille avec 30 ouvriers... » Il était encore à Sparte le 27 mai (*Bib. Nat., Suppl. gr.*, 295, ff. 16^v; 6; 188-9).

paru (1). Un séjour prolongé à Mistra m'a permis de découvrir de nouveaux textes, qui avaient forcément échappé à une simple exploitation et d'améliorer des lectures que l'auteur lui-même, embarrassé par la complication de l'écriture ou le mauvais état des documents, ne présentait que sous toutes réserves (2). Enfin il était à souhaiter que des pièces de cette importance fussent reproduites par le dessin ou la photographie (3).

La présente étude comprendra deux parties : la publication des textes et le commentaire. La seconde partie paraîtra ultérieurement.

Ces textes ont été transcrits, dans la mesure du possible, et suivant un système que le commentaire justifiera, avec l'orthographe, l'accentuation et la ponctuation de l'original. On s'est contenté de corriger les fautes évidentes du copiste : on indiquera les additions par des parenthèses (), les suppressions par des crochets obliques <>; quant aux lettres à changer, elles sont signalées dans le texte par des italiques et corrigées dans les renvois. Les crochets carrés [] enferment les restitutions; les doubles crochets [[]], les passages que j'ai lus autrefois et qui depuis ont disparu. Les lectures douteuses sont soulignées.

Les textes sont rangés par groupes topographiques qui répondent à peu près à l'ordre chronologique. On a commencé par les églises de la ville basse, au nord - ouest ; on terminera par les inscriptions du musée et des environs.

Panaghia du Brontochion.

Sur la paroi méridionale du narthex s'ouvre une petite salle, large de 2^m.70, longue de 3^m.05, dans laquelle est ménagé l'escalier conduisant au premier étage. Elle est couverte d'une voûte à forme indécise, coupole surbaissée dont les pendentifs se renflent, ou voûte d'arêtes aplatie vers le sommet. Au

(1) *Bibl. Nat., Suppl. gr.,* 571^a et 855.

(2) *Zητοῦ*, p. 44.

(3) Les dessins qui accompagnent cet article sont l'œuvre de MM. Ronzin et Roumbos, que je suis heureux ici de féliciter et de remercier. J'ai fait moi-même les photographies.

centre de cette voûte, le Christ, dont on ne voit plus que la main droite et le nimbe, bénissait, dans une gloire portée par quatre anges et laissant échapper un rayon vers le sommet de chacune des parois. A l'extrémité de chaque rayon une main tient un parchemin déroulé, muni de son sceau (1). Dans les pendentifs et le long des arcs se déploie une guirlande, et, sous l'aile étendue de chacun des anges, quatre groupes de trois iambes, peints en lettres blanches, se détachent sur le fond bleu sombre. Chacun des parchemins porte un chrysobulle. Le texte des chrysobulles est écrit en brun rouge sur des lignes jaunes que séparent des interlignes verts.

Les chrysobulles sont au nombre de quatre, le plus ancien sur la paroi orientale dans la direction du sanctuaire, le second au sud, le troisième à l'ouest, le quatrième au nord, au dessus de l'entrée. Ce quatrième chrysobulle en recouvre un plus ancien, dont la surface est percée de trous où s'agrippe la seconde couche de stuc, et qui a reparu sur une assez grande étendue. Cette petite salle fournit donc six documents.

I. *Iambes de la voûte.*

Zisiou, p. 44, nos 25, 26 et 27.— Longueur des lignes, 0^m.43; hauteur, 0^m.03; interlignes, 0^m.03; largeur des lettres, de 0^m.015 à 0^m.02; majuscules régulières, peu de lettres entre les lignes, peu d'abréviations, aucun signe de ponctuation. L'inscription commence près du pendentif sud-est et se poursuit de gauche à droite. Les quatre groupes forment une suite unique. Le second est très effacé.

χερσὶ θεῖκαις καρδίᾳ βασιλέως
τὰ χρυ[σόβουλλ]α τῇ μονῇ δοῦναι τάδε
χερσὶν ἐπαιρόμενος ἀγό[ν]ων νόω[ν]

ε... φων... εἰκότως πάλαι λίαν
[...] ὑπέ]στη παχώμιος καμάτους
· · . . . μακ... μίους

(1) L'un de ces sceaux (paroi nord) a été détaché, il y a plusieurs années, avant la visite de M. Zisiou (p. 43). Les autres ont été détruits, soit par l'effet du temps, soit par la maladresse des voleurs.

θεός ἄρ' ὑπένυξε παλαιολόγοις
αὐτὸς δ' ὥραται χριστὸς ἀνωθεν νέμων
τῆς σὲ τεκουσης τὸν πανευκλεῆ δόμον

τοῖς αὔσονοκράτορσι τοῖς εὔσεβεσιν
τὴν εὐλογίαν εἰς διηνεκὲς κύρος
κυρῶν ἀναφαίρετον αὐτῶν τὸ κλέος .|.:

II. Chrysobulle (Andronic Paleologue, 1314-1315).

ZISIOU, p. 45 - 51. Hauteur du document, 2^m.80; largeur, 2^m.42; hauteur des lignes: dans le haut, 0^m.04, dans le bas, 0^m.03; interlignes, 0^m.03 et 0^m.02. (Planche XIV - XV).

- Préambule 1 .:. εἴπερ τι τῶν ἀπάντων χρῆμα κάλλιστον καὶ πρεπωδέστατον τῷ ἐκ θεοῦ βασιλεῖ πρὸς εὐφημίας καὶ δόξης ὅγκου καὶ
2 τῆς | ὅλης ἀρχῆς ἀσφάλειαν, τὸ παρεδρεύουσαν αὐτῷ δικαιοσύνην εἶναι κρίσει καὶ ἀληθείᾳ τοὺς λόγους ἀεὶ τῶν διοικουμένων |
3 σώζουσα(ν). δικαιον γὰρ τὸ θεῖον, καὶ τοῦτο θεοφιλές ὁ στάθμη τῶν δικαίων τι[νὰ] μετρεῖ καὶ οὐδαμοῦ τὸν τῆς ισότητος νόμον δι[α]-
4 δι | δράσκον δείκνυται· σὺν λόγῳ δὴ τὰ πάντα διαιτήσει καὶ κρινεῖ βασιλεὺς καὶ ώς τὸ εἰκὸς δεξ |
5 καὶ διὰ πάντων ὡν τις ἀν εἰσφέροι δεξιῶν καὶ ὡρελίμων εἰς τὸ κοινὸν φιλοφρόνως δέξεται· καὶ πάντοθεν ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενος
6 ῶσπερ ἀδέκαστος ἀγωνοθέτης | τῶν ἀρίστων, τοὺς ὁπωςδήποτε τὰ βέλτιστα δρῶντας ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς ἀμείψεται προτιθεὶς τὸ καλὸν εἰς τὸ μέσον ἔμμισθον· καὶ διαιρῶν ἐκάστω πρὸς
7 τὸ μέτρον οὐ δοκεῖ | κατορθοῦν καὶ γέρας ἀξιον· ἐπεὶ καὶ μόνος εἰ θέμις εἰπεῖν δύναμιν θεόθεν εἰς τύπον δημιουργίας εἰληφε μετα-
8 ποιεῖν· καὶ ἀλλοιοῦν τὰ τ[ῶ]ν ὑπὸ χεῖρα· | καὶ παράγειν ἐκ ταπεινοτέρου σχήματος εἰς καινοτέρων ὀνομάτων μεταμείψεις καὶ ἀξιῶν καὶ ἀρχῶν εὐπρέπειαν· οἵ τὸν αἰῶνα πάντα καὶ συμπαραμένει τὸ
9 κῦδος ἀνα | φαίρετον σώζον τοῖς ἐξ αὐτῶν τὸ τῆς τύχης σέμνωμα,
καὶ τὸ τῆς μνήμης αὐτοῖς ἐντεῦθεν οὐδόλως σθέννυται· διὸ καὶ παρὰ πάντων ὅμιλλα πρὸς τὸ καλὸν περὶ τὴν ἀσκησιν τῶν ἀξιολόγων ἔργων καὶ φιλοτιμία καὶ ζῆλος | ἐπαινετὸς ἐγγίνεται πρὸς αὐθικιρέτους ἀποδυομένων πόνους, εἰς ἐν τι τέλος χρηστὸν ὥρωντων

τὴν τῶν εὗ καὶ καλῶς διηγωνισμένων εὔκλειαν. οὕκουν ἀργῶς
 11 καὶ ἀνειμένως ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν διάκεινται. νυττόμενοι δὲ | κέν-
 τρω φιλοκαλίας ἀσμένως ὄμοῦ καὶ μάλα θερμῶς τῶν καλλίστων
 ἅπτονται· καὶ χρήσιμοι καὶ κοινωφελεῖς καθίστανται· καὶ αὖξει δὴ
 καὶ πρόεισιν εἰς ἄπαν τῇ θεοφιλεῖ καὶ θεοκυθερνήτῳ βασιλείᾳ
 12 τῶν κατὰ γνῶμην ἔκβασις. | αὗτη γὰρ ἔννομος ὡς ἀληθῶς ἐπι-
 στασία καὶ τῆς τοῦ θρόνου περιωπῆς κατόρθωσις ἢ δεῖ κρηπίδα
 καὶ θεμέλιον ὑποθεβλῆσθαι πρώτως τὴν εἰς θεὸν εύσέρειαν. οὐ
 13 μνημονεύειν μᾶλλον ἢ τὸν ἀέρα πνέειν χρεών. | τῷ χριστῷ κυρίου
 τοῦ ἀληθῶς θεοῦ· πρὸς ὃν ἡ διακόσμησις ὁρατῶν ὥδε πραγμάτων
 καὶ τῶν τελειοποιῶν δωρημάτων ἔφεσις· μαρτύρια δ' ἂν εἴεν ἀντὶ
 πάσης στήλης ἐμψύχου τοῦ σφόδρα θεοσεβεῖν, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν
 14 ἀπασῶν φροντίς· ἢ περὶ | τοὺς θείους καὶ ιεροὺς σηκοῦς καὶ νεώς
 καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ φιλοκαλία καὶ πρὸς σύμπαν τῶν εὐπρεπῶν ἐπί-
 δειξις· καὶ πρὸς γε τὸ χειρὶ καὶ γνώμη φιλοτίμω τοὺς γνησίους
 λατρευτὰς θεραπεύειν θεοῦ· καὶ τῶν εἰς τὸν πνευματικὸν τεινόν-
 15 των ἔρωτα | τῆς ἀγγελοπρεπαῖς¹ αὐτῆς πολιτείας ἐξ ὅλης ψυχῆς
 συναίρεσθαι· τοῦτο καὶ πάλαι μὲν τοῖς ἀνω χρόνου πρὸ ἡμῶν βα-
 σιλεύουσιν, οικανῶς διώκηται· τῇ δ' ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ, τὶ τοῖς
 16 ὅλοις | προυργιαῖτερον καὶ ἀξιώτερον εἰς προνοίας λόγον· εἰ γὰρ
 ἐν κυρίῳ μεγαλαιγεῖσθαι χρή, τοῦτ' ἔγνωμεν καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰς
 βασιλέως εὔκλειαν ἀθένατον ἀληθῶς· καὶ τῶν πιστευομένων διάρκῃ
 17 διαμονὴν δι' αἱ|ῶνος καὶ τῆς διαδοχῆς ὄμοῦ καὶ τοῦ κράτους
 αὖξησιν, εἰ τὸν ἐνόντα τρόπον σπεύδοντες τὰ θεοφιλῆ ποιοίμεν
 καὶ βασιλικῷ φασι τῷ πήχει πάντων διαφέροιμεν εἰς τὴν τῶν
 18 θείων τιμήν τε καὶ θεραπείαν μηδενὶ | τὰ πρωτεῖα παραχωροῦν-
 τες φέρεσθαι· ταῦτ' ἄρα καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ πρώτον μετὰ παρ-
 ρησίαν ἐλευθερίαν τῶν τῆς μητρὸς ἐκκλησίαν² ἐθῶν θεῖος ἔρως
 παντοδαπῆς τὴν καρδίαν ἡμῖν ανέφλεξε· καὶ ζῆλος τῆς τῶν θείων
 19 οἶκων | καὶ σεμνείων ἀγλαίας καὶ καλλονῆς· καὶ συμβαλλόμεθα τῇ
 γρείᾳ ταύτῃ πανταχῇ πλείστον ὅσον καὶ μεῖζον ἢ κατὰ [παρ' ἡμ.]ῶν
 τὸ βοῦλημα· καὶ κόρος οὐδεὶς ἀειδήποτε δεξιὰν προτεινόντων τοῖς
 20 γινομένης ἔξι χόσμου καὶ τῆς ἐν τούτῳ | σχέσεω(ς) πτερῷ πνευ-
 ματικῆς ἐργασίας ὑπεριπταμένοις τῶν τῆδε ρεόντων καὶ ἀνω τρέ-

¹ ἀγγελοπρεποῦς.² ἐκκλησίας.

χουσι· τὸ γὰρ διδόναι τούτοις, δανείζειν εἰ[ς θεὸν καὶ] μᾶλλον
 ἐν τῷ παραυτίκα λαμβάνειν οἷς ἀν δωροίμεθα· τολμᾶ δ' ἔρειν ὁ
 λόγος ὅτι καὶ συνεργοί πως κατὰ τὸν τοῦ χριστοκήρυκος παύ-
 21 λου | λόγον τελοῦμεν εἰς οἰκοδομὴν τῆς οὐγιαινούσης πίστεως· διὰ
 δὴ ταῦτα, πᾶσι μὲν τὸ μεγαλόδωρον εἰσενεκτέον ως ἔρρεθη τῷ
 λόγῳ· [τοῖς καθήντιναοῦν εὔδοκιμοῦσιν λειτουργίαν τῶν ὑπὸ τὴν
 ἡμετέραν ἀρχὴν· τοῖς δὲ χριστῷ σύνταξαμένοις καὶ ἀσκητικὴν |
 22 ἀνηρτιμένης βιοτὴν καὶ μονότροπον, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀοράτων
 δῆσμενῶν ἐνδεδυμένοις πανοπλίαν, δαψιλεστέραν ποιήτεον ἐστὶ τὴν
 πρόνοιαν· ὅσω μάλιστα καὶ εἰς θεὸν αὐτὸν τὰ τῆς τιμῆς ὄμοῦ
 καὶ χάριτος διαβένειν· καὶ πολλαπλοῦς παρὰ τῆς ἀνωθεν δεξιᾶς
 23 ἀντιμετρείται | μισθὸς καὶ παντοδαπὴς εἰς ὄνησιν· ἄγρυπνοι γάρ εἰσιν
 ἵκεται θεοῦ καὶ πρέσ[[θεις περὶ τῆς τοῦ κράτους καὶ]] τοῦ κόσμου
 παντὸς συστάσεως· εἰ δὲ δι' ἐν τι καὶ συικρὸν εὔδοκιμημα παρ'
 οἰωδήποτε φαινόμενον ἀμοιβὴν λαμβάνει, τίποτ' ἀν εἰς ἀξιόχρεων
 24 λο | γισθεὶν χάριν ἔνθα πλείστων καλῶν ἐπιτηδευμάτων σύρροια·
 καὶ [[οὐ σειράς τις ὥσπερ χρυσέα τῶν ἀξιεράστων]] ἡθῶν καὶ τρό-
 πων οὐχ ἀπλοῦν εἰσφέρει<ν> τοῖς ὅλοις ἀλλὰ πολυειδὲς τὸ χρή-
 σιμον· εὖνοια γάρ εἰλικρινὴς ἐνταῦθα πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν
 25 εὑρηται πυρ | σευομένη καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ θεοῦ· καὶ ζῆλος καὶ γνώ-
 μης εὐθύτης· καὶ τοῖς πράγματα μετὰ συνέσεως ἐμπειρία· καὶ
 πόνων καὶ ἴδρω]]τῶν ἀσκητικῶν γνωρίσματα· ὃν εἰς ἀνὴρ εἰς μίαν
 ἀρμονίαν συνάψας, εὐφυέστατα πάντων φαίνεται· ὁ τιμιώτατος
 26 κακθηγούμενος οὗτοσὶ | τῆς εἰς τὸν μυζηθρὰν διακειμένης σεβα-
 σμίας μονῆς ἀρχιμανδρίτης καὶ π[[ρ[ω]τ[ο]σύγκελλος [κύρος παχώ-
 μιος π]λείστον διὰ ταῦτα δυσω]]πεῖ τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν ἡμῶν
 καὶ κινεῖ σὺν τῷ δικαίῳ τὸ παρ' αὐτῆς φιλάνθρωπον· ἔφθασε μὲν
 γάρ προβῆναι πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου, καὶ δι' αυτὴν, διά-
 27 φορά δικαιωμάτων | γράμματα τῇ κατὰ τὸν μυζηθρὰν δια-
 κειμένη σεβασμία μονῆ τῆς βασιλείας μου τῇ π[[αρ' αὐτοῦ [ἀνε-
 γερθείση τοῦ τιμιωτάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ]] πρωτοσυγκέλλου
 κυροῦ παχωμίου, ἐπ' ὄνόματι δὲ τετιμημένη τῆς πανυπεράγνου
 ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βρον-
 28 τοχίου· ἐπεὶ | καὶ ἀρτίως αὐτὸς ἔξητήσατο γενέσθαι ἐπ' αὐτοῖς καὶ
 χρυσόβουλον τῆς βασιλείας μου καθολικῷ τῷ λ[ό]γῳ [[εἰπεῖν καὶ
 πᾶσαν τιμὴν καὶ πᾶσαν ἀνενοχῆλησίαν καὶ πᾶ]]σαν ἐλευθερίαν ταύ-

Considérant

τη δὴ τῇ σεβασμίᾳ μονῆ καὶ τοῖς αὐτῇ προσοῦσιν ἐπειδὴ[λ]οῦν καὶ
διόριζόμενον· τὰ τῆς τοιαῦτης παρὰκλήσεος αὐτοῦ, ἐτοίμως προσ-
29 δεξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἐπιχορη[γεῖ] | καὶ ἐπιθραβεύει αὐτῷ τὸν
παρόντα χρυσόθουλλον· ΛΟΓΟΝ· αὐτῆς· δι'οὐ κ[[ελεύει... ἐλευ-
θέραν παντάπασιν εἶναι καὶ ἀνε]νόχλητον]] τὴν εἰρημένην σεβα-
σμίαν μονὴν τὴν κατὰ τὸν μυζηθρὸν τὴν ἐπ' ὄνοματι τετιμημένην
τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένην του
30 βροντοχίου, μετὰ πάντων τῶν προσκεκυρωμένων αὐτῇ μετοχίων
καὶ κτημάτων ἀ καὶ ἔχουσιν οὕτως· [[ζευγηλατεῖον ὅπερ ἐστὶ πλη-
σίον τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ λεγομένου βρυσιώτου]] ὅσον καὶ οἷον
ἐστὶ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δυοφθάλμου μύλωνος· εἰς τὴν τοποθεσίαν
τὴν λεγομένην τῶν καλυθιτῶν, γὴν μοδίων ἐκατὸν πεντήκοντα·
31 ἔτερα γῆ | ἐν διαφόροις τόποις, μοδίων καὶ αὔτῃ ἐκατὸν πεν-
τήκοντα· ἀμ[πελ]ῶνες· δέν[[δρα ἐλαῖκα· καὶ ἔτερα ὄπωροφόρα διά-
φορα· πάροικοι ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ] μυζηθρᾶ ἐν διαφόροις τό]]ποις·
μύλων δυόφθαλμος· [ἀγρίδιον τὸ] εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ
φιλητοῦ, τὸ λεγόμενον δραγοβιάστὸν ὅσον καὶ οἷον ἐστὶ μετὰ
32 | τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· πάροικοι τέσσαρες, εἰς τὴν
δέλθιναν μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἀγίου δημητρίου
καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ πελάτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημέ-
νων· μετώχιον εἰς [ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἀγίου] καὶ πανευφήμου
ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ ἐπιλε-
33 γόμενον τοῦ καυσαλοῦ, μετὰ τῶν | ἐν αὐτῷ παροίκων· ἀμπε-
λίων· χωραφίων· δένδρων ἐλαῖκῶν [· καὶ ἔτερων καρποφόρων· καὶ
μυλώνων· ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας
θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον ἡ καλογωνία, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πα-
ροίκων καὶ τῶν ἐκεῖσε] χωραφίων καὶ λοιπὸν δικαίων· ἔτι δὲ καὶ
τοῦ αὐλακίου ὕδατος οὔπερ λαμβάνει τὸ μέρος τοῦ τοιοῦτου με-
34 τοχίου | ἀπὸ τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ γεφυράτου, δι' αρδείαν τῶν
τοιούτων χωραφίων· ἀγρίδιον τὸ καλούμενον μιτάτοβα μετὰ
τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· ἔτερον μετόχιον περὶ τὸ ἔλος τὸ
εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἀγίου βασιλείου μετὰ τῶν ἐν] αὐτῷ
παροίκων· χωραφίων· καὶ μυλώνων· εἰς τὸ μουχλίων· ἔτερον
35 μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον | τῶν ἀγίων θεοδώρων καὶ ἐπι-
λεγόμενον τοῦ βροντοχίου, μετὰ [τῶν προσόντων αὐτῷ χωρα-
φίων· παροίκων· ἔτι δὲ καὶ μύλωνος· ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα

Énumération
des biens

Immunités

- τιμώμενον τοῦ ἀγίου νικολάου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ μολοχοῦ,
μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ] ὃν κέκτηται χωρα-
φίων· καὶ ἔτερον μονύδριον εἰς τὴν ἀνδροῦσαν, εἰς ὄνομα τι-
μώμενον | τῶν τιμών ἀρχιστρατήγων τῶν ἀνω δυνάμεων [καὶ
36 ἐπιλεγόμενον τοῦ λιγύδη, μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ· ταῖς πάντα
πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ πάσης ὄχλησεως καὶ παντὸς δια-
σεισμοῦ διατηρηθήσονται τῇ ισχύῃ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος
37 χρυσοῦσύλλου· ΛΟΓΟΥ· τῆς βασιλείας μου· | καὶ οὔτε παρὰ
τῶν κατὰ καιροὺς εύρισκόμενοι¹ εἰς καθο[λικὴν καὶ περιέχου-
σαν κεφαλὴν τῆς κατὰ τὴν πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ
τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ἐν
αὐτῇ μερικῶς κατὰ τόπους κεφαλατικευόντων, οὔτε παρὰ τοῦ
38 τὴν χρηματικὴν | καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκεῖσε δημοσιακῶν δου-
λειῶν ἔχοντος, [οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐνόχων,
οὔτε μὴν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἔξης μελλόντων ἀπογραφι-
κὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ ποιήσασθαι, ὑποστήσεται ἡ
αὐτῇ μονή, ἡ τὰ προσῶντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ
39 | πράγματα, οἷανδήτινα ἀφαίρεσιν ἐπήρειαν κατατρι[θὴν ὅλως
ὅχλησιν καὶ ἐπίθεσιν· παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα
ταύτῃ βούλεται ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι] καὶ
κατὰ πάντα ἀδιάσειστα· καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, ἡ
40 τῶν | ἄλλων ἀπάντων, ἔξει ἐπ' αδείας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐτῆς δ[ἡ
τῆς μονῆς καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ
..... ἡ ἄλλο τι] τῶν ἀπάντων
41 εἶδος· προξενοῦν ὅλω(ς) ζημίαν, ἡ κατατριθὴν αὐτῆς² | ἡ κατα-
ναγκάζειν καὶ καθέλκην εἰς ἀγγαρείας τὸ [μέρος αὐτῶν· ἐπειδὴ
οἱ τοιοῦτόν τι ἐπαγγαγεῖν ἐπηρεάστικὸν βουληθεὶς ποτὲ τὸν ἔξης
χρόνον αὐτῇ δὴ τῇ εἰρημένη σεβασ]μο[α] μονῆ καὶ τοῖς προσ-
οῦσιν αὐτῇ, ως ἀθετητὴς τῆς ἡμετέρας προσταγῆς καὶ θελή | -
42 σεως καταδικασθήσεται· ὅτι δὴ τελείως αὐτὴν ἐλευθέρα[ν βού-
λεται καὶ ἀνενόχλητον καὶ ἀνεπηρέαστον ἡ βασιλεία μου δια-
τηρεῖσθαι· καταλογιζομένη, ως τῆς βασιλείας ἡμῶν μονὴν· καὶ
τιμῆς ἐντεῦθεν καὶ κυβερνήσεως τῆς προσηκούσης ἀξιουμένην.
43 ἔτι γε μὴν σὺν τούτοις, οὐδὲ παρ' αὐτῶν | τῶν ἀποστελλο-
μένων ἐκεῖσε πατριαρχικῶν ἔξαρχων, [γενήσεται τις κατατριθή,

¹ εύρισκομένων.² αὐτοῖς.Priviléges ecclé-
siastiques

τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ ἡ ζημιά. οὔτε ἀπαιτησις οὐδε]μί[α].
 οὔτε ἐπιβαλοῦ[σιν α]ύτῃ, ἢ τοῖς προσοῦσιν αύτῃ, ὥστε κατατρι-
 44 βὴν ὅλως καὶ ζημιὰν τινὰ | προξενεῖν ἐν αὐτοῖς. πατριαρ-
 χικὴ μὲν γὰρ ἡ μονὴ καὶ ἐστ[ι], καὶ ἔσται, καὶ κατὰ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν ἔνθεσμον τάξιν, ὑπὸ ἀρχιερατικὴν] πνευματικὴν [έ]πι-
 στασίαν ταττομένη, ἔξ[ει μὲν ἐπι]στασίαν ως εἴρηται πατριαρχι-
 45 κὴν, καὶ μνήμη συνήθης τοῦ πατριαρχικοῦ ὄνδυματος | ἐν ταῖς
 κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις ἐσεῖται· καὶ πν[ευματικὴ ἀνάκρισις ἐν
 πράγμασι κινουμένοις, ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως] ἀξίοις· οὐ μὴν
 τὰ τοιαῦτα ἔξετάζειν καὶ [ἐπικ]ρίνειν καὶ διευλυτοῦν ἀδειαν ἔξου-
 46 σιν ἐν αὐτῇ, οἱ εἰρημένοι πατριαρχικοὶ ἔξαρχοι. | ἀλλὰ ἡνίκα τι
 τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει τῇ τοιαύτῃ μον[ῇ διακρίσεως πνευματικῆς
 καὶ ἔξετάσεως χρῆσον, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εύρισκόμενον τηνικ]αῦτα
 ἀγιώτατον πατριαρχην οίκουμενικὸν εἰς τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην
 47 τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, καταντήσει τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέ|σεως καὶ
 παρ' αὐτοῦ ἔξετασθήσεται, καὶ τὴν ὄφειλομ[ένην ἔξει καλὴν κατά-
 στασιν, κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων τάξιν καὶ παρακέλευ-
 σιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἡγουμενέβων ἐν αὐτῇ, ἀδιάσειστος ὄφείλει
 καὶ ἀνενόχλητος διέξαγειν τὰ κατ' αὐτὴν· καὶ τοῦτο πάντως, |
 48 ἔσται τὸ ἀνενόχλητον αὐ[τῷ] καὶ ἀπρόσκοπτον, διόλης αὐτοῦ τῆς
 ζ[ω]ῆς· [καὶ τὴν καλὴν ταύτην προστασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς
 τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων παρασαλεύσει καὶ
 ἀνατρέψει]. ἀλλως [γὰρ οὐκ ὄφείλει μ]εθίστασθαι τῆς ἡγουμενίας
 καὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας, εἰ μὴ πως ἀναφανείη
 49 | προδήλως κατεγγωμένος καὶ ταύτης ἀνάξιος· αὐτὴν γε μὴν
 τὴν [πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, καὶ
 τὴν ἡγουμενείαν οὕτως ἀναδέξεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσε-
 σθαι· ἐκλεχθήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐ]τῇ πάντων ἀσκουμένων μο-
 50 ναχῶν ὁ δοκιμαζόμενος ἀξίος· εἶτα μετά τινων | μοναχῶν, ἀνα-
 δραμεῖται ἐνταῦθα εἰς τὴν θεομεγάλη[ντον, θεοφύλακτον, καὶ θεο-
 δόξαστον κωνσταντινούπολιν· καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς παραδεχθεὶς
 παρὰ τοῦ τηνικαῦτα ἀγιωτάτου] πατριαρχου, οὕτω δὴ παρ' αὐ-
 51 τοῦ καὶ τὴν σφραγίδα δέξεται τῆς ἡγουμενείας κα[τὰ] | τὴν πνευ-
 ματικὴν θείαν καὶ ἔννομον τάξιν καὶ συνήθει[αν· καὶ λοιπὸν,
 ἔξῆς ἐγχειρισθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ τοῦτο
 κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν· καὶ δικανίκιον σύμβολον

Droits et nomina-
tion de l'higou-
mène

Conclusion

τοῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδηλον πάντως, ώς ἡ μονὴ βασιλικὴ καὶ
 52 ταῖς | ἄλλαις συναριθμείται βασιλικαῖς μοναῖς· καὶ καθόλου [γε
 εἰπεῖν, καὶ τιμῆς καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀνενοχλησίας πάσης ἐπαπο-
 λαύειν αὐτὴν θεσπίζει ἡ βασιλεία μου· καθ' ὃ περὶ τούτων ἀπάν-
 των· καὶ ὁ διαληφθεὶς χρυσόβουλλος] ΛΟΓΟC τῆς βασιλείας μου
 53 διατάττεται εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὅλων ώς | διαλαμβάνει βε-
 βαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ δ[ια]μ[ονὴν] ἀσάλευτον· ἐπεχορηγήθη
 καὶ ἐπειραθεύθη αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος ΛΟΓΟC τῆς
 βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα τῆς νῦν τρεχούσης
 δεκάτης τρίτης ἐνδικτιόνος· τοῦ ἔξακτηςιλιοστοῦ· ὀκτακοσιοστοῦ
 54 εἰκοστοῦ τρίτου ἔτους· | ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὔσεβὲς καὶ θεο-
 πρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος. ✕ ΗΝΔΡΟΝΙΚΟC ΕΝ ΧΩ-
 ΤΩ ΘΩ ΠΙΣΟC ΒΗCIΠΕVC ΚΑΙ ΑΝΤΟΚΡ]ΑΤΩΡ ΡΩ-
 ΜΗΙΩΝ Ο ΠΗΛΑΙΟΠΟΓΟC

Le chrysobulle à partir de la ligne 29 (*ζευγηλατεῖον ὅπερ*) est, sauf en un passage (l. 39-40), identique au suivant. Il n'était donc pas difficile de combler l'énorme lacune qu'il présente et qui depuis ma première lecture s'est considérablement agrandie.

III. Chrysobulle (Michel IX, août 1319).

ZISIOU, p. 51-57. Haut., 2^m.65; larg., 2^m.75; haut. des lignes, 0^m.03; interl., 0^m.015; larg. des lettres, entre 0^m.01 et 0^m.025. (Planche XVI XVII).

Préambule

1 οὐδὲν οὐδενὶ τοσοῦτον κόσμου καὶ σπουδῆς μετέχειν ἔδο-
 ξεν, ώς τῇ βασιλείᾳ μου καὶ δι' εὐχῆς καὶ διὰ φ[ι]λο[τ]ιμία[ς]
 2 πάσης γίνεται, τῷ ἀγίῳ μου | αὐθέντῃ καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ¹
 αὐτῆς, ταυτὰ φρονεῖν, ταυτὰ φθέγγεσθαι· τῶν αὐτῶν καὶ βου
 λευμάτων καὶ θεσπισμάτων ἀπρίξ ἔχεσθαι, σὺν αἰδοῖ πάσῃ καὶ
 3 φίλτρῳ τῷ γιγνομένῳ· | ἵν ὥσπερ μία τις συμφωνίᾳ καὶ κράσις
 μουσική, χηρὶ θεοῦ καὶ δυνάμει καλῶς ἡρμοσμένη, καὶ διὰ βίου
 παν[τὸς] κινουμένη, [έγ]κο[σ]μι[ως] τε καὶ ἐμμελῶς ἡ βασιλείᾳ
 4 ἡμῶν ἄγοι τε καὶ διευθύνοι πρὸς τὸ | βέλτιστον, ἡμέρας¹ τε καὶ
 ὄμαλῶς λεαίνουσα, τὰ τοῦ εὔσεβοῦς τε καὶ χριστιανικοῦ πληρώ-
 ματος, καὶ πολιτεύματα καὶ ἡθικὸν βίον, καὶ πράγματα· καὶ μη-

¹ ἡμέρως.

5 δὲν εἰκῇ μηδ' ἀτάκτως, μηδ' ἀμούσως ὡς εἰπεῖν καὶ ἐμμελῶς¹
 εἴη φερόμενον· ἀλλ' εὔδοκία μία, καὶ χεὶρ ἄμαχος μία θεοῦ
 παντοκράτορος, διὰ μιᾶς καὶ γνώμης καὶ γλώττης συμφώνου, τῆς
 6 βασιλείας ἡμῶν, | τῶν κοινῶν, καὶ πόλεων καὶ πραγμάτων, καὶ
 ἀνθρώπων ἀντέχοιτο τε καὶ συναίροιτο, προϊσταμένης τῆς παν-
 ἀχρόντου καὶ παναμ[ώ]μου δεσποίνης καὶ θεομήτωρ[ος]. οὕτω μὲν
 7 οὖν τῇ βασιλείᾳ μου, οὕτε | φιλοτιμότερον, οὕτε θεοφιλέστερον,
 οὕτ' ἀλλως ἥδιον καὶ σεμνότερον, οὕτ' ἔστιν, οὐτε δέδοκται, ἀλλ'
 ἦ διὰ πάντων, πονεῖν τε, καὶ διερευνᾶσθαι καὶ ζητεῖν, οἶσον οἶόν
 8 τε, αἰδῶ τὴν προσήκουσαν, | καὶ φίλτρου περιουσίαν, καὶ θερα-
 πείας ὁδὸν ἀπασαν, εἰσφέρειν· γνώμης τε καὶ φρονήματος, καὶ
 ἐπιταγμάτων τῶν αυτῶν ἔχεσθαι, τῷ ἀγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βα-
 9 σιλεῖ τῷ πατρὶ τῆς βασιλείας μου· πάντα θεοσεβῶς, πάντα | φι-
 λοτίμως, πάντα ἐβεργετικῶς· πάντα κοινοφελῶς, πραγματευομένω
 καὶ πράττοντι· ὅτι δὲ καὶ ἀνδρῶν, τῶν τεθνεῶτα βίον ἐλομένων,
 10 καὶ γῆς ἀποκαίχωρηκότων, ἔτι ζώντων· καὶ τιμώντων | ἀρετὴν.
 καὶ θεῷ προσωκειωμένων τὲ καὶ συνημμένων, αἰτήσεις ἡμέρως δέ-
 χεσθαι καὶ εἰς πέρας ἄγειν, θεοφιλέστατον ὄμοι καὶ βασιλικώτα-
 11 τον ἀν εἴη, τὶς ἀν ἀμφισβητήσειν, | ἦ τὶς οὐκ ἀν σφόδρα ὄμο-
 λογήσειε· καθέπαξ μὲν γὰρ εἰπεῖν, φιλοτιμίαι πᾶσαι· καὶ εὐερ-
 γεσίαι· καὶ διαδόσεις· καὶ χάριτες· καὶ δῶρα, βασιλεῦσιν οἰκειότατα·
 12 οὐ γὰρ ἔξιστα[ν]τ[αι]. οὐ δ[ι]χ[ο]φ[ο]ροῦνται τῶν διδ[ο]μένων. | ἀλλ'
 ἀπλῶς ἔχοντες πρὶν ἑτέροις χαρίσασθαι, διπλῆν τινα, καὶ πολ-
 λαπλῆν καρποῦνται τὴν κτῆσιν· χαρισάμενοι, οἵς εἰκὸς χαρίσασθαι·
 καὶ οὕτω διδοντες, προσλαμβάνουσι· δόξης τὲ καὶ φιλοτιμίας κέρ-
 13 δος ἀποκομιζόμενοι· καὶ κατὰ τοὺς γεωργοὺς, πλείους τοὺς καρποὺς
 ἀπολαμβάνοντες· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει τὰ κοινὰ καὶ μεγάλα φιλο-
 τεχνήματα, τοῦ διακόσμου τούτου, χειρὶ πλουσιωτάτη θεοῦ δη-
 14 μιουργούμενα· καταπέμπων μὲν ἀν[ω]θεν | ἥλιος ἐκάστοτε τὴν
 ἀκτίνα, οὐδέποτ' ἐφωράθη, ἐλάττω ταύτην ἀφιεῖς· γῆ δὲ ταύτην
 δεχομένη καὶ τὰς παρ' αὐτῆς ἀνίσχουσα γονάς, εἰς δένδρων με-
 15 γέθη καὶ φυτῶν ὕραν, καὶ καρπῶν ἀπάντων φορὰν, οὕτε τοῦ με|
 γέθους, οὕτε τῆς δυνάμεως, πενίαν τινὰ ἥσθετο, ἐκ τῆς οὕτω δα-
 ψιλοῦς χορηγίας, ἐπιχωριάσασαν αὐτῇ· οὔκουν οὐδε βασιλέως χεὶρ,
 διὰ πάντων τὴν παρ' αὐτῆς ἀκτίνα, δαψιλῆ θεοῦ πέμποντος ἀφι-
 ἀμελῶς.

¹ ἀμελῶς.

16 εἰσα, πᾶ | σι τοῖς ἐν χρείᾳ καθισταμένοις, οὐκ ἀμποτ' ἀπορήσειεν.
οῦτω μὲν οὖν ἀπασι τοῖς ἀρχομένοις καὶ δεομένοις, δῶρα καὶ χά-
ριτας ἀφικνεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ θεοῦ βασιλέων, καὶ φιλοτιμίαν
17 ἔχει, καὶ κέρδος μέγιστον. μάλιστα | δὲ ὅταν οἱ τὰς αἰτήσεις
ποιοῦμενοι θεῷ τὸν αὐτῶν βίον καθιερώσαντες, ἀντάλλαγμα καὶ
έαυτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπασι, τὸν ἐκεῖθεν τῆς χρηστότητος πλοῦ-
18 τον, κομιζωνταί τε καὶ διαχέωσιν. οὐδὲ γὰρ εὔλογον, | τοὺς μὲν,
ἀϋπνοτάτοις ὅμμασι πρὸς τὸν πανόπτην ὄφθαλμόν τε καὶ φύλακα
βλέποντας, καὶ βασιλεῦσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἑλεων θεὸν ἀπερ-
γάζεσθαι· τοὺς δὲ, πρὸς τὰς αὐτῶν αἰτήσεις ἔχομένας τοῦ προσή-
19 κοντος καὶ δικαίου, | μὴ φιληκόως, μὴδὲ προσηνῶς εχειν· καὶ θεοῦ
μὲν ὥτα συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπα, πρὸς τὰς αὐτῶν ἀνοίγνυσθαι
φωνάς, βασιλέων δὲ ἀκοὰς θύρας ἐπιτιθέναι, πρὸς τὰς τούτων
Considérant 20 προσιούσας ἵκετηρίας· ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἀγιος μού | αὐθέντης καὶ
βασιλεὺς ὁ πατὴρ τῆς βασιλείας μου, ἀρετὴν εἴπερ τις τῶν πρό-
τερον βασιλέων, καὶ πάντων μάλιστ' ἀνθρώπων, καὶ σεβόμενος
καὶ τιμῶν, ἔφθασε μὲν ἐπὶ πολλοῖς προστάγμασί τε καὶ διαφόροις
21 δικαιώμασι, καὶ χρυσοβούλλους | λόγους ἐπιβραχεύσας, ἐπικυροῦν
ταῦτα, τῇ κατὰ τὸν μυζηθρὸν διακειμένη σεβασμία μονὴ τῆς
βασιλείας ἡμῶν· καὶ ἐπονόματι τετιμημένη τῆς πανύπερόγνου
22 δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὁδηγητρίας, καὶ ἐπικε | κλημένη
τοῦ βροντοχίου; δια τὴν ἀρετὴν τε καὶ τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν
τοῦ ἀνεγείραντος καὶ συστησαμένου ταύτην; τιμιωτάτου μεγάλου
πρωτοσυγκέλλου τῆς πελοποννήσου κυροῦ παχωμίου· ἐπεὶ δὲ ἐ
23 τοιούτος | καὶ τὴν βασιλείαν μου κατὰ το παρὸν ἡτῆσατο καὶ
παρεκλήτευσεν ἵνα τύχη καὶ παρ αυτῆς χρυσοβούλλου συμφω-
νοῦντος καὶ συνέπιστηρίζοντος τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸν ὄρισμὸν καὶ
24 ιοὺς χρυσοβούλλους λόγους τοῦ ἀγίου | μ[ου] αὐθέντου καὶ βασι-
λέως τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας μου; τὴν τοιαῦτην αἴτησιν καὶ
παράκλησιν αὐτοῦ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγκέλλου τῆς
πελοποννήσου κυροῦ παχωμίου· ἐτοίμως προσδεξαμένη ἡ βασι-
25 λεία | μου, τὸ μὲν δια τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ πνευματικὴν πολιτείαν
καὶ ἀγωγὴν καὶ ἀσκητικὴν ἐν τοῖς κατὰ θεὸν ζῆν ἐλομένοις εὐδοκί-
κίμησιν, καὶ τω¹ [ύ]περ τῶν κοινῶν πραγμάτων ζῆλον, καὶ καθαρὰν
26 καὶ διάπυρον εὔνοιαν ἦν τρέφει πρὸς τὴν | βασιλείαν μου; μάλι-
τὸν,

¹ τὸν.

στα δὲ καὶ διὰ πάντων, συνάδειν τὲ καὶ συμφωνεῖν καὶ συμφθέγγεσθαι, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς εὐδοκεῖν, βουλομένη καὶ σπεύδουσα πάντα τρόπον ἡ βασιλεία μου; τῷ ἀγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ | αὐτῆς, τὸν παρόντα χρυσόβουλον [ΛΟΓΟΝ] ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῷ. δι οὐ προστάσσει καὶ διορίζεται καὶ ἡ βασιλεία μοῦ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν προσῶντων τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς βασιλείας | ἡμῶν. τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς πανύπερχγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὁδηγητρίας, καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βροντοχίου χρυσοβουλλῶν λόγων τοῦ ἀγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἐλευθέραν παντάπασιν | εἶναι καὶ ἀνενόχλητον, μετὰ πάντων τῶν προσκεκυρωμένων αὐτῇ μετοχίων καὶ κτημάτων ἀ καὶ ἔχουσι κατὰ μέρος οὕτως. ζευγηλατεῖον ὅπερ ἔστι πλησίον τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ λεγομένου βρυσιώτου ὅσον | καὶ οἷον ἔστι. μετὰ τοῦ ἐν αυτῷ δυοφθάλμου μύλωνος· εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τῶν καλυβίτων, γῆ μοδίων ἐκατὸν πεντήκοντα. ἔτερα γῆ ἐν διαφόροις τόποις, μοδίων καὶ αὐτὴ ἐκατὸν πεντήκοντα. ἄμπε | λῶνες δένδρα ἐλαῖκα· καὶ ἔτερα ὄπωροφόρα διάφορα· πάροικοι ἐν τῇ περιόχῃ τοῦ μυζηθρᾶ, ἐν διαφόροις τόποις· μύλων δυόφθαλμος· ἀγρίδιον το εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ φιλητοῦ, τὸ λεγόμενον τὸ δρα | γοβιαστὸν, ὅσον καὶ οἷον ἔστι, μετὰ τῶν ἐν αυτῷ προσκαθημένων· πάροικοι τέσσαρες εἰς τὴν δέλβιναν· μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἀγίου δημητρίου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ πελάτου· μετὰ τῶν ἐν αυτῷ προσκαθημένων· με | τόχιον εἰς ὄνομα τιμόμενον τοῦ ἀγίου καὶ παννεύφημου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ καυσαλοῦ, μετὰ τῶν ἐν αυτῷ παροίκων· ἀμπελίων· χωραφίων· δένδρων ἐλαῖκων· καὶ ἔτερων καρποφόρων· καὶ μυλώνων· ἔτερον | μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον [ἡ] καλογωνία, μετα τῶν ἐν αυτῷ παροίκων καὶ τῶν ἐκεῖσε χωραφίων καὶ λοιπῶν δικαιῶν· ἔτι δὲ καὶ τοῦ αὐλακίου ὕδατος οὔπερ λα[μβά]νει τὸ μέρος τοῦ τοιοῦτο[ου] | μετοχίου ἀπὸ τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ γεφυράτου, δι' ἀρδείαν τῶν τοιούτων χωραφ[ίων]. ἀγρίδιον τὸ καλούμενον μι[τ]άτοβα, μετὰ τῶν ἐν αυτῷ προσκαθημένων· ἔτερον μετόχιον περὶ τὸ ἔλος το εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἀγίου βασιλείου μετα

Énumération
des biens

- 36 τῶν ἐν αυτῷ | παροίκων, χωραφίων καὶ μυλώνων· εἰς τὸ μοχλίον ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν ἀγίων θεοδώρων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ βροντόχου¹, μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ χωραφίων· παροίκων· ἔτι δὲ καὶ μύλωνος· ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα
- 37 τιμώμενον τοῦ | ἀγίου νικολάου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ μολοχοῦ, μ[ετὰ] τῶν ἐν αυτῷ προσκαθημένον καὶ ὃν κέκτηται χωραφίων· καὶ ἔτερον μονύδριον εἰς τὴν ἀνδροῦσαν εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν τιμίων ἀρχιστρατήγων τῶν [ἀ]νω δυνάμεων καὶ [ἐ]πιλεγόμενον τοῦ λιγύδη, μετὰ | τῶν δικαιῶν αὐτοῦ· ταῦτα πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρεῖας καὶ πάσης ὄχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσονται, τῇ ἴσχυΐ καὶ δυνάμει του παρόντος χρυσοβούλου
- 38 λου ΛΟΓΟΥ τῆς βασιλείας μου· καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ | κεροῦς εύρισκομένους² εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσαν κεφαλὴν τῆς κατὰ τὴν πελοπόννησον ἀπάστος χῶρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ἐν αυτῇ μερικῶς κατὰ
- 40 τόπους κεφαλαττικευόντων, | οὔτε παρὰ τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκεῖσε δημοσιακῶν δουλειῶν ἔχοντος, οὔτε παρὰ τινος τῶν ὑπ' αὐ[τὸν ἐνό]χων, οὔτε μὴν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἔξης μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν εν τῇ τοιαῦτῃ χῶρᾳ ποιήσασθαι, ὑποστήσεται, ἢ ἡ αὐτὴ μονὴ, ἢ τὰ [προσόντα]
- 41 | αὐτῇ μετόχια, κτήματα τὲ καὶ πράγματα, οἰκνδήτινα ἀφέρεσιν ἐπήρειαν, κατὰτριβὴν ὅλως ὄχλησιν καὶ ἐπιθεσιν· παντελῶς γάρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα ταύτη βούλεται καὶ ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι κατὰ πάντα, ἀδιάσειστά τε καὶ ἀναπόσπαστα.
- 42 ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγαρ[είας καὶ] | δειμοσιακῶν ἐπηρειῶν τε καὶ συζητήσεων· ἥγουν δόσεως ἐννομίου καὶ καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων εἰδῶν [·ἀλ]λὰ δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπράξεως, κατὰ χόρας ἐπερχομένης· καὶ οὐδεῖς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἢ τῶν ἄλλων ἀπόντων ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐ[τῆς δὴ τῆς
- 43 μονῆς] | καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ τοιοῦτόν τι, ἢ ἄλλό τι τῶν ἀπόντων εἶδος, προξενοῦν ὅλως ζημίαν ἢ κατατριβὴν αὐτ[οῖς], ἢ [κατα]ναγκάζειν καὶ καθέλκην εἰς ἀγγαρείας τὸ μέρος αὐτῶν· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπαγγαγεῖν ἐπηρεάστικὸν βουληθεῖς ποτὲ
- 44 τὸν ἔξης [χρόνον αὐτῇ] | δὴ τῇ εἰρημένῃ σεβασμίᾳ μονῇ καὶ τοῖς

¹ βροντοχίου. Voyez une faute analogue, IV, 8

² εύρισκομένων.

- προσούσιν αὐτῇ, ως ἀθετητὴς καὶ τῆς παρούσης τῆς βασιλείας
μου προσταγῆς καὶ θελήσεως, καταδικασθήσεται· πρὸς τούτοις,
όφειλουσιν κατέχειν [οἱ] ἐν αυτῇ μοναχοὶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασεί-
45 στως· ἔτι δὲ καὶ ἀνα[ποσπάστως ὅλως] | καὶ ὅσους δυνηθῶσι προσ-
αγαγεῖν ἐλευθέρους απὸ τοῦ μέρους τῶν λατίνων, καὶ προσκαθίσαι
εἰς τὸν τόπον αὐτῶν· ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσον φθάσωσι συστήσασθαι καὶ
βελτιώσαι, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κτήμασιν αὐτῶν· ἔτι δ[ὲ] τελείως
46 αὐτὴν ἐλευθέραν βού[λεται καὶ ἀνενόχλητον] | καὶ ἀνεπηρέαστον,
καὶ ἡ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι· κατὰλογιζομένη, ως τῆς βασι-
λείας ἡμῶν μονήν· καὶ τιμῆς ἐντεῦθεν καὶ κυβερνήσεως τῆς προσ-
ηκούσης ἀξιουμένην· ἀλλὰ μὴν σὺν τούτοις, οὐδὲ παρ' αὐτῶν Privilèges ecclé-
siastiques
47 κατατριβὴ, τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μο[νῇ ἡ ζημία.] | οὔτε ἀπαι-
τησις οὐδεμία· οὔτε ἐπιβαλοῦσιν αὐτῇ ἡ τοῖς προσού[σι]ν αὐτῇ.
ῶστε κατατριβὴν ὅλ[ως καὶ] ζημίαν τινὰ, προξενεῖν ἐν αὐτοῖς·
πατριαρχικὴ μὲν γὰρ ἡ μονὴ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται· καὶ κα[τὰ] τὴν
ἐκκλησιαστικὴν ἐνθεσμον τάξιν, ὑπὸ ἀρχιερατικὴν πνευματικὴν
48 ἐπιστασίαν τατιομένη, ἔξει μὲν, ἐπιστασίαν ὡς εἴρηται] | πατρι-
αρχικὴν καὶ μνήμη συνήθης τοῦ πατριαρχικοῦ ὄνόματος, ἐν ταῖς
κατ' αὐτὴν ιεροτελεστίαις, ἐσεῖται· καὶ πνευματικὴ ἀνάκρισις ἐν
πράγμασι κινουμένοις, ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως ἀξιοῖς· οὐ μὴν
τὰ τοιαῦτα ἔξετάζειν καὶ ἐπικρίνειν, καὶ διευλυτοῦν, ἀδειαν ἔξου-
49 σιν ἐν αὐτῇ οἱ εἴρη[μένοι πατριαρ] | χικοὶ ἔξαρχοι· ἀλλὰ ἡνίκα τὶ
τοιοῦτον ἐπισυμβάνοι, τῇ τοιαύτῃ μονῇ διακρίσεως πνευματικῆς
καὶ ἔξετάσεως χρῆσον, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εύρισκόμενον τηνικαῦτα
ἀγιώτατον πατριάρχην οίκουμενικόν, ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ τοῦ
θεοῦ ἐκκλησίᾳ καταντήσει τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως· καὶ παρ' αὐ-
50 [τοῦ ἔξετ] | ασθήσεται· καὶ τὴν ὄφειλομένην ἔξει καλὴν κατ[ά]στ[α]-
σιν, κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ιερῶν νόμων, τάξιν καὶ παρα[κέλε]υσιν.
ἀλλὰ μὴν, καὶ ὁ ἡγουμενεύων ἐν αὐτῇ, ἀδ[ι]άσειστος ὄφείλει καὶ
ἀνενόχλητος, διεξάγειν τὰ κατ' αὐτὴν· καὶ τοῦτο πάντως, ἔσται
τὸ ἀνενόχλητον αὐτῷ καὶ ἀπρόσκοπον, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς·
51 καὶ τὴν καλὴν ταύτην [προ] | στασίαν καὶ διέξαγωγὴν τῆς τοιαύ-
της σεβασμίας μονῆς, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων παρασαλεύσει καὶ ἀνα-
τρέψει· ἀλλ[ω]ς γὰρ οὐκ ὄφείλει μεθίστασθαι τῆς ἡγουμενείας, καὶ
τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας, εἰ μή πως ἀναφανεῖται προ-

Droits et nomina-
tion de l'igou-
mène

δήλως κατεγνωσμένος, καὶ ταύτης ἀνάξιος· αὐτήν γε μὴν τὴν
 52 πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβ[ασμίας] | μονῆς, καὶ
 τὴν ἡγουμενείαν οὕτως ἀναδέξεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσε-
 σθαι· ἐκ[λεχθ]ήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἀσκουμένων μο-
 ναχῶν, ὁ δοκιμαζόμενος ἄξιος· εἴτα μετά τινων μοναχῶν, ἀνα-
 δραμεῖται ἐνταῦθα, εἰς τὴν θεομεγάλ[υ]ντον, θεοφύλακτον, καὶ θεο-
 δόξαστον κωνσταντινούπολιν· καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς παραδεχθεὶς παρὰ
 53 τοῦ τηνικαύτα | ἀγιωτάτου πατριάρχου, οὕτω δὴ παρ' αὐτοῦ
 καὶ τὴν σφραγίδα δέξεται τῆς ἡγουμενῆς, κατὰ τὴν πνευματικὴν
 θείαν καὶ ἔννομον τάξιν, καὶ συνήθειαν· καὶ λοιπὸν, ἐξῆς ἐγχει-
 ρισθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ τοῦτο κατὰ τὴν
 ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν· καὶ δικανίκιον σύμβολον τοῦτο παρίστων
 εἰς ἐπίδηλον πάντως, ώς ἡ μ(ο)νὴ βασιλικὴ· καὶ ταῖς ἄλλαις συν-
 Conclusion 54 αριθμή[ται] βασιλικαῖς | μοναῖς· καὶ καθόλου γέ εἰπεῖν, καὶ τιμῆς
 καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀνενοχλησίας πάσης ἐπαπ(ο)λαύειν αὐτήν, θε-
 σπιζει<ν> καὶ ἡ βασιλεία μου· καθ' ὃ περὶ τούτων ἀπάντων· καὶ οἱ
 διαληφθέντες χρυσόβουλοι λόγοι τοῦ ἀγίου μου αὐθέντου καὶ βα-
 σιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς, διορίζονται τε καὶ διατάττονται· εἰς
 γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὅλων ὡς διαλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφά-
 55 λειαν καὶ διχρονὴν ἀσάλευτον· | ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη
 αὐτῇ, καὶ ὁ παρὸν χρυσόβουλος ΛΟΓΟC τῆς βασιλείας μου·
 ἀπολυθεῖς κατὰ μῆνα αὖ[γουστ]ον τῆς νῦν τρεχοῦσης δευτέρας
 ἐνδικτιόνος τοῦ ἑξακισχιλιόστοῦ ὀκτακοσιόστοῦ εἰκοστοῦ ἑβδόμου
 ἔτους· ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὔσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεση-
 μήνατο κράτος· ✝ ΜΙΧΑΗΛ ΕΝ ΧΩ ΤΩ ΘΩ ΠΙΣΟC ΒΑ-
 ΚΙΛΕVC ΚΗΙ ΗΝΤΟΚΡΗΤΟΡ ΡΩΜΗΙΩΝ Ο ΠΑΠΑΙΟ-
 ΠΟΓΟC

IV. *Chrysobulle (Andronic, février 1320).*

ZISIOU, p. 57-60. Haut., 1m.70; larg., 2m.20; lignes, 0m.03; interl., 0m.015.
 (Planche XVIII).

Considérant 1 $\div \div$ ἔφθασε μὲν καὶ πρότερον αἴτησιν ποιησάμενος ὁ τιμιώ-
 τατος μέγας πρωτοσύγκελλος πελοπονήσου κύρος παχώμιος ἐπι-
 2 χορηγηθῆναι χρυ | σόβουλλον τῇ ἀνεγερθείσῃ παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν
 θεόσωστον πόλιν μυζηθρᾶς τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῇ εἰς ὅνομα τιμω-

3 μένη τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένη | του βροντο-
 χίου, ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίοις καὶ λοιποῖς κτήμασι·
 καὶ μέντοι καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ώς θεαρέστου καὶ θεοφι-
 4 λοῦς πολιτείας ἀντιποιούμενος· καὶ ὄρθος ὡν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ
 θεοῦ ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν· καὶ ζῆλον ἔχων ὑπὲρ τοῦ
 συμφέροντος τῶν κοινῶν πραγμάτων· ἐπεὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἀρτίως
 5 | ὅτι ἐξωνήσατο περὶ τὸν τόπον τοῦ Ζαράβου γῆν πετρώδη καὶ
 ἀχρησίμευτον, ἀπό τε τοῦ σοφιανοῦ μαλέα, καὶ τοῦ καταφυ-
 6 γιώτου, καλουμένην παγανέαν, | μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δέν-
 δρων, καὶ ἑτέρων βελανιδιφόρων· ἔτι τὲ περὶ τὸ μέρος τοῦ πασαβᾶ
 ἑτέραν γῆν μοδίων διακοσίων· ὅμοιῶς παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ
 7 σεβαστοῦ τοῦ | πολεμιανίτου ἐκείνου περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ
 ἀστρου εἰς τὸν κάμπον τῆς μαλεβῆς περὶ τὸ χολοδομητικὸν·
 καὶ περὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ ἀγίου νικολάου, μοδίων
 8 ἑξακόσιον¹ (γῆ).- ἐν ᾧ ἐστὶ καὶ μονύδριον | εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ
 ἀγίου νικολάου καὶ ἐπικεκλημένον φούσκα· ἐν ᾧ προσκάθηνται
 καὶ τινὲς πάροικοι, ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς σε-
 9 βασιμίας μονῆς ἑτέρας γῆς | τῆς εἰς τὸν χελμὸν καὶ δοθείσης πρὸς
 στρατιώτας· ἦν δὴ γῆν καὶ τὸ ρηθὲν μονύδριον προσεκύρωσε τῇ
 διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ βροντοχίου· καὶ παράκλησιν πε-
 10 ποίηκε πρὸς | τὴν βασιλείαν μου, ἐπιχορηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σε-
 βασμίᾳ μονῆ καὶ ἔτερον χρυσόβουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν ταῦ-
 11 την τότε ρηθὲν μονύδριον καὶ τὴν ἐν διαφόροις, ώς | εἴρηται τό-
 ποις εὔρισκομένην γῆν μετα τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ
 τῶν ἑτέρων βελανίδιον γεωργούντων, ἡ βασιλεία μου καὶ τὴν Arrêté
 περὶ τούτων εὔμενῶς ἀμά γε καὶ συνήθως προσδεξα[μέ]νη παρά-
 12 κλησιν, | τὸν παρόντα χρυσόβουλλον [ΛΟΓΟΝ] ἐπιχορηγεῖ καὶ
 ἐπιβραχεύει τῇ αὐτῇ σεβασμίᾳ μονῆ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς
 13 ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ βροντοχίου· δι'ού προστά | σ-
 σει καὶ διορίζεται καὶ τῆσθαι ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις παρ' αὐ-
 τῆς κατεχομένοις διὰ τοῦ προέπιχορηγηθέντος αὐτῆς χρυσόβουλλου
 14 τῆς βασιλείας μου· καὶ [τὴν ἐ]ξ ἀγορασίας ώς εἴρηται | περιέλ-
 θοῦσαν αὐτῷ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν
 βελανίδιον γεωργούντων τῷ διαληφθέντι μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ
 15 πελοποννήσου κυρῷ παχωμίῳ, | ἀπό τε τοῦ σοφιανοῦ μαλέα καὶ

¹ ἑξακοσίων. Cf. III, 36.

τοῦ καταφυγιώτου· κεκτῆσθαι δὲ ὄμοιώς αὐτὴν καὶ τὴν εἰς τὸν πασαβάν ἑτέραν γῆν τῶν διακοσίων μοδίων· ἔτι δὲ καὶ τὴν κατὰ
 16 μέρος ἀνωτέρω [δ]ηλουμένην γῆν] | τῶν ἐξακοσίων μοδίων· ἦγουν,
 τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ἀστρου· τὴν περὶ τὸν κάμπον τῆς
 μαλεβῆς· τὴν περὶ τὸ χολοδομητικὸν, καὶ τὴν περὶ τὸν τόπον τὸν
 17 λεγόμενον τοῦ ἀγίου νικολάου, [τὴν] [ἀγορασ] | θεῖσαν παρὰ τοῦ
 σεβαστοῦ τοῦ πολεμικοῦ, ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ
 τῆς μονῆς ἑτέρας γῆς εἰς τὸν χελμὸν καὶ παραδοθεῖσης πρὸς
 18 στρατιώτας· κατέχειν δὲ ταύτην ὡσαύτως [καὶ τὸ] | ρήθεν μο-
 νύδριον τοῦ ἀγίου νικολάου τὸ ἐπικεκλημένον φούσκα μετὰ
 τῶν εἰρημένων παροίκων αὐτοῦ, καὶ λοιπῶν δικαίων τούτου·
 καὶ μὴ εύρισκει [ἐπὶ τού]τοις ἦ τῇ μελλούσῃ γίνεσθαι β[ε]λ-
 19 | τιώσει ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σεβασμίας
 μονῆς· ἦ τοῖς μέλλουσι προσελθεῖν ἀπὸ ἀλλοτρίων χωρῶν καὶ
 20 προσκ[α]θίσαι ἐν τῇ γῇ αὐτῇ καὶ [τῷ δια]ληφθέντι | μονυδρίῳ,
 ὅχλησιν ἦ διασεισμὸν τινὰ καὶ ἐπήρειαν· ἦ ἀγγαρείαν καὶ κατα-
 τριβὴν καὶ ἐπίθεσιν παρὰ τῶν κατὰ καίρους μελλόντων ἔχειν τὴν
 καθολικὴν ἐνοχὴν τοῦ κεφαλατικοῦ τῆς κατὰ τὴν πελοπόν[νη]-
 21 | σον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου· ἦ τῶν ὑπ'
 αὐτοὺς κατὰ τοπους μερικῶν ἐνόχων· ἦ παρὰ τῶν τὰ δημοσίου
 διενεργούντων καθολικῶν ἐνόχων, ἦ τῶν μερικῶν· ἦ παρ' ἀλλοι
 22 τινὸς τῶν ἀπάντων καθ' οἵον δήτινα τρόπον· διατηρηθήσονται
 γὰρ ταῦτα πάντα ἀνώτερα παντάπασι δημοσιακ[ῆς] ἐπηρείας καὶ
 συζητήσεως, καὶ λοιπῆς ἀλλης πάσης κατατριβῆς καὶ ὄχλήσεως·
 23 ἦγουν δόσεως ἐννο[μίου ἀ]γγαρείας· καστροκτισίας· σιταρχίας·
 καταθέσεως βρωσίμων· καὶ ποσίμων· καὶ ἀλλοίων εἰδῶν· ἀλλα δὴ
 καὶ ἑτέρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης, καὶ οὐδεὶς ἀπαι-
 24 τῆσει τ[ι] εἴς αὐτοῦ δὴ τοῦ με[το]χ[ι]ου | τοῦ ἀγίου νικολάου· ἦ
 τῆς εἰρημένης γῆς καὶ τῶν μελλόντων προσκαθίσαι ως εἴρηται ἐν
 αὐτῇ ξενων καὶ ελευθέρων· ἐπειδὴ οίως τῶν ἀνωτέρων εἰρημένων
 25 θελή[σ]ει διαπράξ[ε]θαι | τοιοῦτον τί εἴς τε τὴν εἰρημένην σεβα-
 σμίαν μονὴν τῆς υπεραγίας θεοτόκου τῆς οδηγητρίας, ἦ εἰς τὰ
 μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα καὶ πράγματα αὐτῆς, ἦ εἰς τὸ] ρή-
 26 θὲν [μονύδ]ριον τοῦ [ἀγίου] | νικολάου· τὸ καὶ ἐπικεκλημένον
 φούσκα· ἦ εἰς τὴν διαληφθείσαν γῆν· καὶ τοῦς μέλλοντας πρόσκα-
 θίσαι ἐν αὐτῇ ως εἴρηται, ως ἀθε[τητὴς τῆ]ς π[α]ρούσης προστά-

27 ξ[ε]ως τῆ[ς] βασιλεί|ας μου καταδικασθήσεται· ἀλλ' οὐ<σ>δέ τις
 των εἰς τὸν μετέπιτα κατὰ κεροὺς μελλόντων ποιεῖσθαι ἀπογραφικὴν
 28 δουλείαν ἐν τη κα[τὰ τὴ]ν πελοπόννησον χ[ώ]ρα τῆς βασιλεί|ας
 μου ἔξει ἀδειαν εἰσέρχεσθαι εἰς τα ρηθέντα μετόχια καὶ λοιπὰ
 κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς· ἢ εἰς τὸ τοιοῦτον μονύ-
 29 δριον τοῦ [ἀγίου νι]κολάου τὸ ἐπικεκλημένο[ν] φούσκων | καὶ
 ἐπάγην εἰς αὐτὸ κατατριβὴν τινὰ· ἢ ἀφαιρείσθαι τί ἔξ αὐτοῦ· ἢ
 ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας εἰρημένης γῆς· τῇ δυνάμει γάρ καὶ ἴσχυΐ τοῦ
 30 παρόντος χρυσοβούλλου [ΛΟΓΟΥ] τῆς βασιλ[είας μου] | ελεύθερα
 ὡς εἴρηται ταῦτα πάντα διατηρηθήσονται καὶ ανώτερα πάστις
 δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως [καὶ δι]αμενούσῃ τῇ διαλη-
 31 φθεῖ[σ]η σεβ[ατ] | μία μονῆ τῆς βασιλείας μου τῇ εἰς ὄνομα τιμω-
 μένη<ς> τῆς ὑπεραγίας δεσποινῆς θεοτόκου τῆς ὁδη[γη]τρίας [ἀνα-
 32 φαί]ρετά τε καὶ ἀναπόσπα[στα]. ἐπὶ τοῦτω γάρ ἐπεχορηγήθη καὶ Conclusion
 ἐπειραθεύθη τῇ [τοιαύτη σεβ]ασμίᾳ μονῆ καὶ ὁ παρὸν χρυσόβούλ-
 33 λος· [ΛΟΓΟΣ]. τῆς βασιλείας μου | ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα φευρουά-
 ριον τῆς νῦν τρ[εχούσης] τρίτης ἐνδικτιῶνος· τοῦ ἔξ[α]κισχιλιοστοῦ
 34 ὀκτακοσιό[στοῦ] | εἰκοστοῦ ὄγδοου ἔτους ἐν ὧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐ-
 35 σεβεῖς καὶ θεοπ[ρόβ]λητον ὑπεσημήνατο κράτος. ✕ ΗΝΔΡ[Ο]-
 ΝΙΚΟΣ Ε[N ΧΩ ΤΩ] ΘΩ ΠΙΣΟΣ ΒΗΣΙΠΕΝC ΚΗΙ ΗΥ-
 ΤΟΚΡΥΤΟΡ ΡΟΜΗΙΟΝ Ο ΠΗΠΗΙΟΠΟΓΟΣ

V. *Chrysobulle (Andronic, sept. 1322).*

ZISIOU, p. 60-63. Haut., 2^m.40 ; larg., 1^m.95 ; lignes, 0^m.03; interl., 0^m.015.
(Planche XIX - XX).

1 .:|: ἔφθασκν μὲν καὶ προτερον ἐπιχορηγηθῆναι χρυσόβούλλα Considérant
 τῇ ἀνεγερθείσῃ παρὰ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγκέλλου
 2 τῆς πελοποννήσου | κυροῦ παχωμίου κατὰ τὴν θεόσωστον πόλιν
 μουζηθρᾶς σεβασμίᾳ μονῆ τῇ<ς> εἰς ὄνομα τιμωμένη<ς> τῆς
 3 ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ὁδηγητρίας | καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βροι-
 τοχίου· ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίοις καὶ λοιποῖς κτήμασιν·
 4 ἐπεὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἀρτίως ὅτι παρε|δόθη τῇ τοιαύτη μονῆ παρὰ
 τοῦ περιποθήτου ἀνεψιοῦ τῆς βασιλείας μου κεφαλῆς τῆς κατὰ
 τὴν πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων | τῆς βασιλείας μου
 5 κυροῦ ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου· περὶ τα σκορτὰ μετόχιον

εἰς ὄνομα τιμόμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπὶ | κεκλη-
 6 μένον ἡ βό(γα)λις μετὰ τῶν δικαιῶν αὐτοῦ. ἦγοῦν παροίκων·
 ἀμπελίων· χωραφίων. ⟨μύλωνος⟩. ἐλαιῶν. (συκῶν μηλεῶν.)¹
 7 καὶ ἔτερων δένδρων ὥπωροφόρων. | ἔτι δὲ καὶ χωρία δύο ἡ ζούρ-
 τζα· καὶ ἡ μουντρά· καλούμενα· μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν. ἦτις
 8 ἐστὶν ἡ παχεῖα· ἡ χοῦτζα· τὸ πρατζυδάκη· καὶ ἡ κλενοβά σὺν
 τῷ ἐν [αὐ]τοῖς μύλων· καὶ τοῖς ἐλαιῶν δένδροις· ὄμιώς πα-
 ρεδόθη τῇ τοιαῦτῃ μονῇ καὶ γῆ εὐρισκόμενοι² εἰς τὴν πισσιάν.
 9 τὴν τοπολανὰν· καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν | τοῦ ἀγίου ιωάννου·
 ὡσαύτως πρόσεστι τῇ τοιαῦτῃ μονῇ διὰ προστάγματος· καὶ τι-
 μιῶν πατριάρχικων συγιλλιοδῶν γραμμάτων εἰς τὸν κάμπον
 10 τῆς καρυταίνης ἔτερον μετόχιον ἐπ ονόματι | τιμώμενον τῆς
 ὑπεραγίας θεοτόκου· καὶ ἐπικεκλημένον τῆς νέας μονῆς, μετὰ τῶν
 παροίκων· τῶν ἀμπελίων· τῶν χωραφίων· τῶν ἐλαιῶν· καὶ τοῦ
 μύλωνος αὐτοῦ³. ἔχει καὶ εἰς τὸν πασσαβῶν ἐξ ἀγορασίας γῆν
 11 μοδίων ἑζακοσίων. | καὶ παρεκλήτευσε τὴν βασιλείαν μου ἐπιχο-
 ρηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σεβασμίᾳ μονῇ καὶ ἔτερον χρυσόβουλλον αὐ-
 12 τῆς, ὥστε κατέχην καὶ ταῦτα ἀνενοχλήτος | καὶ ἀναφαιρέτως,
 ἡ βασιλεία μου διὰ τὴν ἐνούσαν αὐτῷ πνευματικὴν καὶ θεάρε-
 στον πολιτείαν. ἀμα δὲ καὶ διὰ τὸν ὃν ἐνδεικνυ(ει) ζῆλον ὑπερ
 13 του συμφέροντος | τῶν κοινῶν πραγμάτων, εὐμενῶς τε καὶ συνή-
 θως πρὸσδεξαμένη καὶ τὴν περὶ τούτου παράκλησιν, τὸν παρόντα
 14 χρυσόβουλλον. ΛΟΙ'ΟΝ. ἐπιχο | ρηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύη τῇ αὐτῇ
 σεβασμίᾳ μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, τῆς ὁδηγητρίας, καὶ
 ἐπικεκλημένη τοῦ βροντοχίου. δι' οὖ προστάσσει καὶ διόριζεται,
 15 καὶ κτήσθαι ταύ | την πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ αυτῆς κατεχο-
 μένοις, διὰ τῶν προεπιχορηγηθέντων αὐτῇ χρυσόβουλων⁴ τῆς
 βασιλείας μου ἀνενόχλητον, καὶ τὸ παραδοθὲν αὐτῇ | περὶ τὰ
 16 σκορτὰ μετόχιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς βόγαλις· μετα
 τῶν προσόντων αὐτῷ παροίκων καὶ κτημάτων· ὅσα καὶ οἵα
 ἦσιν. ἦγουν ἀμπελίων· χωραφίων· ἐλαιῶν⁵ συκα⁶ | μ[η-

¹ ἐλαιῶν en surcharge. Cf. ci-dessous, lignes 16-17 où j'ai restitué μ[ηλεῶν], qui explique l'erreur du copiste habitué à écrire μύλων.

² εὐρισκομένη.

³ αὐτοῦ.

⁴ χρυσοβουλλῶν.

⁵ ἐλαιῶν; cf. note 1.

⁶ συκῶν.

17 λεῶν· καὶ] ἑτέρων ὀπωροφόρων δένδρων· ὁμοί(ως) καὶκτήσθαι
καὶ τὰ χωρία τὴν ζουρτζαν καὶ τὴν μουντράν, μετὰ τῆς εἰρη-
μένης περιόχης αὐτῶν· ἡτις ἐστὴν ἡ παχεία· ἡ χοῦτζα· τὸ |
18 [πρατζυδ]άκη· καὶ ἡ κλενοβά· συν τῷ ἐν αυτῇ μύλων καὶ τοῖς
ἐξοῖς δένδροις· ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν γὴν τὴν εύρισκομένην εἰς τὴν
19 πιστιάναν· τὴν τὸπολανὰν· καὶ | τὸν [ἄγιον] ιωάννην· κα-
τέχειν ὄμι[ως καὶ εἰς τὴν] καρύτεναν μετόχιον τῆς ὑπεραγίας
θεοτόκου τῆς νέας μονῆς, μετὰ τῶν προσόντων καὶ αὐτῷ
20 παροίκων καὶ κτημάτων· ὅσα καὶ οἷα | εἰσὶν· ἥγοῦν ἀμπελίων
χωραφίων [-έλαι]ῶν· καὶ μύ]]λωνος· κατὰ τὰς περιλήψεις τοῦ
προσόντος τῇ τοιαῦτῃ μονὴ προστάγματος· ἔτι δὲ καὶ τῶν
21 τιμίων σιγιλλώδων πατριαρχικῶν | [γρ]αμμάτων· πρὸς τοῦτοις
κα[τέχειν καὶ] τὴν εἰς τὸν]] πασαβάν εἰρημένην γὴν τῶν ἔξακο-
σίων μοδίων τὴν ἔξ ἀγορᾶς δῆλον ὅτι περιέλθοῦσαν αὐτῇ·
22 καὶ μὴ εύρισκον ἐπὶ τού | [τοις] εἰς τὰς βελτιώσει[ς τὰς μ.]ε-
λουσας γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σε-
βασμίας μονῆς, ὅχλησιν ἡ δικ[σει]τυόν τινὰ καὶ ἐπήρειαν· παρὰ
23 τῶν | [κατὰ καιροὺς [μ.]ελ[λ]όντων ἔ[χειν τὴν] κα]θολικὴν ἐνο-
χὴν τοῦ κεφαλαττικίου τῆς κατὰ τὴν πελοπόννησον χώρας καὶ
τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου· ἡ τῶν ὑπ αυτους, κατὰ τό-
24 πους μερικῶν ἐνόχων, ἡ παρὰ | [τῶν τὰ δημοσ]ίου ἐ[νεργούν-
των κα]θολικῶν ἐνόχων· ἡ τῶν μερικῶν, ἡ παρ ἀλλου τινὸς
τῶν ἀπάντων καθ' οίονδήτινα τρόπον· διατηρηθήσονται γάρ
25 ταῦτα ἀνώτερα παντάπαιδες δη | [μοσιακῆς ἐπη]ρ[είας καὶ συζη-
τή]σεως καὶ]] λοιπῆς πάσης κατατριβῆς καὶ ὄχλησεως· ἥγουν δό-
σεως ἐννομίου ἀγγαρείας· καστροκτισίας· σιταρκίας· καταθέσεως
26 | [βρωσίμων καὶ ποσίμων καὶ ἀλλοίων εἰδῶν·]] ἀλλὰ δὴ καὶ ἑτέ-
ρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης καὶ οὐδεὶς απαιτήσει
27 τί ἐκ τῶν τοιούτων μετόχιων, ἡ τῆς εἰρημένης | [γῆς, ἡ τῶν δη-
λωθέντων ἑτέρων κατημάτων]] τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς· ἡ
τῶν μελλόντων προσελθεῖν ἀπὸ αλλοτρίων χωρῶν καὶ προσκα-
28 θίσαι ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' οὐ | δέ τις [τῶν εἰς μετέπειτα κατὰ] και-
ροὺς μελλόντων ποιῆσαι ἀπογραφικὴν δουλίαν ἐν τῇ κατὰ την
πελοπόννησον χώρα τῆς βασιλείας μου, ἔξει αδειαν εἰσέρχεσθαι
29 | εἰς τὰ ῥηθέντα μετόχια καὶ] δηλωθέντα ἑτερα κτήματα τῆς
τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, καὶ ἐπάγει[ν] κατατριβὴν τινὰ, ἡ

30 ἀφαιρεῖσθαι τί ἐξ αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἀνω | τ[έρω εἰρημέ]νης γῆς·
 τῇ γὰρ ισχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλου. ΛΟΓΟΥ·
 31 τῆς βασιλείας μου, ἐλεύθερα ὡς εἱρηται ταῦτα πάντα | δια-
 τηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας καὶ διαμενούση τῇ
 32 | δια[ληφθεί]ση σεβασμίᾳ μονὴ ἀναφέρεται καὶ ἀναπόσπαστα·
 Promesses 33 ἐ[πεὶ καὶ παρ]εκλήτευσε ὁ αὐτὸς τιμιώτατος μέγας πρωτοσύγ-
 34 κε | λλο[ς] τῆς πελοποννήσου καὶ ἵνα ὅτε εὔδοκήσει ὁ θεὸς διὰ
 35 τῆς | π[ρ]οστασίας τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου γενέσθαι τῆς βασι-
 36 λίας μου τὴν ἄ|πασαν χώραν τῶν σκορτῶν, καθέξει ἡ τοι-
 37 αῦτη σεβασμίᾳ μονὴ | καὶ τὴν εἰς τὸ δηλωθὲν μετόχιον τῆς βό-
 38 γαλις, ἀλλα δὴ καὶ τὴν εἰς τὰ | εἰρημένα δύο χωρία λατινικὴν
 39 μερίδα· ἡ βασιλεία μου προσδεξαμένη | καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτου
 40 δέησιν αὐτοῦ, διορίζεται ἵνα ἐπαν γένηται εὔδοκια [τοῦ] | θεοῦ
 διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἡ εἰρημένη ἀπασα |
 41 χώρα τῶν σκόρτων¹ τῆς βασιλείας μου, ἐπιλάβηται καὶ κατέχη
 42 ἡ | αὐτὴ σεβασμίᾳ μονὴ ἀνεμποδίστως καὶ τὴν τοιαύτῃ² λατι-
 43 νικὴν | μερίδα, καὶ οὐδεὶς εύρισκη κατα δυναστείαν τινὰ ἐπ'
 Conclusion 44 αὐτῇ· τούτου | γὰρ χάριν ἐγεγόνει καὶ ἐπειραβεύθη τῇ τοιαύτῃ
 45 σεβασμίᾳ | μονῇ καὶ ὁ παρῶν χρυσόβουλλος. ΛΟΓΟΣ· τῆς βα-
 46 σιλείας μου ἀπὸ | λυθεῖς κατὰ [μῆν]α σεπτέμβριον τῆς νῦν τρεχοῦ-
 47 σης ἔκτης | ἐνδικτιόνος τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιόστοῦ τρια-
 48 κοστοῦ | [πρώ]του ἔτους, ἐν ὦ καὶ τὸ ἡμέτερον εὔσεβὲς καὶ θεο-
 49 πρόβλητον | [ὑπε]σημή]]νατο κράτος. ✠ ΗΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ
 50 ΧΩ Τῷ [Θῷ πισος βασιλεὺς καὶ] ΗΝΤΟΚΡΑΤΟΡ
 51 ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΠΑΠΑΙΟΠΟΓΟΣ

VI. *Fragment de chrysobulle.*

Lignes, 0m·045 à 0m·05; interlignes, 0m·035.

. . . ον παρ...
 στασίου το του....
 . λ . . ος τα.....
 κολ.. καὶ ο[. . ε]πικ[ε]κλημενον του.....
 καὶ πρωτοσύγκε[λλος] τῶν κατὰ τὸν μορεαν ειρη[μένων].....
 η δηλωθεισα σεβασμίᾳ [πατρι]αρχικὴ μονὴ των αγι[ων] μεγ[αλομαρ-
 τύρων θεοδώρων....
 [ΛΟΓΟΝ] επιχορηγεῖ καὶ επιβραβ[εύει] κατα.....

¹ σκορτῶν.² τοιαύτῃ.

VII. *Épitaphe du despote Théodore II Paléologue.*

Dans la chapelle au nord du narthex, sous une arcade, au dessus d'un tombeau. Le despote est figuré en costume de parade à g., en froc à dr.. L'inscription est en quatre parties, deux près de la tête du despote, deux près de la tête du moine. La seconde est entièrement effacée: on n'en distingue plus que les lignes horizontales, tracées d'avance à la pointe pour guider le peintre.

ZISIOU, n° 24. Hauteur des lettres, 0^m.03; larg., 0^m.015; interl., 0^m.012. Majuscules régulières sans abréviations; rares traces d'accentuation. Lettres blanches sur fond noir.

ΠΑΝΑΓΙΑΣ
ΟΚΡΑΤΟΥΚΑΙ
ΑΓΙΟΥΗΜΟΥ
ΓΕΩΓΚΑΤΙΑ
ΣΙΛΩΟΣ

ΙΗΓΙΚΟΥ
ΜΑΣΟC
ΩΡΙΟΜΑC
ΕΙC

ΘΕΟΔΩΡΟ
ΡΙΓΟΣΜΟ
ΝΑΥC

ο αυταδελ[φο]ς
[τ]ου χρατ[αι]ου και
αγιου ημ[ων α]υ-
θεντου και βα-
σιλεως

[διὰ του] αγγελικου
[σχη]ματος
[μετ]όνομασ-
[θ]εις

Θεοδω-
ρητος μο-
ναχος

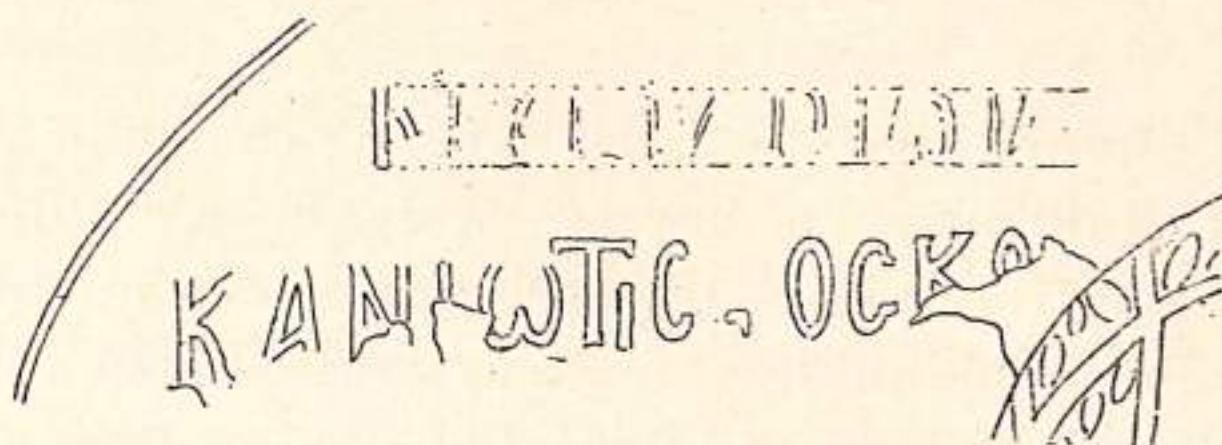
VIII. *Épitaphe.*

Dans la chapelle adossée à la face méridionale de l'église, sur la paroi ouest, au dessus d'un tombeau, près d'un person-

nage orant sous une arcade. La première ligne de l'inscription est absolument indistincte.

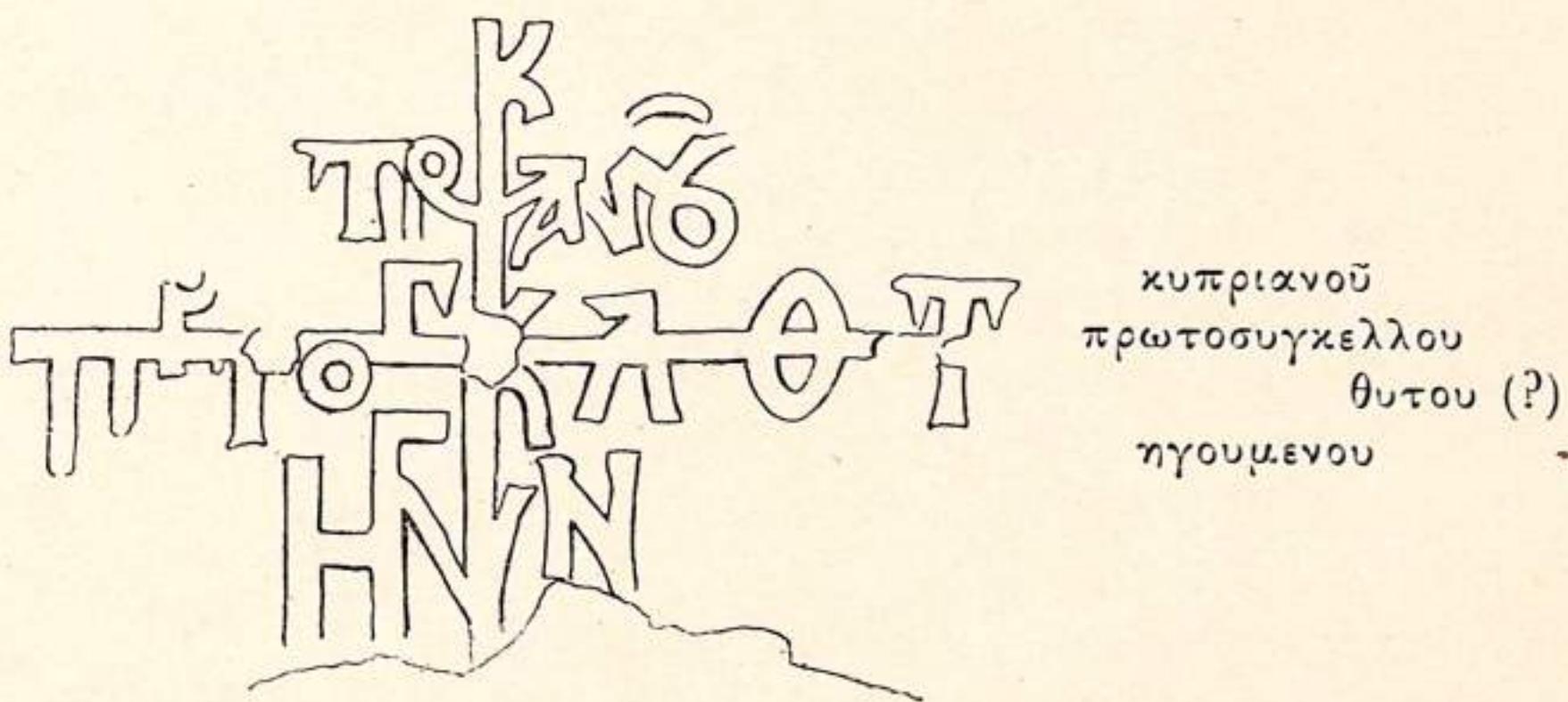
Haut. des lettres, 0^m.02; lettres blanches sur fond bleu noir.

IX. *Monogramme.*

Chapelle faisant suite à la précédente, à l'est. Au dessus de la porte d'entrée.

Dans un cadre rouge de 0^m.045, largeur du cadre, 0^m.47; haut., 0^m.185. Lettres blanches teintées de bleu sur fond bleu sombre.

Saints - Théodore du Brontochion.

X. *Prière à la Vierge, de Manuel Paléologue.*

Dans la chapelle de l'angle nord-est, sur le mur de droite à la place d'une porte murée qui conduisait au sanctuaire.

Dans une cadre terminé en forme de fronton, Manuel est agenouillé aux pieds de la Vierge. Sa prière à la Vierge est inscrite en majuscules au dessus de sa tête. Plus bas, en petits caractères, une autre inscription, probablement postérieure à la première, mentionne la date de sa mort.

ZISIOU, n° 23. Première inscription: haut. des lettres, 0^m.025; larg., 0^m.015; interlignes, 0^m.015. Blanc sur fond bleu. — Deuxième inscription: longueur totale, 0^m.25; hauteur 0^m.075. Blanc sur fond vert.

1 † ὁ παρομίος μανου[ὴλ ὁ πα]λαιόλόγος
ἡκαιτικὸς δεόμ[ενος τὴν] υπεραγίαν θεοτόκουν
καὶ μεσητευη αὐ[τῷ] εἰς τὸν κύριον.

5 † [έχοι]μήθη ὁ δούλος το[ῦ θεοῦ] μανου[ὴλ
παλ[αί]λογος [μη]νὶ οκτοβρίω
ίνδικτιῶνος 6ας ετους 5(18)6

Métropole.

XI. *Dédicace.*

Plaque de marbre encastrée dans le mur méridional de l'église en face d'une entrée latérale de l'enceinte.

ZISIOU, n° 5; copiée au siècle dernier par l'archevêque Ananias (Buchon, *Recherches historiques*, I, Annexe A, p. LXXVII-LXXX). Dimensions de la plaque, 0^m.50; haut. des lettres, 0^m.032; larg., 0^m.01; interl. 0^m.005. (Planche XX bis, 1).

1 ·|· τὸν θεῖον οἶκον τόνδε καίνουργεῖ πόθω
κρήτης πρόεδρος εύτελὴς νικηφόρος
ἔχων ἀδελφὸν ἀστρῶν συνεργάτην
σκηπτροκρατοῦντος αὐσόνων ἀνδρονίκου
5 παλαιολόγου σὺν μιχαηλίᾳ
οἱ παριόντες τοιγαρουν τούτοις λύσιν
εὔξασθε πολλῶν πταισμάτων πολυπλόκων
σύν τε προβάτοις δεξιοῖς στῆναι τότε
ὅτε κρινεῖ σύμπασαν ὁ κριτὴς κτίσιν
10 + ἔτους , ἔωιτῇ +

XII. *Invocation métrique.*

Sur le linteau de la porte occidentale de l'église.

ZISIOU, n° 6. Longueur du linteau, 1^m.80; haut. des lettres, 0^m.04.

τόνδε δόμον πόδεσι φίλος εμβεβαῖως αγανοῖσι:
μνωεο νικηφοροιο δομήτορος ἀρχιερος

XIII. *Acte épiscopal (Nicephore, 1312).*

Première colonne à droite de l'entrée occidentale.

ZISIOU, n° 12. Hauteur des lettres, de 0^m.03 à 0^m.04; larg., 0^m.015; interl. de 0^m.015. (Planche XXI).

1 ·|· ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης
κρήτης καὶ πρόεδρος λακεδαιμονίκος;
νικηφόρος; ὡκοδόμησα τόνδε
τὸν ναὸν εἰς δόξαν θεοῦ καὶ τοῦ
5 ἀγίου μεγαλομάρτυρος αὐτοῦ δημητρίου.
ἀνήγειρα δὲ καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν.

ΤΟΝΔΕ ΔΟΚΗΝ ΠΟΔΕΣΙ ΚΛΙΟΣ ΕΜΒΕΒΑΣΤΑΓΗΟΙΣΙ: ΗΝ ΥΕΩΝΙΚΗΦΟΡΟΙ ΔΟΙΚΗ ΤΟΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΗΟΣ

μύλωνας ἐ εἰς τὴν μαγοῦλαν· καὶ ἐφύτευτα κοι ἑλαιῶνας καὶ περιβόλιον ἐν αὐτῇ· καὶ εἰς τὴν λεύκην ἀμπελῶνας ἐμφυτευτικῶς· ἡγόρασα δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τῆς ἐκκλησίας ὁσπήτια τοῦ χαρτοφύλακος
 10 εὐγενίου· οὐδὲν εἰσέπειτα βουληθεῖς ἀπὸ τούτων ἐπιδοῦνται τινὶ λόγῳ κληρικάτου· ἢ ἀνακαμπτικῶς,
 ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τινὶ ἀποσπάσαι τῆς ἐκκλησίας.
 15 οὐα ἔχοι τὰς ἀρὰς τῶν τεῖχων φόρων πατέρων τῶν ἐν νικαιᾳ·
 καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.
 ἔτους , σῶν ἵνδικτιῶνος ι †

XIV. *Actes épiscopaux (Luc, 1330; 1341).*

Sur la troisième colonne à gauche de l'entrée occidentale, en face de l'entrée septentrionale, sont gravés deux actes d'époques différentes.

ZISIOU, n° 13. Premier acte: haut. des lettres, de 0m·03 à 0m·04; larg., 0m·015; interl., 0m·015. Deuxième acte: haut. des lettres, de 0m·02 à 0m·03; larg., 0m·015; interl., 0m·015. (Planche XXII).

1-2 Λέγω ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης σουγδικας πρόεδρος | λα-
 3 κεδαιμονίας λουκᾶς, καταλαβὸν ἐξ ὄρισμοῦ | τοῦ κρατίστου καὶ
 4 ἀγίου μοι αὐτοκράτορος καὶ τῆς θείας καὶ ιερᾶς | συνόδου· ἐπὶ τῷ
 5 προεδρεύειν τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν λακεδαιμονίας | καὶ εὐ-
 6 ρῶν τὰ αὐτῆς κτήματα δοθέντα πρὸ χρόνων παρὰ τὸν ἀρχιερα-
 7 τικκος ἐν ταύτῃ διαπρεψάντων τὰ μὲν, διὰ τινα προσωπο-
 8 ληψίαν· τὰ δὲ, διὰ δώρων· εὗρον δὲ καὶ συνόδικὴν γραφὴν ἐν |
 9 ταύτῃ συντείνουσάν μοι μετ' ἐπιτιμίου βαρυτάτου ὡς ἀπο-
 10 σπάσω ἀπερ ἔδοκεν ὁ πρώην χρηματίσας λακεδαιμονίας βουτᾶς
 ἐκεῖνος πρὸς τοὺς δύο αὐταδέλφους τζαουσίους τοὺς ἑλαδάδας
 καὶ πρὸς τὸν πρωτοαλλαγάτορα τὸν πλατυντέρην· τὰ | κάτωθεν τῆς
 βρύσεως καθὼς εἰσὶν ἴδιοπεριόριστα μέσον τῶν δύο ποταμῶν ὅσα
 καὶ οἷα εἰσὶν· ἔτι τὲ καὶ τὰ ἀπερ ἐκράτει ὁ σεβαστὸς μαυρό | πα-
 πας κὺρ νικόλαος ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ τζυκανιστηρίου, ἡδη κατὰ

11 τὴν διάγνωσιν τῆς τιμίας καὶ ἀγίας συνοδικῆς διαγνώσεως, | ἐκρα-
τήθησαν παρ' ιμ.ων ταύτα ώς ἀν κατέχωνται παρὰ τῆς εἰρημέ-
12 νης ἀγι|ωτάτης μητροπόλεως λακεδαιμονίας ἀναφαρέτος πά(ν)τη
13 καὶ (ἀν)χποσπάστος· ώσκύτως καὶ | τὸ χωράφιον τ(ὸ) επιλεγό-
14 μενον τοῦ βουνοῦ· καὶ ...μιτᾶ· καὶ τὸ περὶ τὴν μαγούλαν | ἀμ-
πέλιον το εἰς τὴν γωνίαν· καὶ τὸ ἐκεῖσε ἔτερον ἀμπέλιον τὸ εἰς
15 τὴν καλαμωτην, ἵνα κατέ|χωνται καὶ ταῦτα παρὰ τῆς διαλη-
16 φθείσης μητροπόλεως· ὁ γοῦν εἰσέπειτα βουληθεὶς | ἀπ(ὸ)σπᾶσαι
17 ἀπὸ τῶν τοιούτων κτημάτων ώς ἵπομεν, ἵνα ἐπισπάται | τὰς ἀρὰς
18 τῶν τοῦ καὶ ἡ θεόφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτω|λοῦ.
ἔτους, σῶλή ἴδικτιῶνος ἵγ —|—

19 —|— ἐπεὶ ἡ ἀγιωτάτη μητρόπολις λακεδαιμονίας εὐηργέτηται
20 διὰ θείου καὶ σεπτοῦ χρυσοβούλλου καὶ προσκυνητῶν | προσταγ-
μάτων ώς ἵνα ὕσιν ἀναπαίτητοι οἱ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι
21 αὐτῆς καὶ | κατοικοῦντες ἐν τῇ μαγούλᾳ· λεύκῃ· παρορώσαπι-
22 κούς καὶ ἄλλαχόθεν καὶ τῷ πρακτικῷ αὐτῆς κατα|γραφόμενοι,
τοὺς γενηματικούς κατὰ θέσεις βοϊδιατικοῦ καὶ μουστιατικοῦ ὁ
23 πειραθησόμενος | εἰσέπειτα ἀνατρέψαι ταῦτα, ἡ ἀπὸ τῶν κατὰ
24 καιροὺς κεφαλατικευσόντων καθολικῶς | ἡ μερικῶς ἡ τὰ δημόσια
ἀπαιτῶν καὶ βουληθῆ ἀπαιτῆσαι ταῦτα, ώς ἀθετητῆς τῶν σε-
25 πτῶν | χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων, ἔχέτω τὰς ἀρὰς τῶν
26 τοῦ θεοφόρων πατέρων | καὶ τὸν ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.
μηνὶ ἀπριλλίῳ ἴδικτιῶνος θ' ἔτους, σῶλη' —|—

XV. Actes épiscopaux (*Nil, mai 1339 et décembre 1339*).

Troisième colonne à droite de l'entrée; les deux actes sont de la même main.

ZISIOU. n° 14. Dimensions des nos XIII et XIV, 1. (Planche XXIII).

1 —|— ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης λακεδαιμονίας καὶ ὑπέρ-
2 τιμος νεῖλος· | ἐλθῶν εὔρον τὴν κατ' ἐμὲ ταύτην ἐκκλησίαν: καὶ
3 τὰ αὐτῆς κτήματα | κατεφθαρμένα καὶ ἀ μὲν τούτων ἐπράθη-
4 σαν καὶ ἐνεχυριάσθησαν | παρὰ τῶν κληρικῶν· ἀ δὲ τοιούτο-
5 τρόπως ἐγένοντο παρὰ τῶν παροίκον· καὶ | τινα παρὰ τῶν ἀνα-

6 καμπτικῶς ἔχόντων· ὥστε καὶ ἀπορῆσαι ταύτην | ἐκ τούτου παν-
τελῶς συνεύη· διὸ τοῦτο ὠρίσθη^{<ν>} παρὰ τοῦ κραταίου καὶ ἄγιου
7 ἡμῶν αὐθέντου | καὶ βασιλέως ἵνα ἀπό γε τοῦ νῦν μή τις τῶν
8 κληρικῶν ἢ τῶν παροίκων | ἢ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἔχόντων· πω-
9 λὴση κτῆμα τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐνεχυρίασει ἀλλ' οὐδὲ κληρικὸς τίς
προικίσῃ εἰς ἴδιωτικὸν πρόσωπον· παραπέμψη δὲ ταύτα εἰς παῖ-
10 δας | ἀξίους ἐκδουλεύειν τὴν ἐκκλησίαν ἐπεὶ δὲ ἐποίησα καὶ ζευ-
11 γηλατίον περὶ τὴν Βρύσιν, ὁφείλει εἶναι | ἀπαρασάλευτον μετὰ
τῶν οἰκημάτων· καθώς εστιν ἴδιοπεριόριστον μετὰ τοῦ περιβο-
12 λίου μέσω τῶν δύο | ποταμῶν καὶ τῆς ὁδοῦ ἀνευ τοῦ δομεστίκου·
13 καὶ τὰ χωράφια τὰ εἰς τὸν Βουνὸν καθώς εἰσι περιοριζόμενα | μετὰ
τοῦ χωραφίου του ἀντζηνᾶ καὶ τῶν εὔγενείων· καὶ τὸ περιβόλιον
τοῦ ἀντζηνᾶ τὸ εἰς τὴν ἀγίαν Βαρβάραν, καὶ τὰ ἔξωνηθέντα
14 οἰκήματα εἰς τὴν μητρόπολιν, ὡς καὶ αὐτά ζευγηλατεῖον ταχθέν·
15 καὶ οἱ περὶ τὴν μαγούλαν πάροικοι καὶ πρὸσκαθήμενοι | καὶ τὰ
ἀδούλωτα στασία οἱ μύλωνες οἱ ἐλαιῶνες τὰ ἀμπέλια καὶ περι-
16 βόλια καὶ ὁ εἰς τὴν λεύκην | πάνσεπτος καὶ θεῖος ναὸς τῆς παν-
υπεράγνου μου Θεομήτορος καὶ τὰ ἔξωνηθέντα οἰκήματα μετὰ
17 | τῶν ψυχοδοτημάτων· καὶ αἱ στάσεις καὶ πάροικοι ὡς ἐν τῷ
18 πρακτικῷ κατὰγράφονται ὁ ἐλαιών | καὶ τὰ ἀμπέλια· καὶ οἱ
παρὰ τὸ παρόριον πάροικοι καὶ τοὺς σαπικούς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς
19 κτήματα· ὁ δὲ | βουληθεὶς εἴ τις ἀν εἴη καὶν κληρικὸς καὶν πά-
20 ροικος καὶν τῶν ἔχόντων ἀνακαμπτικῶς, πωλῆσαι | ἢ ἐνεχυρίασαι
21 ἐκ τῶν ἴδιων κτημάτων· ἢ ἀποσπᾶσαι ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς ἐκ-
22 κλησίας καὶ δώσει πρός τινα καὶ ο θελήσας ἐνεχυριακῶς | λα-
βεῖν· ἢ ἔξωνήσασθαι ἔχέτω τὰς αρας¹ τῶν τριακοσίων (δέκα
23 ὅκτω) θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν νικαίᾳ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτω-
24 λοῦ·
25 ἔτους , ἕτημῖζινδικτιῶνος ζυγονί μαίω.

26 \therefore ἐπεὶ τὸ μονυδρίον του τιμιού προφήτου προδρόμου καὶ
27 βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς χαλκωλ(α)μ(π)τιοσσης | εὔρισκόμενον
πλησίον τοῦ παραπόρτου² τῆς λακεδαιμονίας ἦν ἐγένετο τῆς

$\tau\alpha\varsigma\alpha\varsigma$ en surcharge.

² L'abréviation Πορ s'emploie d'ordinaire pour ποτήριον. La forme παράπορτον, pour παραπόρτιον, ne se trouve pas dans les lexiques; mais on rencontre ἐξάπορτον.

28 καθ ημᾶς ἀγιωτάτης μητροπόλεως | ἐν ὑποτελεσμῷ ἐτησίω ώς
29 τὸ βρέθιον διεῖξεισιν αὖθις τάττεται εἶναι | ὑπ αυτὴν καὶ τα ἐν
αυτῷ χωράφια καὶ τὸ περιβόλιον καὶ τὸ ἀμπέλιον καὶ ᾧλλο ᾧν
30 εἴ τη δίκαιιον ἔχει | εἰνικὸν¹ αὐτῷ πνεῦματικατον τις ἀγιωτάτης
31 μητροπόλεως λακεδαιμονίας ώς ἢν δοξαζητα(ι) θεὸς ἐν αὐτῷ | ο
δὲ πειραθρόμενος εἰσέπειτα ἀφελέσθαι τοῦτο ἐκ τῆς δεσποτείας
32 αὐτῆς καν | οἷος ἄρα καὶ εἴη ἔχέτω τὰς ἄρας τῶν ἐπτὰ καὶ
33 οίκουμενικῶν συνόδων· καὶ τῶν | τῇ θεοφόρων πατέρων καὶ τὸν
35 ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ |
34 ἔτους , ἕως μηνὶ δεκεμβρίω ἵδικτιῶνος ἦ-

XVI. *Acte épiscopal.*

Deuxième colonne à droite de l'entrée. L'inscription, martelée avec un instrument tranchant dont les marques se confondent avec les traces des traits horizontaux, est d'une lecture difficile et incertaine. M Zisiou (p. 24) l'a signalée sans essayer de la déchiffrer.

Haut. des lettres, de 0^m.02 à 0^m.03; larg., 0^m.012; interl., 0^m.015. Peu d'abréviations, peu de lettres en surcharge. La paléographie diffère des précédentes. Un des traits caractéristiques est la forme de l'A dont le jambage de gauche est vertical et porte à droite la petite barre horizontale du haut; tandis que pour le A c'est le jambage de droite qui est vertical, avec la même barre à gauche. La gravure paraît assez irrégulière.

τὸν τρὶς λαθόντα καὶ ικανῶς [περι]φρο[ν]ή[σ]αντα καὶ αὐ-
θις τῷ . ασ. . ἐς κλήρου ἰωάννην
τὸν ολιδην: τὸν καὶ πρότερον α-
ποβληθεντα τοῦ κλήρου γενόμενον παρὰ τοῦ
προ [ημ.]ῶν χρυσερέως κυροὺς νείλου
καὶ των αλλ[ω]ν αυτοῦ ανο-
σιουργημάτων τῶν [αναφερ]ομένων τῷ υπομνήματι ο μετα ταύτα
ανορ

θῶσαι καὶ λῦσ[αί] θεομιος καὶ τοῦ κ[λ]ήρου καταλεξεῖς ανομως
τούτον ὅν[τα]. Χ... οτι... λό[γ]ον συν[εί]ναι εχόμενον, καὶ οἱ εἰς
10 τούτο ενστωσούτες εστωσαν ενεχόμενοι τῷ αναθεματι
καὶ ταῖς αρσίς τῶν τοις καὶ η θεοφόρων πατέρων καὶ τη αρχ

¹ On peut supposer εἰδικῶν ou ἐνικῶν, mais sous toutes réserves.

εμου του αμαρτολοῦ ἐπειδὴ συνο-
δικῶς εξεβλήθη του κληρου
καὶ . . . μῶν εκ[χ]λησ[ιας] ως πε-
15 [ριέχει] αποσταλεῖσα κατ' αυ-
[το]ῦ [διὰ ταῦ]τα τιμία πατριαρχί-
κὴ γραφὴ τα περὶ τουτου επι-
βεβαιουσα ἀμα καὶ αφ[ορ]ισ-
19 μ[ῶ τού]τον καθηποβάλλουσα

XVII. *Mention de fondateur.*

Sur la corniche au niveau de l'étage supérieur,
mur occidental. Grosses lettres en relief. L'inscri-
ption occupe toute la longueur de la corniche.

ZISIOU, n° 8. Haut. des lettres, env. 0^m.12.

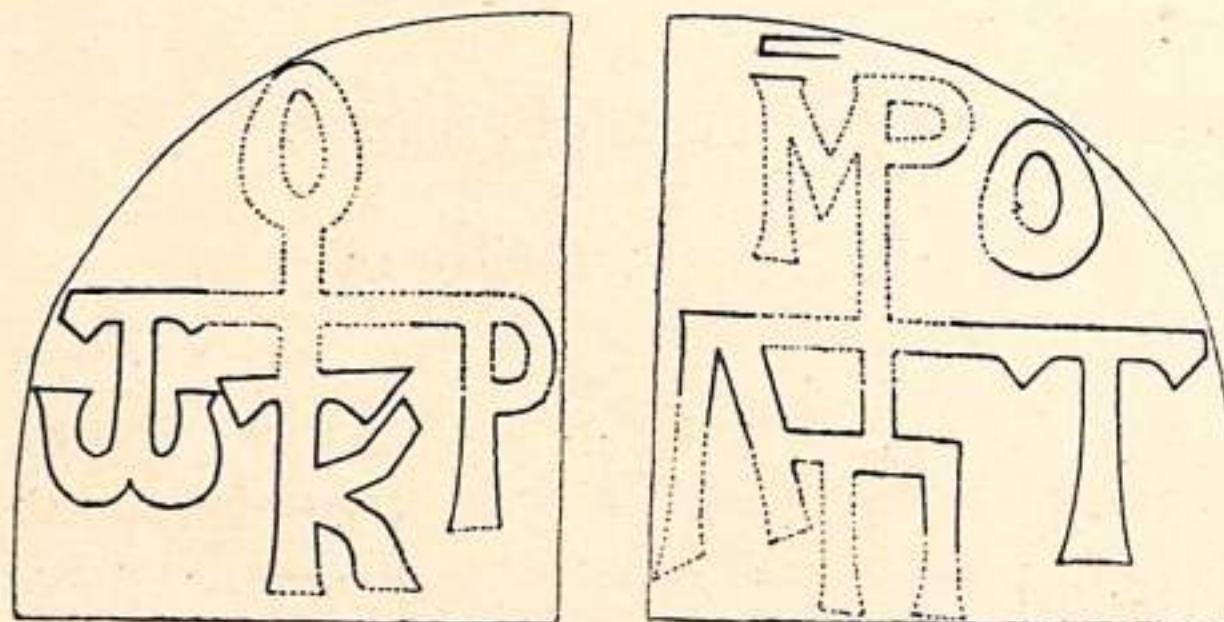
ο κτητωρ μητρο[πολιτης] λακεδαιμονιας ματθαιο(ς)

XVIII. *Monogrammes.*

Façade occidentale de l'église; demi-arcades ap-
puyées aux fenêtres.

Échelle du dessin: au dixième. Le pointillé indique les
restitutions; lettres blanches sur fond rouge.

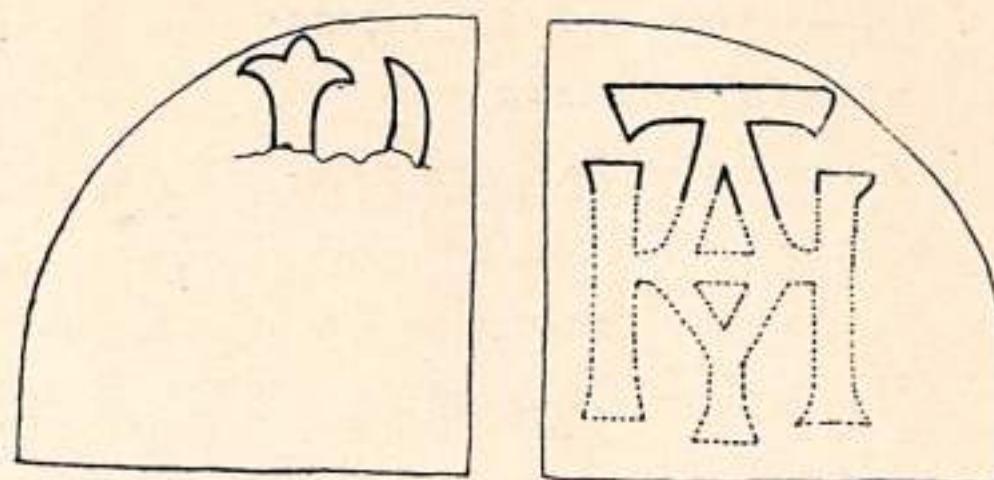
a) *Fenêtre centrale:*

ο κτητωρ μητροπολιτης

b) Fenêtre méridionale:

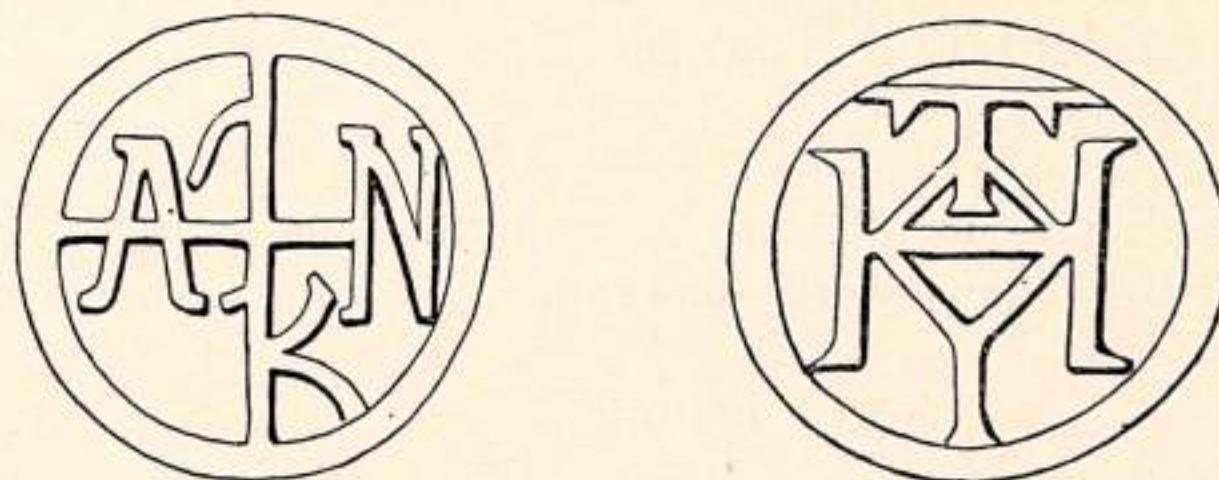
[λα]κ[εδαιψονιας] ματθαιος

XIX. Monogrammes.

Sur deux petites arcades en marbre sculpté qui décorent les piliers de la grande abside, le monogramme du même personnage est répété trois fois. Lettres en relief.

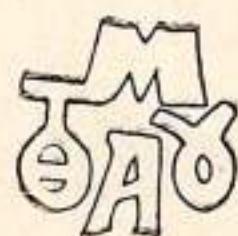
Échelle: a) au sixième; b) au quart.

a) Sur l'imposte qui surmonte chacune des arcades:

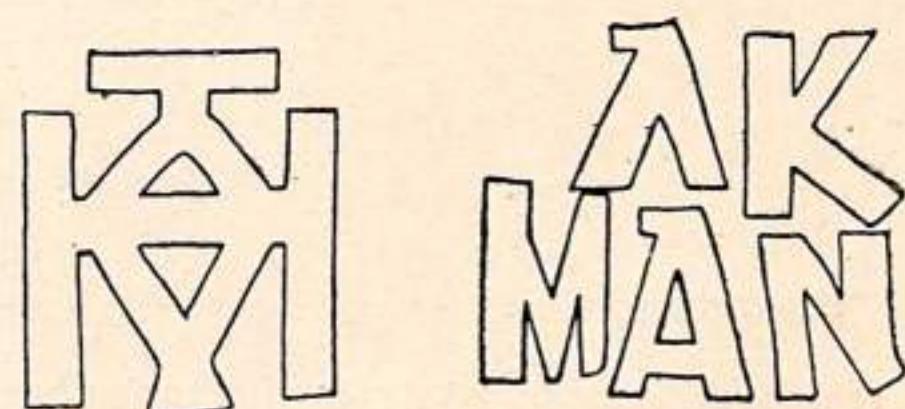

b) Sur les corbeaux qui soutiennent les arcades:

à gauche:

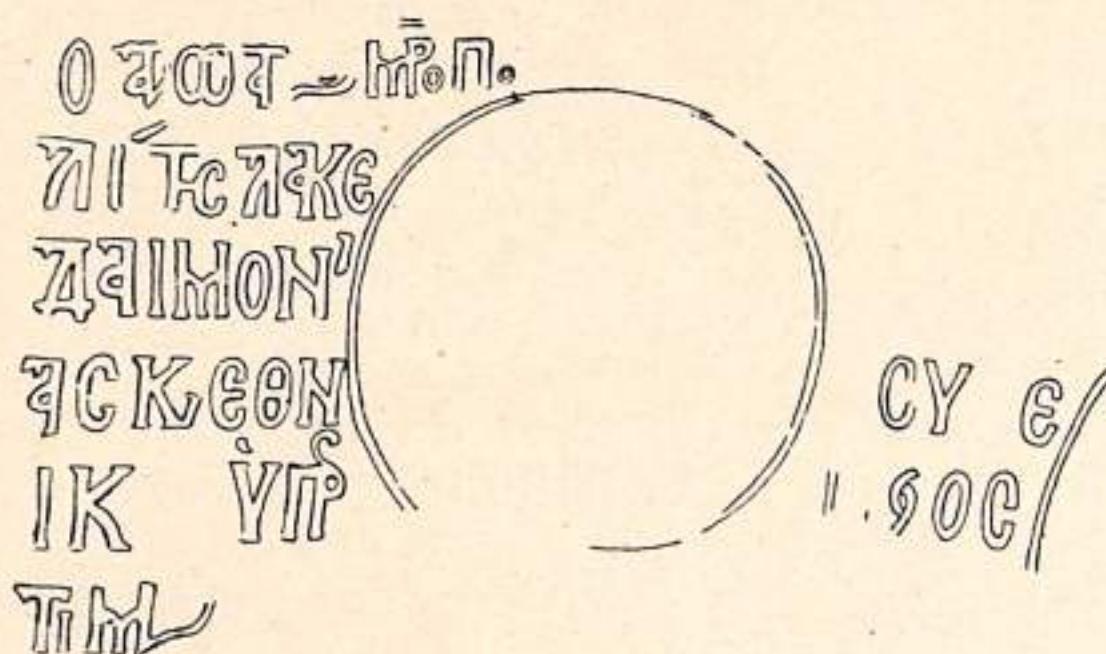

à droite:

XX. *Dans le diaconicon, autour du nimbe d'un évêque, à gauche de la porte.*

Haut. des lettres, 0^m.04. Blanches sur fond bleu sombre.

1	ο αγιωτατος μητροπο-
	λιτης λακε-
	δαιμονι-
	ας και εθν-
5	ιχ[ός] ὑπερ-
	τιμος
	ευ[σ]ε-
	[β]ειος (?)

XXI. *Mention funéraire.*

Sur la façade septentrionale de l'église, à gauche de la porte, évêques orants; au dessus de leurs têtes:

+ ΕΚΟΙΜΗΘΟ
ΟΔΟΛ

XXII. *Mention funéraire.*

Même façade, dernière travée à droite de la porte, évêques orants:

1 οπάνιερώ
 εανίν πρτίμος
 λακέδαμονιας
 iε . .
 5
 ε .

 i.c.γc

XXIII. *Graffite.*

Sur un des marbres de la tribune.

ZISIOU, n° 9.

Le fac-simile de M. Zisiou doit se lire: ο τερομοναχος ανθιμος et non 'Αθανάσιος.

XXIV. *Dédicace (1744).*

Près de la porte de l'ancien palais métropolitain.

ZISIOU, n° 3. Lettres gravées en creux, majuscules régulières, sans abréviations, ni surcharges.

† οὐκέτι δόμοι και πύλαι παλαιόφατοι
 ἀλλ' ἀνανίου τοῦ νῦν ἱεραρχοῦντος
 και ἀπὸ βάθηρων νεώσαντος δαπάναις
 σύτινος ἐνεγκοῦσα τελεῖ ἡ δημητριάδ
 αψυδ

XXV. *Dédicace (1802).*

Fontaine dans la cour de la métropole. Sur la plaque est figuré l'aigle à double tête.

ZISIOU, n° 2; *Expédition scientifique de Morée*, II, p. 80 (copie de Verlet). — Sculpture en relief, très soignée; majuscules accentuées, sans abréviations, ni surcharges. Je ne puis donner les dimensions exactes: la hauteur des interlignes égale les $\frac{3}{4}$ de celle des lignes.

1 καὶ αὗτη δι' ιδίων χρυσάνθου γέγον' ἀναλωμάτων,
οἵστις πηδαλιοῦχος λακεδαιμονος, καὶ ἔφορος πραγμάτων.
πατρίς τε αὐτῷ ἐστὶν ὁ τῆς ιδίας τόπος,
ἱεράρχης τε ὁμοῦ καὶ τῶν καλῶν ὁ τρόπος.
5 εὔχεσθε λοιπὸν ἀπαντες ὑπὲρ αὐτοῦ,
τοῦ οἰκοδόμου τοιούτου καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ.
καὶ οἱ πίνοντες ὅδωρ ἀπ' ἐδῶ,
ἐγκάμια δότε τῷ ἐκτελεστῇ αὐτῷ.
Ἐν ἔτει σωτηρίω:- , Ἀθῆναι:- ἐν μηνὶ αὐγούστῳ:- ἵνδικτιῶν:- ἔ:- .

XXVI. *Dédicace (1802).*

Fontaine adossée à l'extérieur du mur d'enceinte de la Métropole, du côté du chemin.

ZISIOU, n° 1. Majuscules en relief (0^m.012 à 0^m.035); l'interligne est un mince filet en relief qui ne laisse presque pas de place à l'accentuation.

1 † ἐγένετο τοῦτο τὸ κοινοφελὲς
ἐκ δαπανῆς ιδίας χρυσανθου
τοῦ λακεδαιμονιας καὶ τριπολητ-
ζας εὔχεσθαι δ' υπερ αὐτοῦ οἱ εὐ-
5 σεβῶν παιδες τοῦ ζαθεου τε καὶ
ηγητορος μεγαλου η πατρις τὸ κα-
τα λακῶνα χωρίον μπαρσινικου
180? ἐν μηνὶ αὐγούστῳ¹
ο γράψας γεώργιος σοῦπος.

Chapelle de Saint-Jean.

XXVII. *Prière à la Vierge.*

A l'extrémité de la paroi méridionale, sous une arcade, la

¹ Ici un caractère, lettre ou chiffre, indistinct.

Vierge debout étend les bras; à gauche, une femme en longue tunique à plis droits, la tête voilée de blanc, prie debout, les mains croisées devant la poitrine; à droite, le même personnage, dans la même attitude, porte le costume religieux.

Haut. des lettres, 0^m.03.— L'inscription de g. est très effacée; dans le fac-simile, le trait noir indique tout ce qu'on a pu discerner; le pointillé, les restaurations. Blanc sur fond bleu noir.

η [π]αρομια χυρα καλη
η καθαλασεα
συν τοις τεκνοις
αυτης

η δη[α τ]ου θείου και ἀγγελικοῦ
σχήματος μετον(ο)μασ-
θήσα καλη-
νηκη μοναχή:-

Près de Kali Cavala Séa un peu à droite, une jeune fille prie dans la même attitude; sous les pieds de la Vierge, un enfant est agenouillé.

Les lettres sont de moitié plus petites.

ΓΝΝ ΛΦΚΦ^η

ἄνν[α] λασκαρίνα

ΙΕΩΔωΡΟC · ΟΗΓΙΤΡΙ

ΔΝΩ

[θ]εόδωρος · οδηγιτρι-
ανάς

Péribleptos.

XXVIII. Monogramme et dédicace.

Au dessus de la porte de l'enceinte Sculpture en relief. A l'intérieur d'un cadre décoré de fleurs de lis, entre deux lions dressés, se groupent dans un cercle, en monogramme cruciforme, les lettres du mot Περιβλεπτος. Le marbre est brisé à gauche, et l'on y retrouve les traces d'un encastrement antérieur. Au dessus du cadre, à droite, une inscription, postérieure à la brisure, est gravée grossièrement, en caractères irréguliers

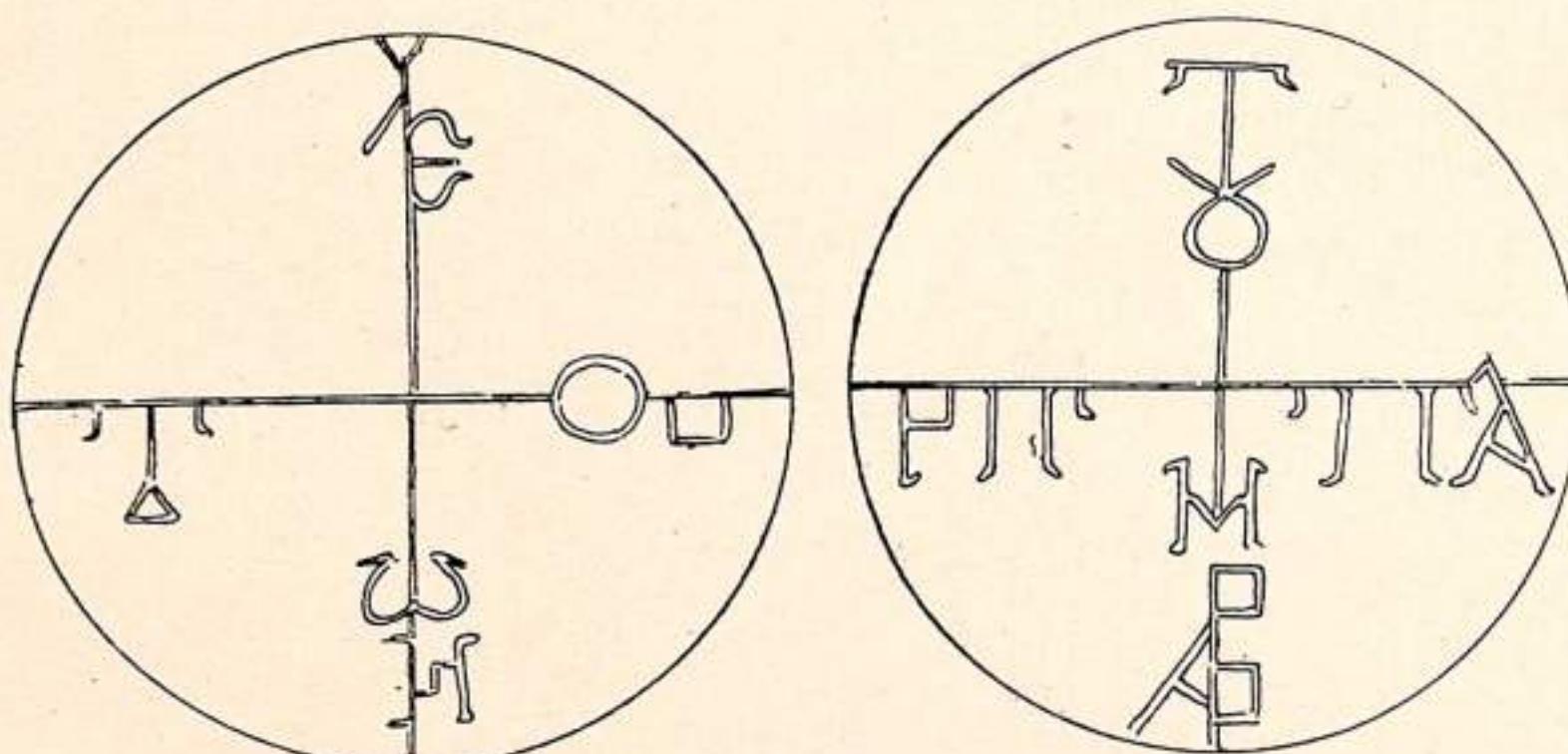
ZISIOU, n° 15 (fac-simile du monogramme). Inscription postérieure, haut. des lettres, de 0^m.01 à 0^m.035.

+ αφιδ μαρτιου. θ. εκτιστη
δια εξοδου τοῦ παναγιωτου
θηβαιου

XXIX. Monogramme.

Sur le mur d'un vestibule adossé au flanc méridional de l'église, gravé au trait sur un marbre encastré.

Diamètre du cercle, 0^m.20.

XXX. *Dédicaces.*

Chapelle en contrebas de l'église, au dessus de la porte.
Double couche de stuc: chacune porte un fragment d'inscription.

Haut. des lettres, env. 0^m.03. Rouge-noir sur fond jaunâtre.

Couche inférieure, à gauche:

Π8Ι
ΚΗC

Couche supérieure, à droite:

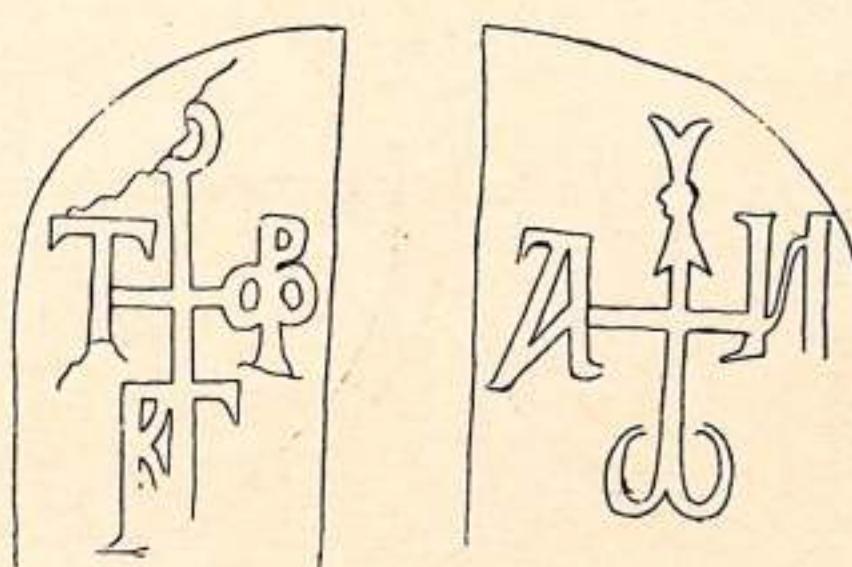
ΑΝ . . . Π . . .
εΠΙΚΛΗΝ.
λακεδΑΙΜΟΝιας

Pantanassa.XXXI. *Monogrammes.*

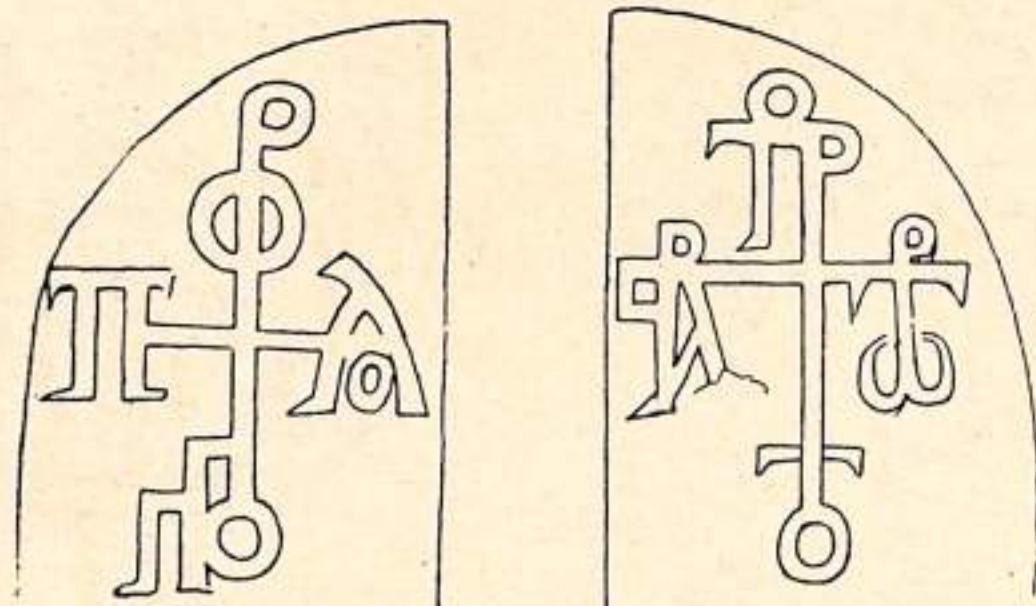
Façade occidentale, demi-arcades appuyées aux fenêtres.

Rouge-brun sur stuc blanc.

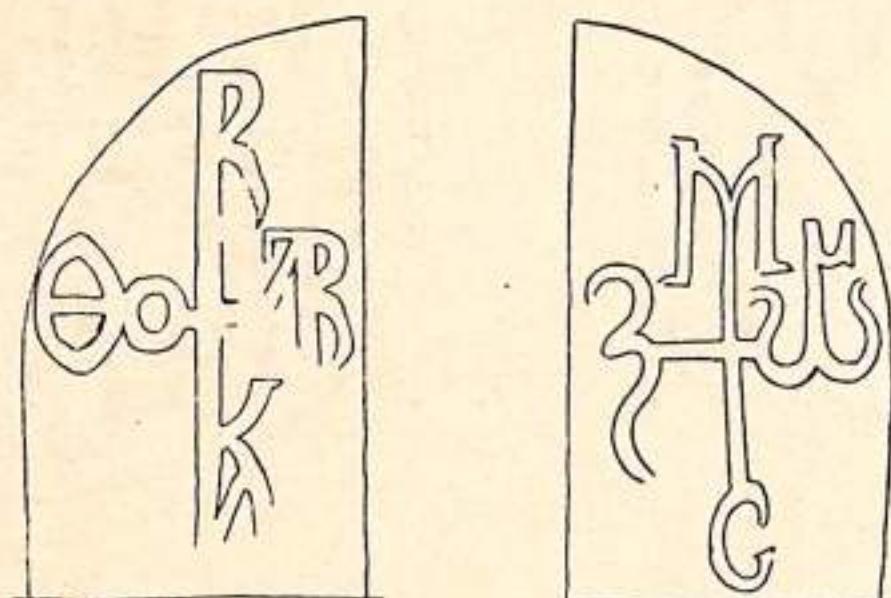
A gauche:

Au centre:

A droite:

ο Χτ(η)τωρ ιωαν(νης) φρ(α)γγοπ(ου)λο(ς) πρωτοστρατωρ.....

XXXII. *Monogrammes.*

Sur le tailloir du premier chapiteau, à droite de l'entrée occidentale.

Sculptés en relief.

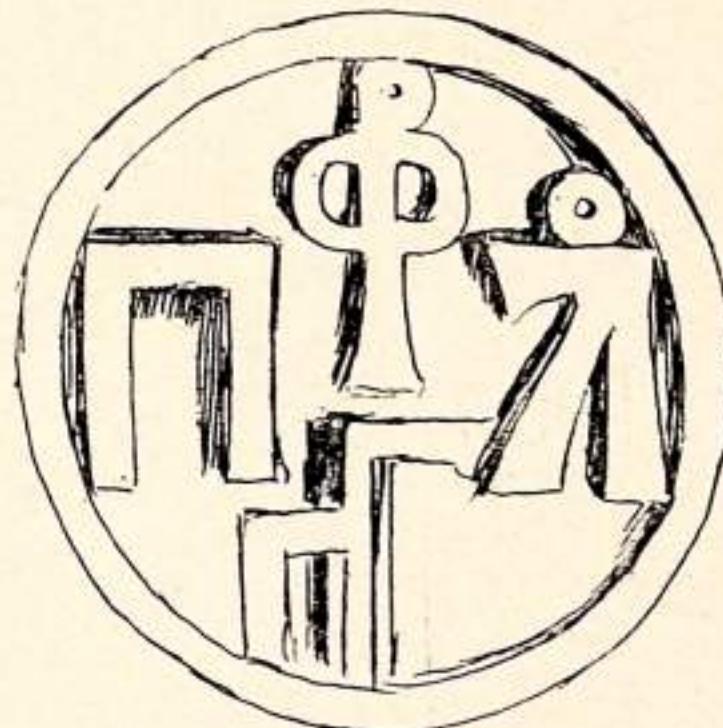
Face sud, du côté de la grande nef:

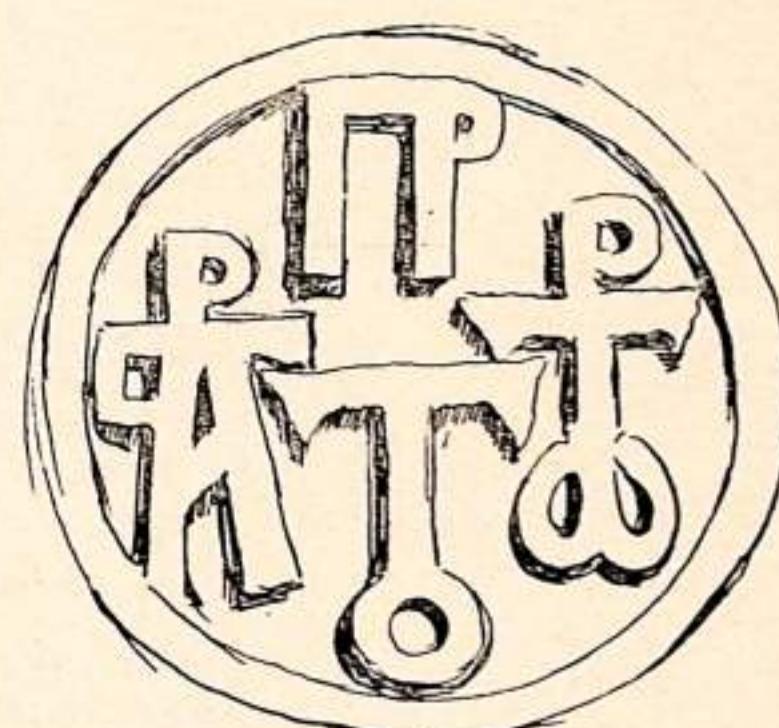
Face ouest:

Face nord:

Face est:

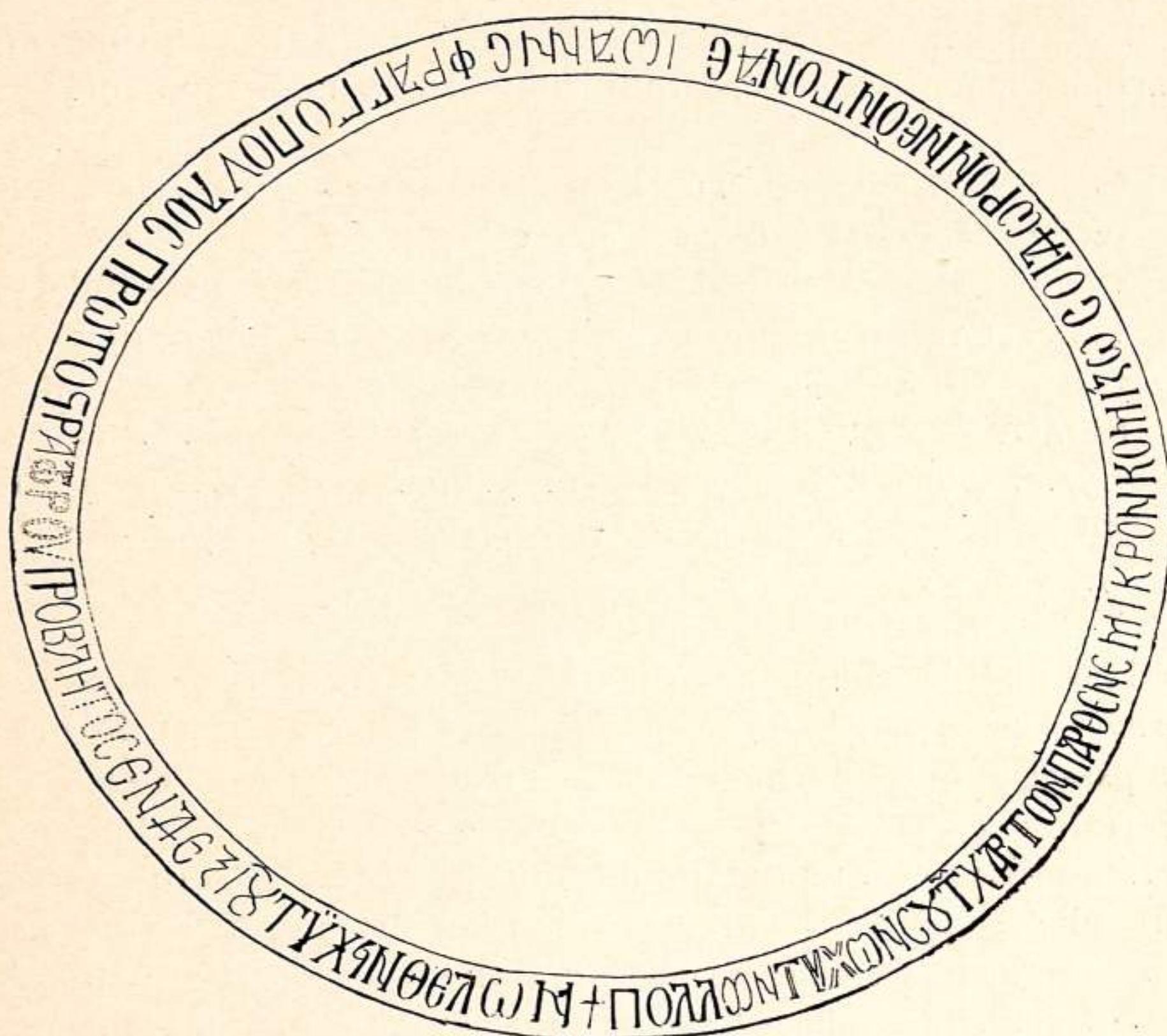

ο κτητωρ ιωαν(νης) φρ(α)γγ(ο)π(ου)λος πρ(ω)τοστρατιωρ

XXXIII. Dédicace métrique.

Premier étage de l'église, au dessus du narthex, dans une petite coupole, inscription circulaire, autour du buste de la Vierge.

L'inscription est très effacée: elle se détachait en rouge foncé sur un ton jaune clair: mais presque partout le rouge est tombé, laissant une trace plus claire que le fond. Dans le fac-simile le pointillé indique les restaurations; le trait simple, les caractères très effacés, mais qu'on a pu distinguer. Haut. des lettres, 0^m.05.

πολλων τυχων σου των χαριτων παρθενε
μικρὸν κομίζω σοι δωρον νεὸν τονδε
ιωανν[η]ς φραγγοπουλος πρωτοστρα[τ]ω[ρ]
ου προβλ[ητος] ενδεξιοῦ τύχειν θελων¹.

XXXIV. Dédicace d'autel (1428).

La pierre d'autel a disparu. L'inscription a été copiée par Fourmont. La copie originale est au folio 93^v du suppl. gr.

¹ Je donne ma première lecture, en 1896. Deux ans plus tard, lorsque M. Roumbos a dessiné le fac-simile quelques lettres que j'avais aperçues (ω dans $\pi\rho\omega\tau\sigma\tau\rho\alpha[\tau]\omega[\rho]$ et ω au début du quatrième vers), n'étaient plus distinctes.

855 (n° 235): «Sur la table sacrée de l'église de Παντανασσα à Mistra». Elle est en caractères courants à l'exception de quelques mots. Nous la reproduisons sans y rien changer.

θυσιαστηριον θειον και ἍΓΙΟΝ της βασιλεικης και Γραφικης μονης της ὑπεραγίας ἡμῶν θκοῦ τῆς επονομαζομενης παντανασσης τοῦ τελεισθαι εν αυτω ταις.... (sur le côté septentrional)

.....ΕΛΕΤΑΙΣ καθηερωθεν και αγιασθεν παρα τοῦ πανιεροτάξιου μροπολίτου της αγιωτατης μροπολεως λακεδαιμονιας ΚΥΖ ΝΕΙΛΟΥ κατ' ἐπιτροπη τοῦ αγιωτάτου και οικουμε
..... χου ΚΥΖ διονυσίου, ἐπι βασιλεῖας τῶν εὐσεβεστάτων βασιλειων ἡμῶν ΚΥΖ θεοδώρου παλαιολόγου τοῦ πορφυρογενήτου
κτο μηδεπέτας γιλαρί ετους τῆς ενε.

Il est aisé de compléter ce texte: l. 4 τελεταις; l. 6-7, οικουμενικοῦ πατριάρχου; l. 9, τῆς ἐνεστώσης ζ' ινδικτιώνος: et de lire les passages que Fourmont n'a pas transcrits: αγιον (l. 1): κυρου (l. 5, 7 et 8); κατα μηνα σεπτεμβριου του ,ζελζ' (l. 9).

L'inscription est reproduite au folio 92 (n° 212), d'une écriture plus soignée¹. La transcription au net ne diffère de la copie originale que par de légères différences d'accentuation.

La transcription au net est partagée en trois sections disposées de façon à former trois côtés d'un carré: l'une jusqu'à εν αυτω ταις (l. 3), à gauche, de haut en bas; la seconde, jusqu'à οικουμε.... (l. 6), au bas de la page; la troisième à droite, de bas en haut. L'inscription se développait donc sur les côtés septentrional, occidental et méridional, c'est à dire pour qui regardait l'autel de gauche à droite. Elle était gravée, sans doute, sur l'épaisseur de la dalle.

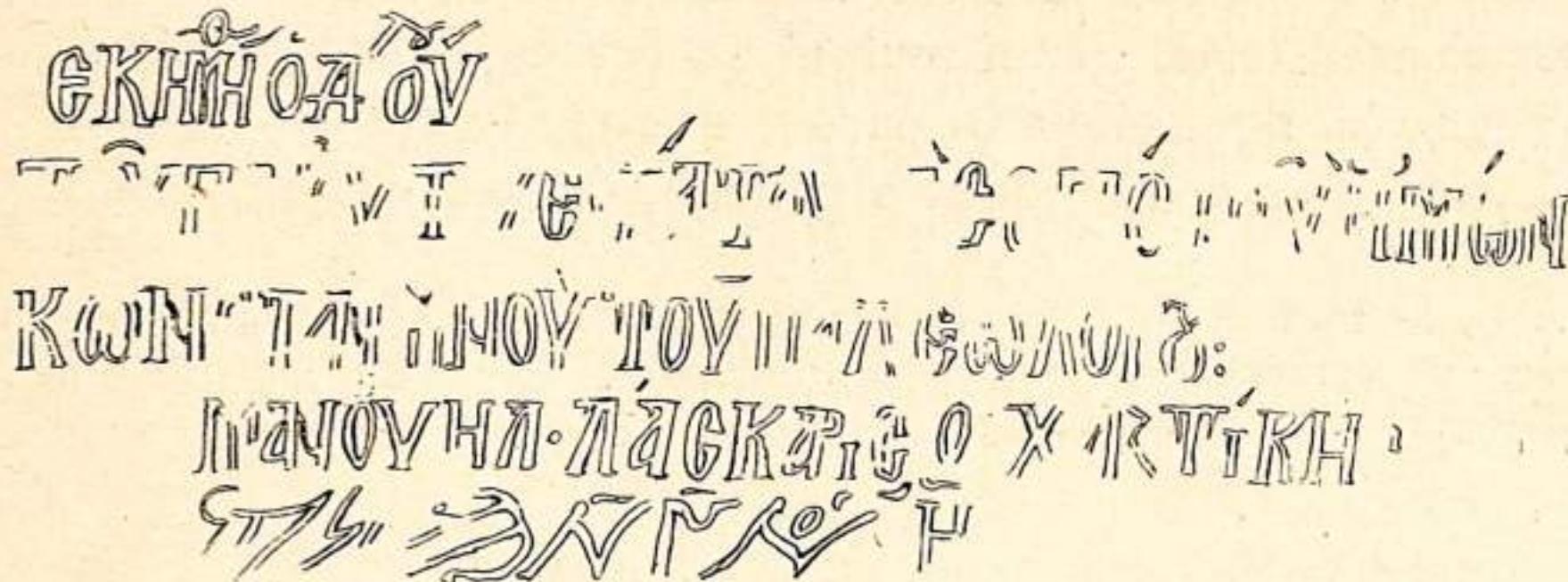
XXXV. *Epitaphe* (1445).

Sous une arcade sépulcrale adossée au mur sud du narthex aux pieds d'un personnage orant.

¹ Sur la feuille, à côté du n° 212, on a écrit au crayon: «reproduite n° 235». Cette note n'est pas de Fourmont. Le n° 235 est visiblement la copie originale.

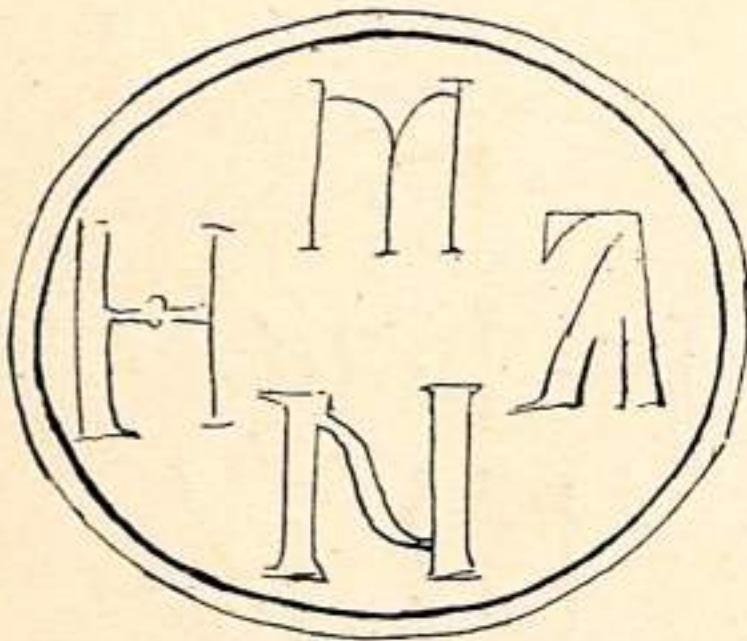
ZISIOU, nos 20-21; — Lampakis, *Δελτ. χριστ. ἑταιρείας*, II, p. 61; — Millet, *BCH*, L XVIII p. 458, note 5. Haut. des lettres, 0^m.025; larg., de 0^m.01 à 0^m.015; interl., 0^m.005; longeur de l'inscription, 0^m.46. Lettres blanches sur fond en parties bleu et vert. La 2me et la 3me lignes très effacées.

ἐκημήθη ὁ δούλος
τοῦ π[α]νέυτ[υ]χεστάτου δεσπότοῦ ἡμῶν
κωνσταντινου τοῦ παλεωλογου:
μανουηλ· λάσκαρις ο χαζτίκης
ἔτους ὅρθηγονδικτιώνος ἦ.

Sous le pignon qui couronne l'arcade, trois monogrammes, deux aux extrémités, le troisième sous l'angle central étaient tracés dans un cercle de 0^m.15, en noir sur fond jaune. Celui de gauche a disparu.

Au centre:

μ(α)ν(ου)ηλ

A droite:

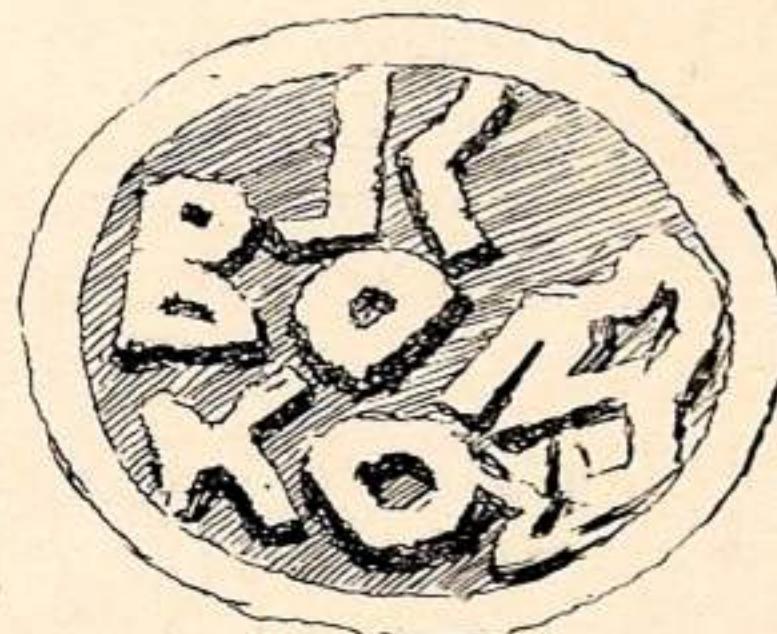
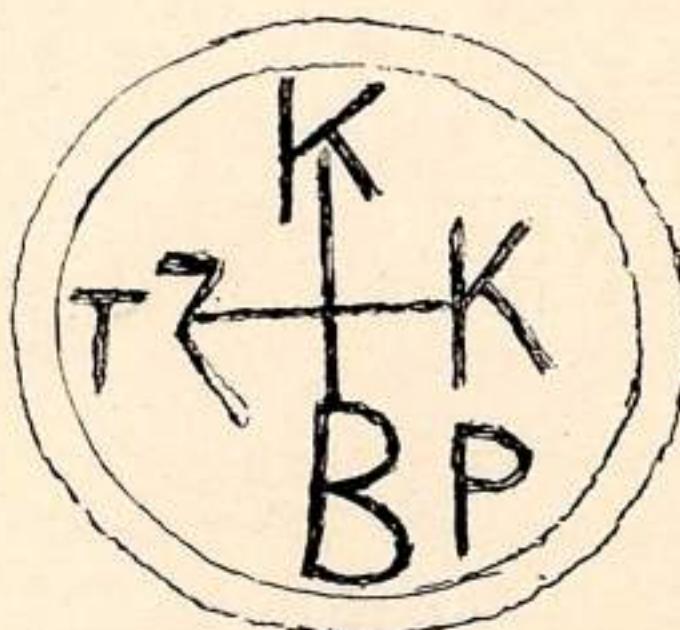
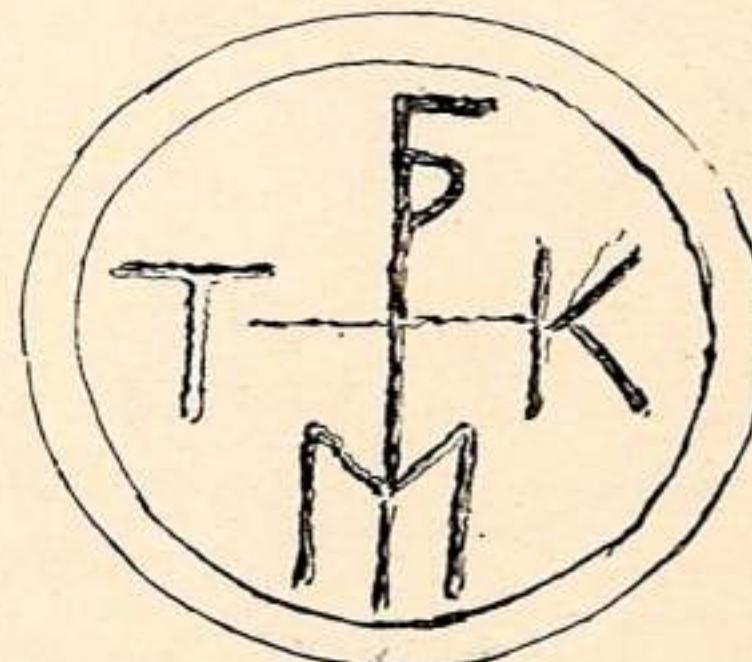
χ(α)τζ(ι)κ(ης)

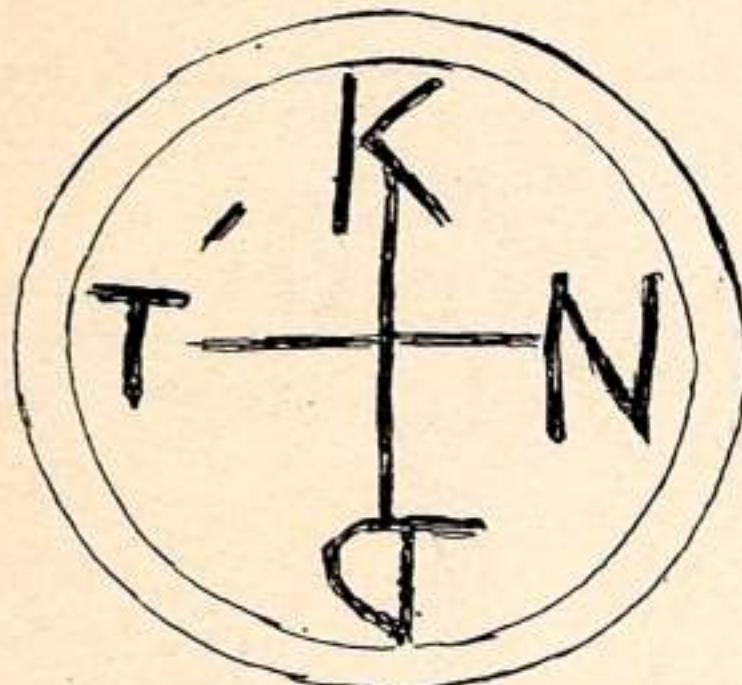
Le monogramme disparu était visiblement celui de λάσκαρις.

XXXVI. *Monogrammes (1502).*

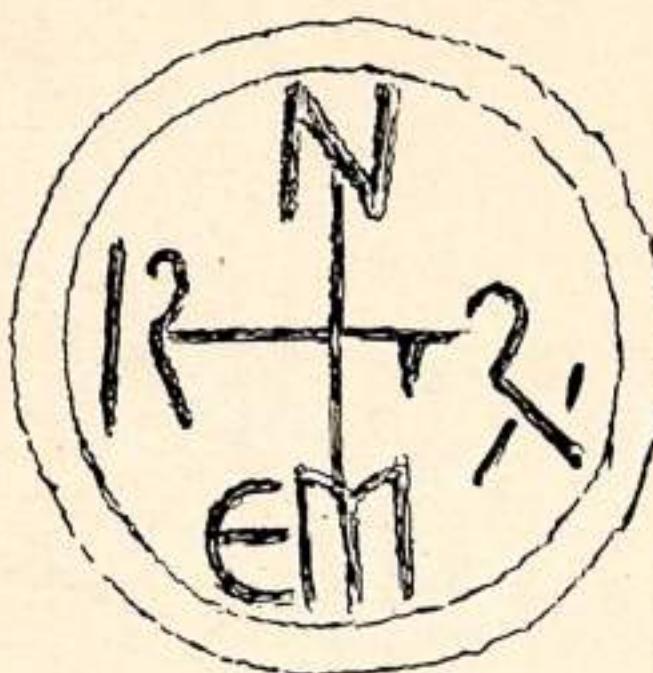
Autour d'une arcade adossée au pied du clocher, sur la face septentrionale; trois, en tuf sculpté au dessus de la courbe de l'arcade (celui de droite a disparu); quatre, tracés à la pointe sur le stuc, vers le bas, deux à gauche, deux à droite.

ZISIOU, n° 16. Monogrammes en tuf: diam., 0^m 22; relief, 0^m·01; cerclés de rouge. Monogrammes au trait: diam., 0^m·22; largeur du trait, près de 0^m·005; également cerclés de rouge.

a) *A gauche:* $\nu(\nu)\epsilon\mu\beta\rho(\iota\omega)\ \iota\zeta$ *Au centre:* $\chi\sigma\tau(\alpha\tau\iota\omega\varsigma)\ \chi\beta(\epsilon\rho\iota)\tau\zeta(\alpha\chi\eta\varsigma)\ ?$ b) *A gauche:* $\chi\beta(\epsilon)\rho(\iota)\tau\zeta(\alpha)\chi(\eta\varsigma)\ ?$ $\gamma\rho(\alpha)\mu(\mu\alpha)\tau(\iota)\chi(\omega\varsigma)$

A droite:

χ(ων)στ(αν)τ(ι)ν(ος)

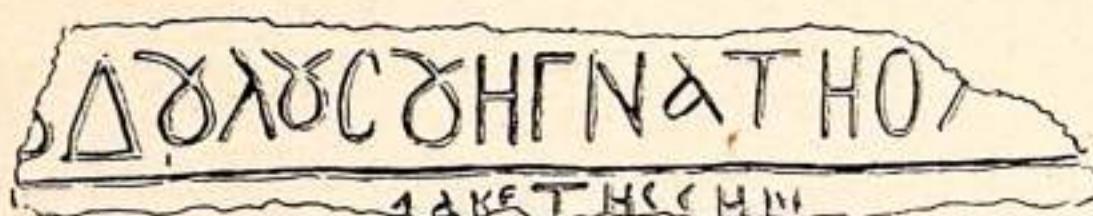

ν(ο)εμ(βριου) ιζ (ε)τ(ους) ζ

XXXVII. *Invocation.*

Fragment de marbre blanc, encastré dans cette même construction à droite.

ZISIOU, n° 17. Haut. des lettres, 0^m.055 et 0^m.012. Gravure en creux.

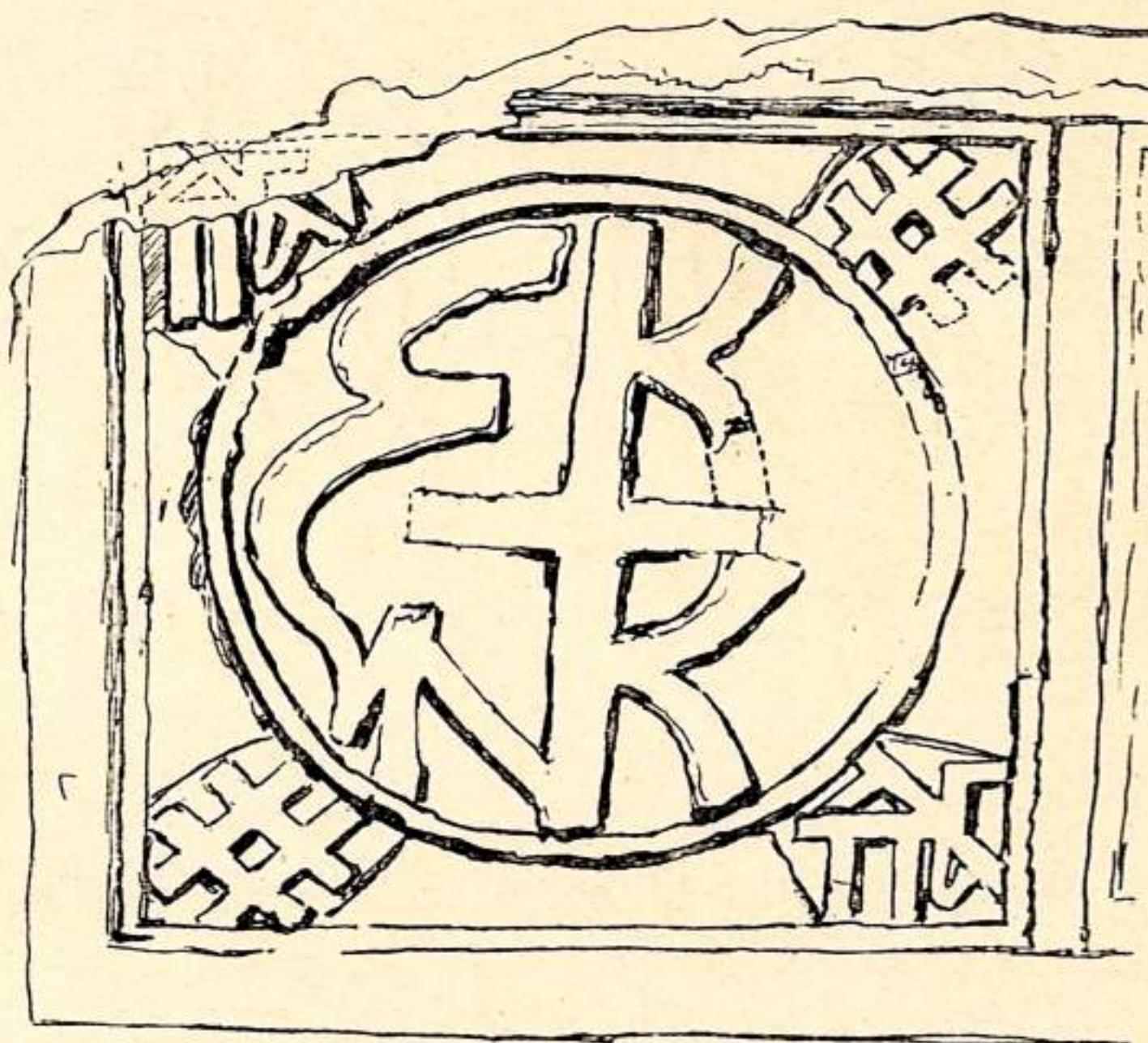
.... [τ]ου δουλου σου ηγνατηου
 [α]υα κε της σημ[βιου αυτου]

XXXVIII. *Monogramme.*

Petite chapelle à quelque distance au dessus de la Pantanassa, à l'intérieur du monastère. Dalle de marbre servant d'autel. Le monogramme est sculpté deux fois sur la surface de la dalle. Un fragment d'une dalle semblable, mais plus petite, autrefois encastré parmi les marches de l'escalier qui conduit à l'église, se trouve aujourd'hui au musée. C'est ce fragment que l'on reproduit ici.

ZISIOU, n° 19. Diamètres, 0^m.35 et 0^m.24. Relief faible, saillie large et plate.

χ(α)ντ(α)κ(ου)ζ(η)ν(ος) παλ(αιο)λ(ο)γ(ος)

Sainte - Sophie.

XXXIX. *Monogrammes.*

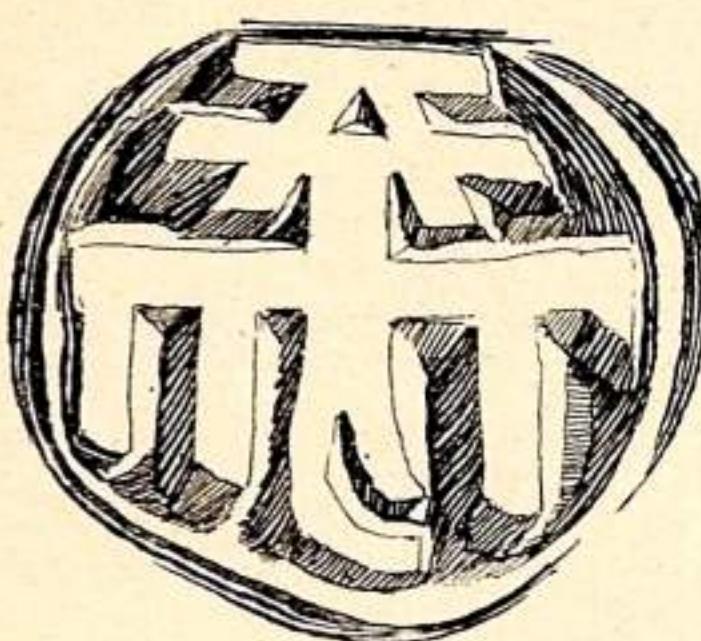
Sculptés en guise de fleurons, au milieu de l'ornement, sur les impostes des pieds-droits adossés au mur occidental, et ceux des deux colonnes¹ (faces nord et sud). Aux places symétriques (pieds-droits nord et sud, faces est et ouest des colonnes), l'aigle à double tête fait face au monogrammes.

Diam.: impostes des pieds-droits, 0^m.17; des colonnes, 0^m.10. Relief d'environ 0^m.04; lettres taillées en biseau. Marbre bleu. Le monogramme occupe

¹ La colonne septentrionale est tombée pendant l'hiver de 1894-1895. On a recueilli au Musée deux fragments portant, l'un, le monogramme de Cantacuzène; l'autre, l'aigle dicéphale.

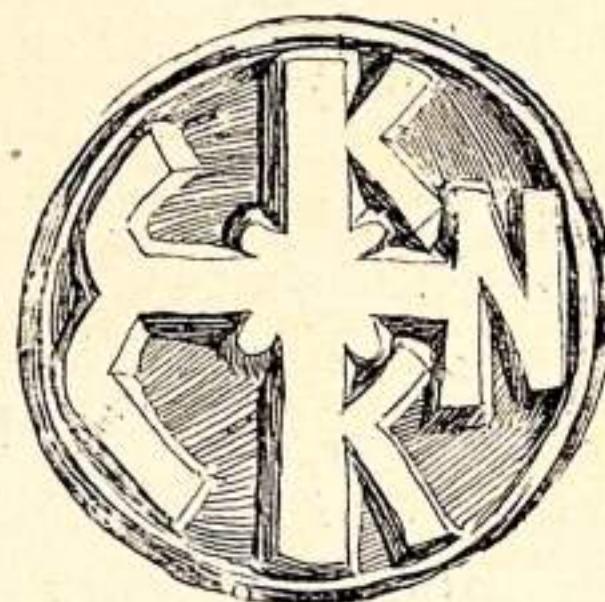
toute la largeur de l'imposte, sauf un filet en bas et la moulure plate verticale en haut. Le fac-simile reproduit les monogrammes des pieds-droits.

Pied-droit sud du mur ouest:

δ(εσ)ποτ(ης)

Pied-droit nord du mur ouest:

κ(α)ν(τα)κουζηνός

Sur les colonnes le monogramme de δεσπότης regarde la nef centrale, celui de καντακουζηνός, les bas-côtés.

XL. *Poésie politique.*

Sainte-Sophie était, comme la Panaghia du Brontochion et la Pantanassa, précédée d'un portique à colonnes, aujourd'hui disparu, mais dont j'ai pu retrouver quelques vestiges. Fourmont y copia une longue inscription. Sa copie originale est conservée au folio 99 du Suppl. gr. 855 (n° 261^a); le net, au f. 92^v (n° 213). Le net porte la mention suivante : « Dans l'église d'αγια Κοφια à Misistra. C'est aujourd'hui une mosquée à Mistra ». Le deux copies sont en caractères courants, sauf deux mots que Fourmont n'a pas compris (l. 22). L'original était en majuscules accentuées avec des abréviations. Nous reproduisons la copie originale que nous traitons comme un original, en maintenant toutefois les abréviations, les doubles points sur les : et les υ, et les esprits sur la première lettre des diphtongues.

1re colonne.

1 [τὸ]ρως χαριτώνυμος αυταναξί μεγας
 λαοσσόος πραξει τὲ και σοφοῖς λόγοις
 και θανάτου μελημα τω μανδύλιω
 και τοὺς νοητοὺς ἀνταναιρῶν σατράπας
 5 και τῆς νίκης πτέρυξιν ἀρθεὶς ὑψόσε¹
 πορροθεν ἐμφαίνουσα κακτῶν βλεμμάτων²
 νικῶντι και νοῦν και τὸ ρητόρων σόμα
 ως πᾶσι χρηστοῖς ἐυχλεῶς κοσμουμένη
 ὑπὲρ φυσιογονίας³ τε και τοῖς πρακτέοις
 10 νέμει δὲ τὴν πέλοπος ἐξ εὐανδρίας
 σε χρηστῶν ἀγέλην μονοτρόπων
 ἀτεχνῶς ως θῶ και πατρασι

2^e colonne.

καντακουζηνὸς αυσόνων ἀυτοκράτωρ
 ἔσηκεν εἰς ἔνδειξιν ὄρθοδοξίας
 15 διῶν ἀλητῶς⁴ πρὸς θοῦ πεφραγμένος
 τῶν βαρβάρων ἐπτηξει οὐδὲν ἀλόχορ⁵
 ως ἔστι τοῦ γήμαντος αυτὴν αξία
 και κατόπιν βαίνουσα τῶν τούτου τρόπων
 καν τωδε νικᾶ και πλέον σεμνύνεται
 20 πᾶσαν ἐαυτοῦ νοσιὰν περισκέπει
 ὅς εὐτύχης ὅν και καλὸς και γεννάδας
 σωτὴρ ἀληθῶς ⁶Η ΠΗΡ' δεδειγμενος
 και φιλοπάτωρ ἐυρεθεὶς ἀπὸ βρέφους
 σέβας νέμειν δεῖ και φιλεῖν τὸν πλησίον

¹ Net: ὑψόσει. L': est raturé sur la copie originale.

² βλεμμάτων.

³ ὑπερφυσι λόγοις.

⁴ ἀλύτως. Au net, ἀλυτως.

⁵ ἐπτηξει οὐδένα λόγον.

⁶ ἡ πατὴρ.

3e colonne.

25 Βασιλέων αἰμασῖν ὡραισμένος
ἐπωμαδὸν μὲν σαυρεκὸν σκῆπτρον φέρων
καὶ πνικῶν χαρίτων πεπλησμένος
όπλιζεται γὰρ καὶ κατάμφοιν¹ ὡς γίγας
ἢσ σύγιος² δ' ἔστηκεν ἀυτῷ³ πλησίον
30 καὶ τοῦ γένους ἔκητι καὶ τῆς ἀξίας
πάσας γυναικῶν ἐκνικᾶς τὰς προκρίτους
τίκτουσι καὶ γὰρ τὸν Ἰμανουὴλ δεσπότην⁴
καὶ πραγμάτων ἔμπερος⁵ ἐξ ἐυθουλίας
καὶ τὸν δὲ σηκὸν ἀνεγείρας ἐκ βάθρων
35 πρὸ τῶν πύλῶν ἔγραψε τῆς ἐκκλησίας

4^e colonne.

Τῆς ἀρείκης ἐνύῳοῦς⁶ ἐπιστάτης
καὶ χοῦν ἀπεικόνισμα τῆς ακακίας
τῶν ἀιρετικῶν ἀπαν ἐμφράττει σόμα
θοῦ πεποι(θ)ώς βασιλεὺς τῇ δυνάμει
40 οἵα βοηθὸς καὶ σοφὴ ξυνεργάτις
διδασκάλω τε τῷ βασιλεῖ χρωμένη
οῦσα δάπαράθλητος⁷ ἡ σύζυγία
ἀνδρα στιβαρὸν καὶ φρενῶν πλήρη ζένε
πάντα⁸ καθαιρεῖ δυσμενεῖς⁹ κατὰ(τα) κράτος
45 τῷ παντοποιῷ τοῦ θῦ πρός λόγω
τὴν βασιλικὴν πατέρων σύζυγίαν¹⁰

¹ κατ' ἀμφοῖν. — ² ἡ σύζυγος. — ³ αὐτῷ.

⁴ Le vers 32 compte une syllabe de trop: on devra donc écrire τίκτει, en rapportant le mot à l'impératrice seule, ou supprimer la syllabe initiale de Ἰμανουὴλ et lire Μανουὴλ. Il ne paraît pas douteux qu'on doive préférer la deuxième correction et garder τίκτουσι: c'est au couple impérial qu'appartient l'honneur de cette glorieuse descendance.

⁵ ἔμπερος. — ⁶ ἐνύῳος. — ⁷ δ' ἀπαράθλητος. — ⁸ πάντας. Fourmont a confondu O et C. — ⁹ Au net, δυσμενοῖς.

¹⁰ Fourmont n'a pas observé, à en juger par la disposition de sa copie, que les colonnes se suivent, non pas une par une en leur totalité, mais *vers par vers*. On lira donc à la suite des lignes 1 - 13 - 25 - 36, puis 2 14 - 26 - 37. La chose du reste est assez facile pour qu'il ait paru inutile de rien changer à l'ordre du manuscrit de Fourmont.

L'accentuation *κατάμφοιν* (l. 28), *δὲ παράβλητος* (l. 42) que Fourmont a copiée telle qu'il la voyait, sans critique, indique que la forme des apostrophes et des esprits ressemblait à ce qu'on observe dans les chrysobulles du Brontochion.

Divers.

XLI. *Monogrammes.*

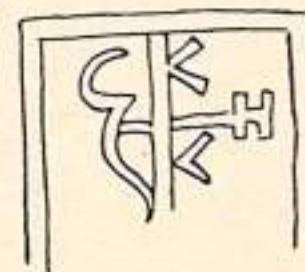
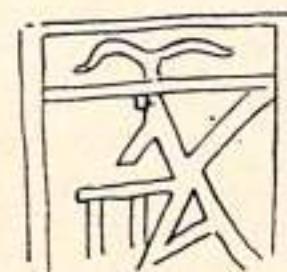
Copie de Fourmont: Suppl. gr. 855, f. 48 (copie originale); ff. 230 et 231 (net). La copie originale porte la mention: «A Misistra sur une fontaine». Le net est ainsi désigné: «Misoæ sive Misitræ juxta fontem castelli». Je n'ai pas retrouvé cette fontaine. Je suppose qu'il s'agit de la haute ville et non de la forteresse.

Le dessin de Fourmont figure un écusson portant un lion.

Au dessus:

ΕΜΑΝΩΗΛΑΕ(ΜΟΤΗΣ)

En bas, de chaque côté de la pointe de l'écu :

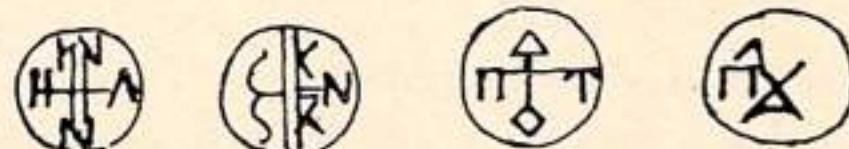

On reconnaît le monogramme des Cantacuzène et des Paléologue.

XLII. *Monogrammes.*

Fourmont, Suppl. gr. 855, f. 48, sur la même feuille que la précédente, au dessous.

«Dans une église»:

«Un griffon et un lion».

μ(α)v(ου)ηλ α(χ)v(τα)κ(ου)ζ(η)v(ος) δ(ε)σπ(ο)τ(ης) παλ(αιολογος)

XLIII. *Invocation* (?).

Sur un fragment de corniche encastré dans l'aqueduc de Dia-sélo, sous l'arcade où passe le chemin du château, à gauche.

Haut. des lettres, 0^m 02.

...Ν ΔΥΧΗΝΑ/ΤΟΙCNTA. ΛΙ. C.. ὩΝCNOI...TO...

peut-être: λυσην (ou δωσειν) αυτοις..... των σον οι[χον]....

XLIV. *Dédicace* (1742).

Fontaine à Diasélo, près du sentier conduisant vers Trypi.

Majuscules irrégulières (0^m.01 à 0^m.03), sans accentuation ni surcharges.

†

1742 αβγουστου — 22
 γηοργακις φωκας
 εβαλα και εγτισα το πα-
 ρον καμαρι με τη σεντουκα

XLV. *Dédicace* (1762).

Fontaine près de Saint-Pantaléïmon, sur le bord du ravin qui sépare le vieux Mistra du village moderne.

CIG 8762, d'après Le Bas, *Inscr. gr. Laconie* (1837) p. 152: « Mistrae (Novæ Spartæ) in lapide fontis. Inscription copiée par M. Trézel sur une pierre de la fontaine des cinq arcades à Mistra ». La transcription de Le Bas est très fautive. Il la date de 6362 = 853.

Haut. des lettres, 0^m.025. Majuscules assez régulières, accentuées. Quelques abréviations.

Zῆθι κυράκος ανδρό[ρά]ριστος¹ λακεδαιμων
 τουπικλην κρεβατᾶ κύδιστ' αγγίνοε ανερ
 προστατε[ύ]σας καὶ γὰρ παρακλήσεσι παντῶν
 συντρίψας τε ὅρη τάδε πηγας θεσπεσίους τε
 αψέ⁶ αυγουστου κζ⁷

XLVI.

Copie de Fourmont: Suppl. gr. 855, f. 22 (copie originale); et 571^A, fol 220 (net). Copie originale: «Dans l'église de Saint-Georges à Mistra sur un marbre² de cette église».

ΟΕΡΑΓΙΟΣ Θ^ΘΜΡΤΡΓ^ΔΗΦΗ ΗΜΝΙΚΟ^ΔΜΑΝΟ^ΔΓΤ^Δ. . . .
 ΚΗΝΔΕ^Δ ΤΟ^Δ ΜΕΑΝΗ ΜΑΝΟΝΔΡ^ΔΧ

ο εν αγίοις θυμιατουργος πατήρ ημών νίκων ο με[τ]ανοείτης . . .

Je ne comprends pas la seconde ligne: on y reconnaît les abréviations de ήμών, de ἄνθρωπον.

Saint-Nicolas de Parori.

XLVII. Invocation.

Dans le mur d'enceinte qui entoure la cour de l'église, à l'extérieur, au sud, près de l'entrée, est encastré un fragment d'une corniche décorée de rosaces et de soleils tournants. Sur la moulure verticale est une inscription.

Haut. moyenne des lettres, 0m·02. Majuscules assez régulières, espacées, accentuées en partie. Les mots ne sont pas séparés.

[του δουλο]_ν σοῦ βασιλείου τερεος του γυμνούχοιλου τ. . . .

¹ Le Bas: ἀνδράριστος

² Fourmont avait écrit d'abord «sur une colonne». La correction est d'une autre main.

XLVIII. *Invocation.*

Fragment encastré dans le mur sud de l'église

ΕΟΘΕΟΣΑΓΙΟΣ
ΡΟΣΑΓΙΟΣΑΘΑ
ΕΛΕΗΣΩΝΗΜΑΣ +
ΜΝΑΜΙΝΕΩΙΤΑΥΤΗΝ
ΙΒΟΥΛΕΥΣΗΤΩΤΑΦ^ῷ +

[+ αγιοῖς] ο θεος αγιος
[θεοδω]ρος αγιος αθα-
[νασιος] ελεησον ημας †
[μελειν] μναμιν σοι ταυτην
[εαν τις επ]ιβουλευση τω ταφω †

XLIX. *Mémoration.*

Fragment de marbre encastré dans le pavé du sanctuaire.

Majuscules irrégulières, mêlées de minuscules. (Haut., de 0^m.01 à 0^m.03).

ΑΓΗΟΣΥΗΚΟΛΑΟΣ
ΕΝΜΗΡΗΣΦΡΗΣΙα
ΙΟΣΑΡΕΓΡΕΘΗΕΚΒΑΞΡορ
ΕΚΗΜΙ ΘΗΞΠΗΚΟΠΟΚΕ
ΑΤΡΕΑΤΡΗΑΤΑΦΗΛΑΚΗ

αγηος νηκολαος
εν μηνη (φεβρ)ου(α)ρήου ια
[ουτος ο να]ος ανεγερθη εκ βαθρον
[αμα και] εκ(οσ)[μη]θη (σ)π(ουδ)η κοπ(ω) κε
[δαπανη] ατρεα τρηταφηλακη

Panaghia de Parori.

L. Poésie politique.

La Panaghia de Parori est aujourd’hui disparue. Copie de Fourmont. Supp. grec 855, f. 17^v (copie originale); f. 309 (net). Dans la copie originale, Fourmont a noté: «Sur la porte septentrionale de l’Église Παναγία τοῦ Παρόπον». Dans la transcription au net: «Sur la porte septentrionale de cette église, sur un marbre.»; et plus bas «Cette 4e et la 5e colonne sont sur un autre marbre, à côté du premier, mais d’un autre caractère». L’original était en majuscules; la copie est en minuscules, sauf exceptions. Nous la reproduisons en la traitant comme un original.

Les cinq colonnes sont transcrrites sur une seule feuille: I et II l’une au dessus de l’autre, du côté gauche; III, IV et V, de même, du côté droit, mais avec cette particularité que la IVe et la Ve, pour économiser la place et ne pas entamer une autre feuille, ni reporter au verso, ont été écrites en travers. De là vient que le titre placé au dessus de chaque colonne manque pour la cinquième.

Cette disposition semble prouver que Fourmont n’avait pas observé la méthode adoptée par le graveur du texte et qui doit être suivie dans le déchiffrement. Les vers se succèdent non pas de haut en bas et colonne par colonne, mais bien de gauche à droite, sur l’ensemble des colonnes. Ce n’est donc qu’après avoir lu les cinq vers d’une même ligne qu’on doit passer à la ligne suivante (cf. n. XL).

Pour rendre manifeste ce procédé et faciliter la lecture, tout en gardant, sauf en ce qui concerne le renversement des deux dernières colonnes, la disposition du manuscrit de Fourmont, j’ai numéroté dans chaque colonne tous les vers de 1 à 18 ou 17. On devra lire de 1 I à 1 V et ainsi de suite.

Les lignes 18 des colonnes I et II, en excès sur les autres colonnes, s’expliquent par l’addition d’une formule finale à laquelle cet espace limité suffisait.

1° colonne de 18 lignes.

- 1 λόγος παλαιὸς δῶρον θοῦ δεσπότης.
 2 ἔχθροι κακοῦργοι καὶ δόλιοι ἐσκράτος¹.
 3 ἀπαντ' ἐπραττον ἐκβαλεῖν τε τοῦ θρόνου
 4 μεθ' φν ἀπανθ' ὑπήκοον κατεκρίζουν.
 5 ἀπλοὺς τὸ ἥθος αὐγάζων θεωρίαν.
 6 ἀνὴρ γλυκύς τε καὶ προμήθεια ξένων.
 7 συμικρουμένην οὖσαν τοπικοῖς ἀνδρᾶσι
 8 τοιαῦτα τὰ ἔνεδρα τῶν ἐγχωρίων.
 9 ἄλλου φαραὼ καὶ πικρῶν ἐπισατῶν.
 10 πλάσην θῆ μὴ γνῶντες οἷμοι τάλαντοι
 11 ἄλλα ἐπ' ἄλλοις καθ' ἐκάστην ἡμέραν
 12 ἀγαρ ἐγγόνους εἰς ἀμιλλαν λαττίνων²,
 13 ἐν οἷς ἔπασχεν ἀδικοῦμενος πάνυ.
 14 ἦ πῶς δοκεῖτε ἀπαξ ἀπαντες τότε
 15 ἀπασαν ώς ἀντικρυς ἐν χερσὶν ἔχειν,
 16 εἴτα ἀμηρᾶ ωμιληκώς ἡδέως³
 17 ἀχθεὶς πρὸς ἡμᾶς νικητὴς τροπαιοῦχος
 18 ω ἡ δόξα κράτος πρέπει⁴ νῦν καὶ ἀεὶ.

2° colonne de 18 lignes.

- 1 βασιλέων ἔγγονος υἱὸς τυγχάνων,
 2 ἐφευρεταὶ κακῶν κάκιστοι τοὺς τρόπους.
 3 τοῦτον θέλοντες ἐκφυγεῖν τῶν ἐνθάδε.
 4 οὗτοι μὲν εἰργάζοντο ταῦτα ω φίλοι
 5 ἄκακος εὔθὺς ώς ἵσασιν εἰδότες.
 6 λιμῆν ὑπάρχων ώς ἴωσήφ ἀιγύπτω.
 7 χρήζουσι κράτους δεσπότου ὑπερέχειν
 8 εἴποιμι ἀν καὶ χείρονα τούτων πλέον.
 9 εύρικότες πλοῦτον πόλας⁵ τὲ καὶ χώρας
 10 τούτοις ἀνδρᾶσι πολλάκις πρέσβεις στέλων.
 11 ἐπινοούντων καὶ λεγόντων οὐ θέμις⁶

¹ ἐς κράτος. — ² Ἀγαρ ἐγγόνους = Ἀγαρηνούς V, 14. — ³ ἀμηρᾶ, l'émir. — ⁴ Au net, πρέπειν. Le ν, dans la copie originale, est barré. — ⁵ πόλεις. — ⁶ οὐ θέμις (ἢ οὐ θέμις ἐστι!).

- 12 τὰς ἐλπίδας τέθηκε πρὸς τὸν ΧΝ μου.
- 13 χάριτι ρωσθεὶς πρὸς πάλην οὖν βαδίσας.
- 14 τὴν τῶν ἔχθρῶν ἔκπτωσιν ἐλθοῦσαν τάχυ.
- 15 μόχθου κόπου τὲ κιναύνου¹ παραβλέψας
- 16 ἀναδοχὴν ἔυνοιαν εύρικώς ξένην,
- 17 τῶν λαττίνων πάνυ γε κατησχυμένων,
- 18 καὶ εἰς τοὺς ἀιώνας τῶν ἀιώνων ἀμήν.

3^e colonne de 17.

- 1 ἥχθη πρὸς ἡμᾶς ὡς κύριον² τοῦ τόπου.
- 2 μεστοι φθονου ψεύδους ἕριδως³ καὶ φόνου.
- 3 ἡ θανατῶσαι καὶ ἀδεσπότως μένειν.
- 4 χρόνοις ἴκανοις τῶν ἀριθμῶν ὡς πέντε⁴
- 5 εἰρηνικὸς φιλάγαθος φα(ν)εὶς πᾶσιν
- 6 ξεναγογῶν ἔκαστα προῖκα τοὺς ξένους.
- 7 δάκνειν τὲ ἀλλήλους τε καὶ καταφλέγειν.
- 8 αὗτη γε ἀντάμειψις ἦν τῷ κυρίῳ
- 9 ἐφ' ὧν ἐζήτουν θανατῶσαι δεσπότην·
- 10 ζητῶν ἀγάπην συνάφειαν τοῦ τόπου.
- 11 δέει θλιψει λύπη τὲ συ<γ>σχεθεὶς ἄμα·
- 12 ὃν ἔσχεν ἀεὶ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ
- 13 τίς ἀν κατείποι τὰ πεπραγμένα ἄνδρες
- 14 πόλεις ἔχειρώσατο ἔχθροὺς πατάξας
- 15 γνώμη ἀγαθῆ εἰς ὑφῆλιον τρέχει.
- 16 ἔξουσίαν ἔλαβε πελοπονήσου
- 17 ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ζημιώθέντων ἄγαν

4e colonne 17 lignes et d'un autre caractère⁵.

- 1 κωνσταντινούπολιν λιπων τὴν πρίδα.
- 2 ὄρκον πατοῦντες ἀρπάζοντες τὰ ξένα.
- 3 εφ ὡ σέβοις πάτριον ἡσχυναν σαφῶς.

¹ κινδύνου. — ² κύριος. — ³ ἕριδος. — ⁴ χρόνοις . . . τὸν ἀριθμόν . . .

⁵ Cette indication vaut pour les deux dernières colonnes, ainsi qu'il appartient de la note de Fourmont citée en tête.

- 4 βαθαὶ ἀεὶ πνέοντες εἰς μάχην κράτους.
 5 εὔεργέτης εὔσπλαγχνος ΠΡΑΥΣ¹ ὡς ἄλλος.
 6 θαυμαστος εἰς ἀπαντας ἔχθρους τυγχάνων
 7 ἐν ὦ σφαγαι καὶ δάκρυα ὡς ειμέραι²
 8 ἀνθ' ἡς ἐλευθερίας ἔχον³ ρωμαῖοις
 9 ὥσπερ παλαιὸς⁴ ἐπραξαν τῆς ἀμπέλου
 10 οἴμοι τῶν κακῶν εἰσακουσθεὶς οὐδέπω.
 11 τάχυμα στρατιωτικὸν ἀθρόϊσας ἄκων
 12 παρακαλῶν ὡς τάχιον δοῦναι δίκην.
 13 εἰ καὶ φύλον⁵ χριστιανῶν δεινα παθὸν.
 14 σαμψὼν ἀναφανεὶς δε κατὰ τὴν νίκην
 15 ὡς ἀν ἔχοιμεν ἐλπίδα σωτηρίας
 16 χειρώσας ἐλθὼν δεσποτείαν τοῦ ἀργούς
 17 οὗτω KC' αντιτάσεται ἔχθροις

[5e colonne 17 lignes de la même écriture que la 4e].

- 1 σφόδρα ἀπειθείσοντες οἱ ΜΗΛΙΟΙ⁶
 2 διαιρεσιν φιλοῦντες ὡς αἴματώδη
 3 γραψαντες ἀντοὺς⁷ τοῖς λατίνοις ωδικη
 4 ο δ' ἀναρεῖος⁸ τε γνωστικώτατος λίαν
 5 πατρὸφιλόπαις ἀγαπῶν τοὺς ἐνθάδε,
 6 ποθων υψῶσαι δεσποτείαν ρωμαῖοις.
 7 σύγχυσις ἡμῖν τοῖς δε λατίνοις σθένος
 8 ρυσθέντες ἐκ πηλοῦ πληνθίας λατίνων
 9 ὡσ φησιν οὗτω χσ ἐν παροιμίᾳ

¹ Transcription singulière en fac-simile pour un mot aussi clair: πραύς (cf. παλαιΝΕC L. 10). — ² ὁσημέραι — ³ εἶχον ou ἔσχον. — ⁴ Il y a une faute évidente: il faut à ἐπραξαν un sujet pluriel, peut-être παλαιοῖ; ou bien, avec le pluriel indéterminé, répondant à *on* en français, παλαιῶ;. — Une correction légère donnerait Ιουδαῖοι très analogue paléographiquement: allusion à la conduite des Juifs envers le Christ, maître de la vigne, dans la parabole; cf. V, 9 (Matth., XXI, 33-45). — ⁵ Au net, φύλον.

⁶ Les mots ont été mal coupés par Fourmont qui semble ne pas avoir compris; on doit lire οἴα μώριοι comme des insensés. La forme ordinaire est μωρός, mais la mesure réclame μώριοι. Malgré les allusions bibliques, on ne peut songer aux Amorréens = Ἀμορραῖοι.

⁷ αντοὺς; le sens est clair, sans mot qui exprime l'alliance. — ὡ δίκη, remplissage, cf. ὡ φίλοι II, 4. — ⁸ ο δ' ἀνδρεῖος.

- 10 ἀγνωμοσύνην μὴ φέρων τούτων ὅλως
- 11 ἄνδρας δυνατοὺς θηριώδεις πρὸς μάχην
- 12 οὖσιν αἰτίοις εἰς ἐρήμωσιν τόπου
- 13 φεῦ φεῦ ἐπὶ κρίμασι τῶν ἀντιδίκων
- 14 ἔπειτα εἰδὼς ἀγαρηνοὺς τὴν κτίσιν
- 15 καὶ μηκέτι ἴδοιμεν αἰχμαλωσίαν
- 16 πᾶσαν τε φημί ἦν δυνάσται ἐκράτουν
- 17 χάριν δεδωκώς τοῖς ταπεινοῖς καρδίᾳ.

Musée.**LI. Fragment d'acte.**

Sur un fragment de colonne.

Haut. des lignes, 0^m.02 ; interlignes un peu moindres.—Planche XX bis, 2.

..... [ἀπο]λυτ[ήριον] γραμμ[α]
 τῷ] διαληφθεν-
 [τι... μ]οναστηριώ του
 [..... εἰ]ς ἀσφάλειαν
 [...] μηνὶ απρι]λιώ ἵδικτιῶνος 18

LII. Fragment d'acte.

Sur un fragment de colonne. Apporté du nouveau Mistra.

Hauteur des lettres, de 0^m.015 à 0^m.018 ; interl., env. 0^m.015.—Planche XX bis, 3.

1 † ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ κατὰ [τὴν]
 [πε]λοπόνησον πατριαρχικοῦ μο[να]-
 στηρίου τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμένου [τοῦ]
 [ἐ]ν ιεράρχοις παμμάκαρος καὶ θαυματουρ[γοῦ]
 5 [νι]κολάου καὶ ἐπικεκλημένου του ἀχρα[ντου]
 [ἀνέφε]ρον εἰς τὴν ἡμῶν λογιότητα ὡς ἔφθασσα[ν]
 [ἀγορά]σασθαι χωράφια τινὰ δεδώκασι δὲ
 [τινὲς] τῶν φιλοχρίστων ἔτερα πρὸσεν[ω]-
 [θησόμενα] εἰς τὸ τοιοῦτον μοναστήριον καὶ εὔρ[έθη]-
 10 [σαν οἱ κομι]σαίεν ὄχλησιν καὶ κατὰ δυ[ναστείαν...]

LIII. *Invocation.*

Fragments d'une croix en haut relief. Inscription sur le cadre de la dalle.

Majuscules non accentuées, gravure médiocre, lecture malaisée; haut. moyenne, 0m·015.

a) à gauche:

Υ
Δ
Ε Κ
Π Ο
Τ
//
//
Θ Ε
Κ Ε
//
Θ Κ Ε
Η Θ

Η Ο
Σ Η
Φ Ο
Α Ρ
Μ Ε
Ν Ι Ο
Ο Α
Π Ο
Τ Η Ν
Μ Ε
Γ Α
Λ Ι Ν
Α //
Μ Ε
// Η
Α Ν

a) [το]υ δεσποτου [ημων] θεε κυριε [και] θεοτοκε [βο]ηθ[ητε]
b) ηοσηφ ο αρμενιο[ς] ο απο την μεγαλιν α[ρ]με[ν]ηαν

LIV. *Monogramme.*

Fragment de corniche, au centre de l'ornement.

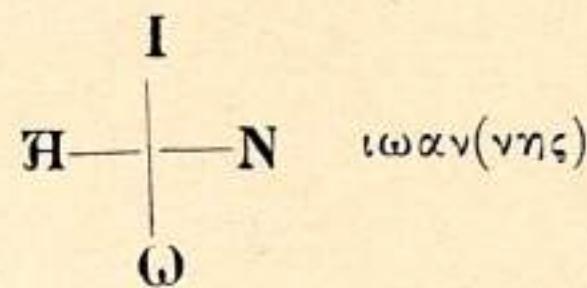

Ζαρπεα

LV. *Monogramme.*

Haut. des lettres, 0^m.025; diamètre, 0^m 085.

LVII. *Dédicace.*

Fragment apporté de Sparte, au revers d'un relief antique.

Gravure nette, type du XVIIIe siècle, haut. des lettres, 0^m.015.

ΙC	XC
ΝI	KA

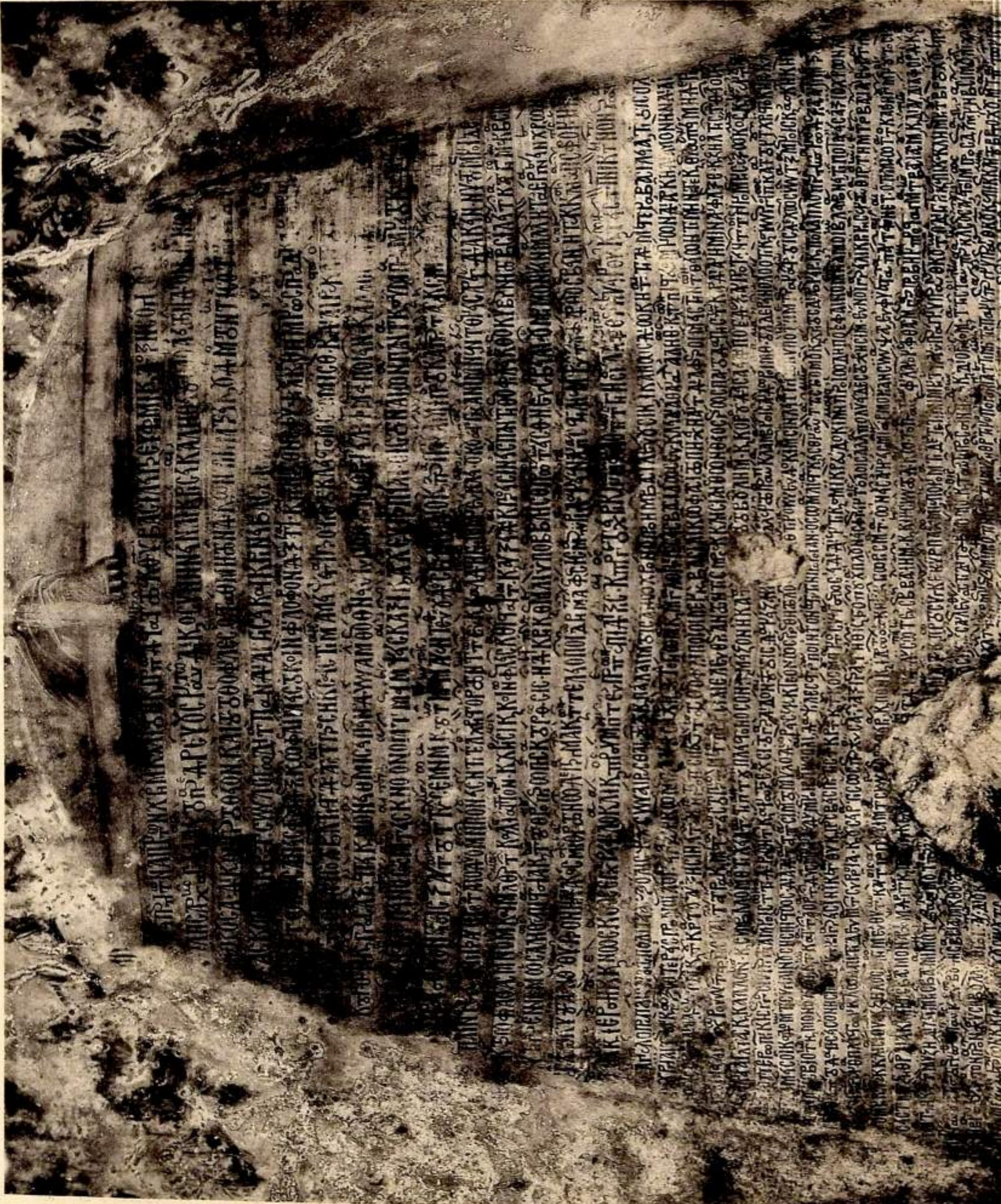
ΤΗΝΔ ΥΔΡΟΡ' ΡόΔΙ ε
ΕΔΟΜΗΣΑΜΗΝ ΓΕΩΡΓΙΟΣΛόΠ Υ°
‘Ο^T ΔΗΜ Τ^T
εΠΙ”Ε^T ΥΑ

την δ[ε την] υδρορρόα[ν]
έδομησάμην γεωργιος λεόπου[λ]ος
ό του δημ[ητρίου] ἐπὶ ξενού[ζ] α....

GABRIEL MILLET

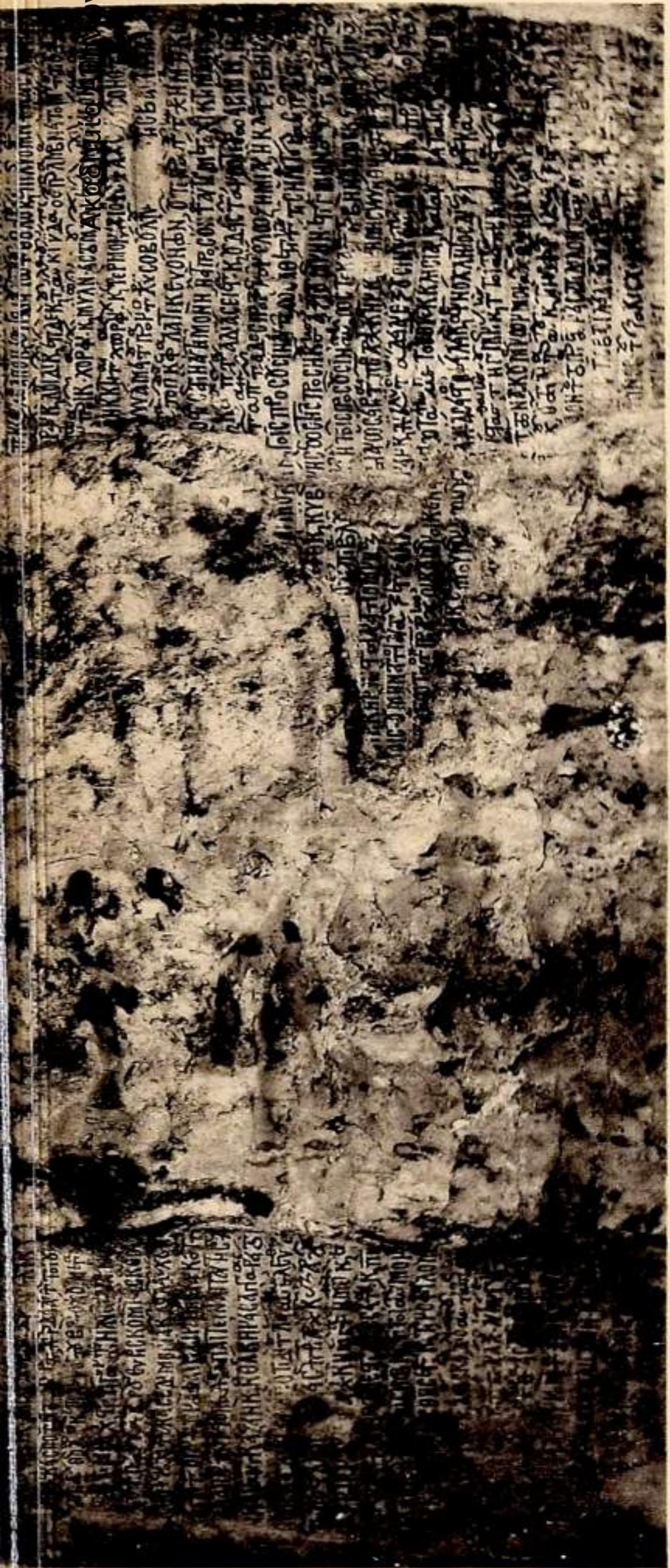

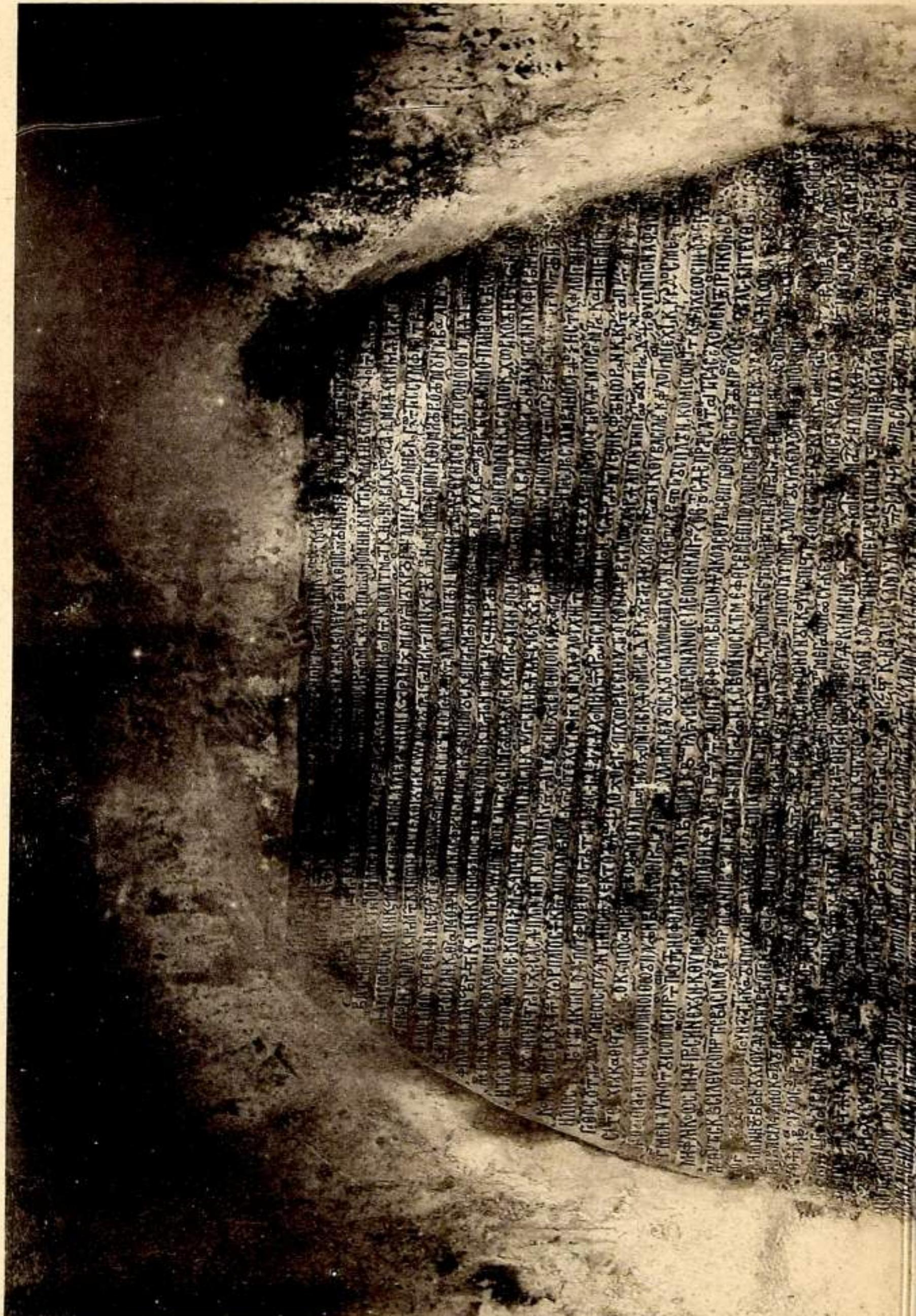

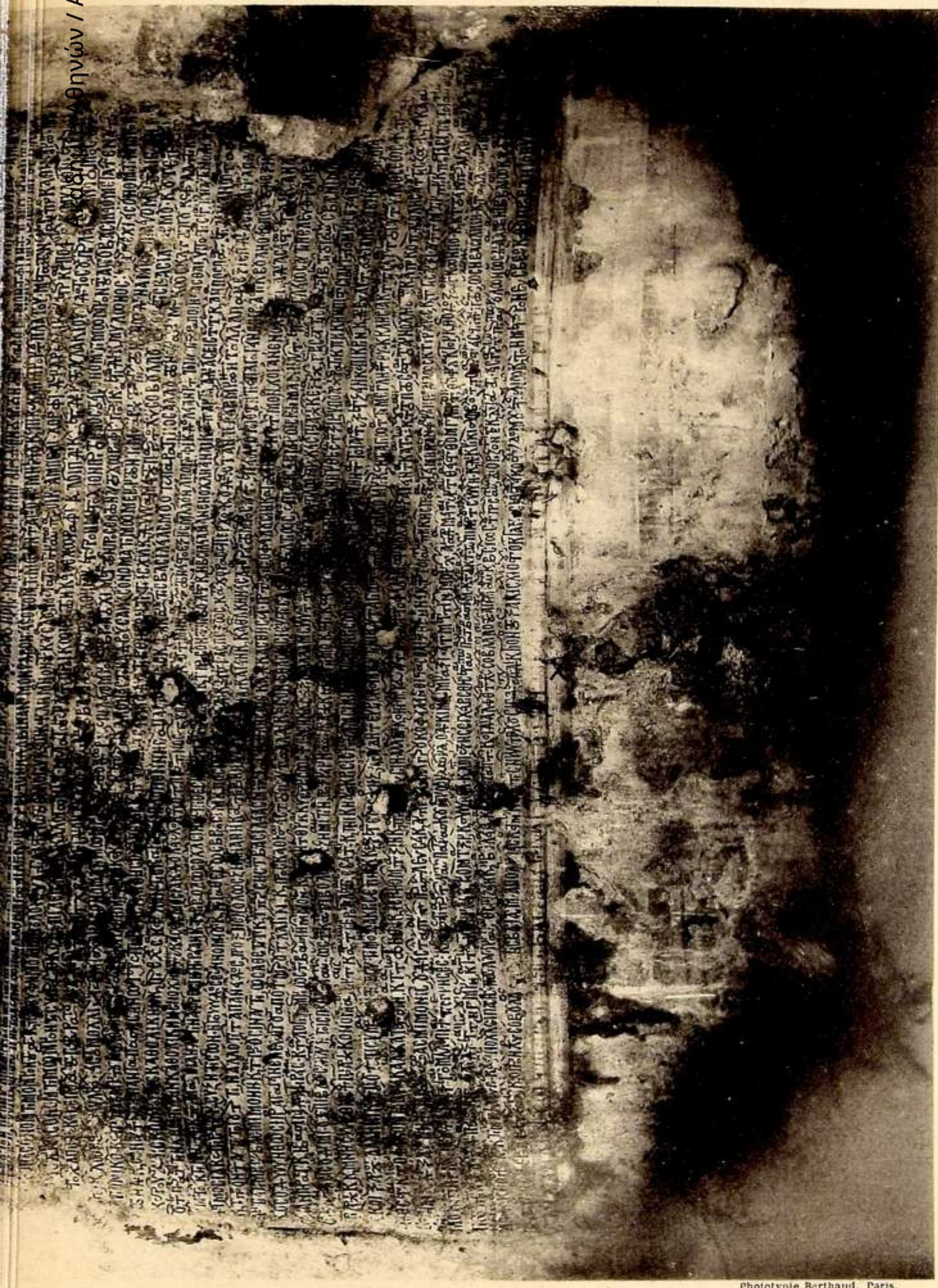
Phototype Borthaud, Paris.

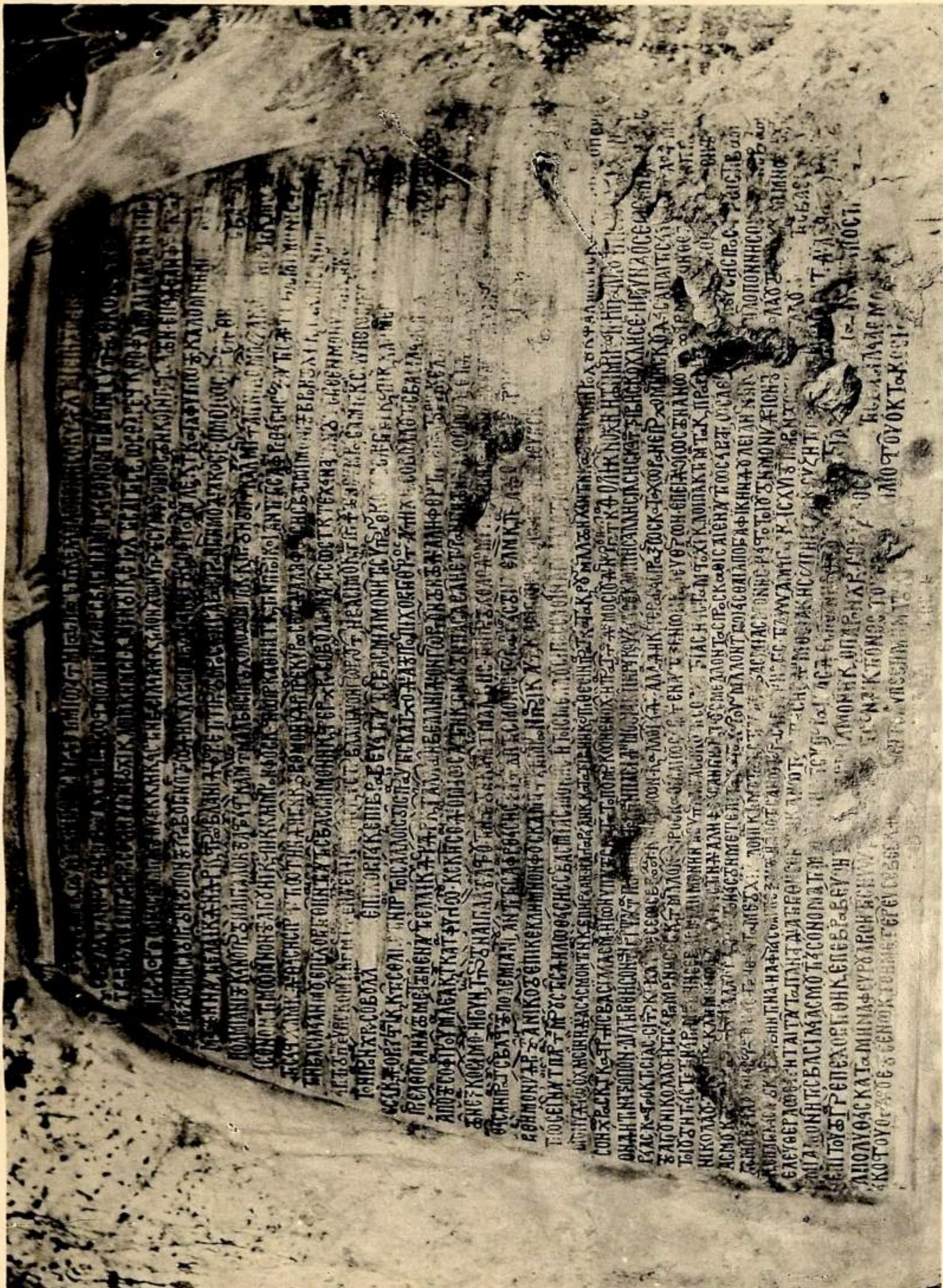

Phototypie Berthaud, Paris.

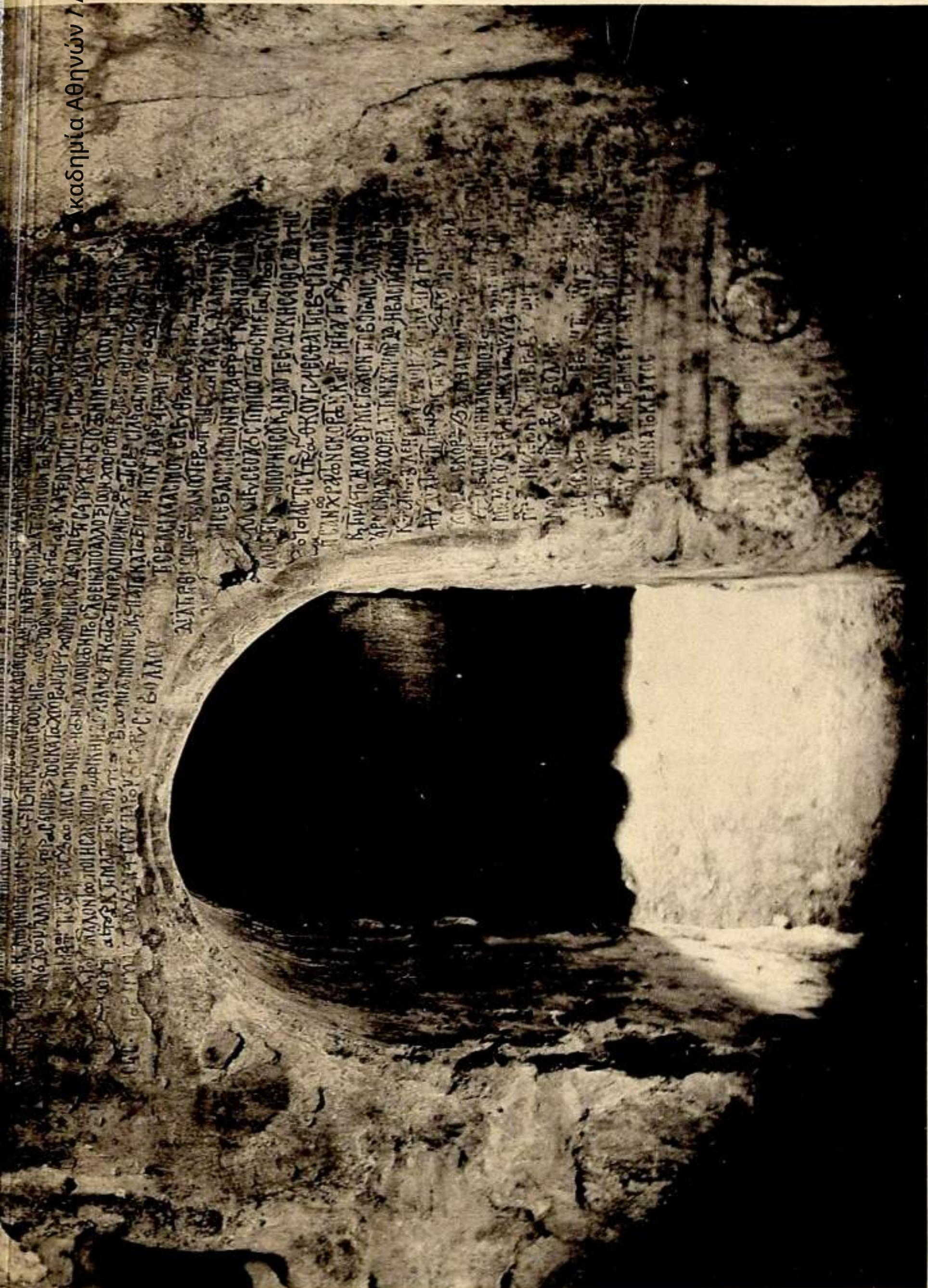

Pl. XIX - XX

Phototypie Barthélémy, Paris.

ΕΛΛΑΣ 1913 47 117

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1.

2.

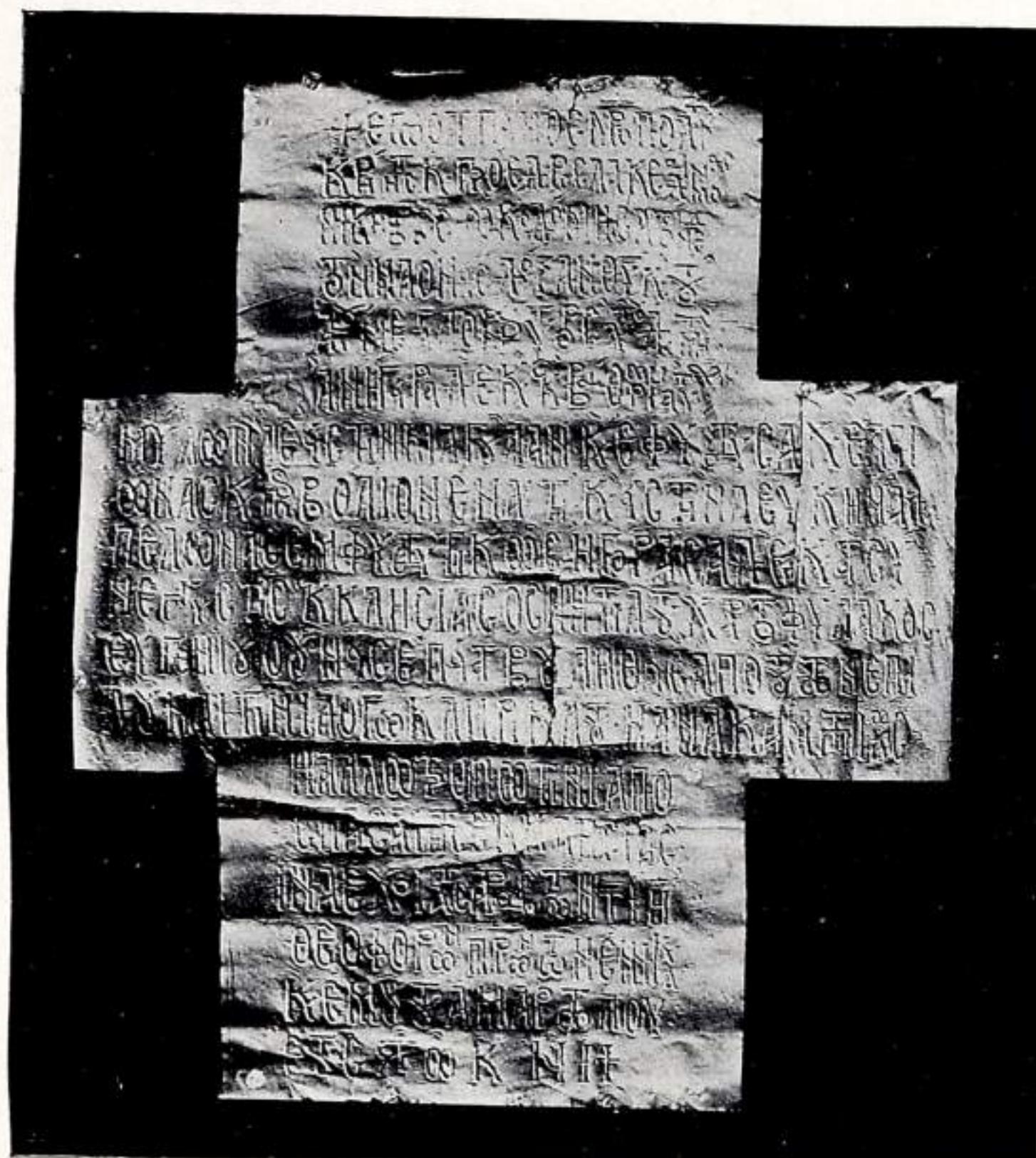

3.

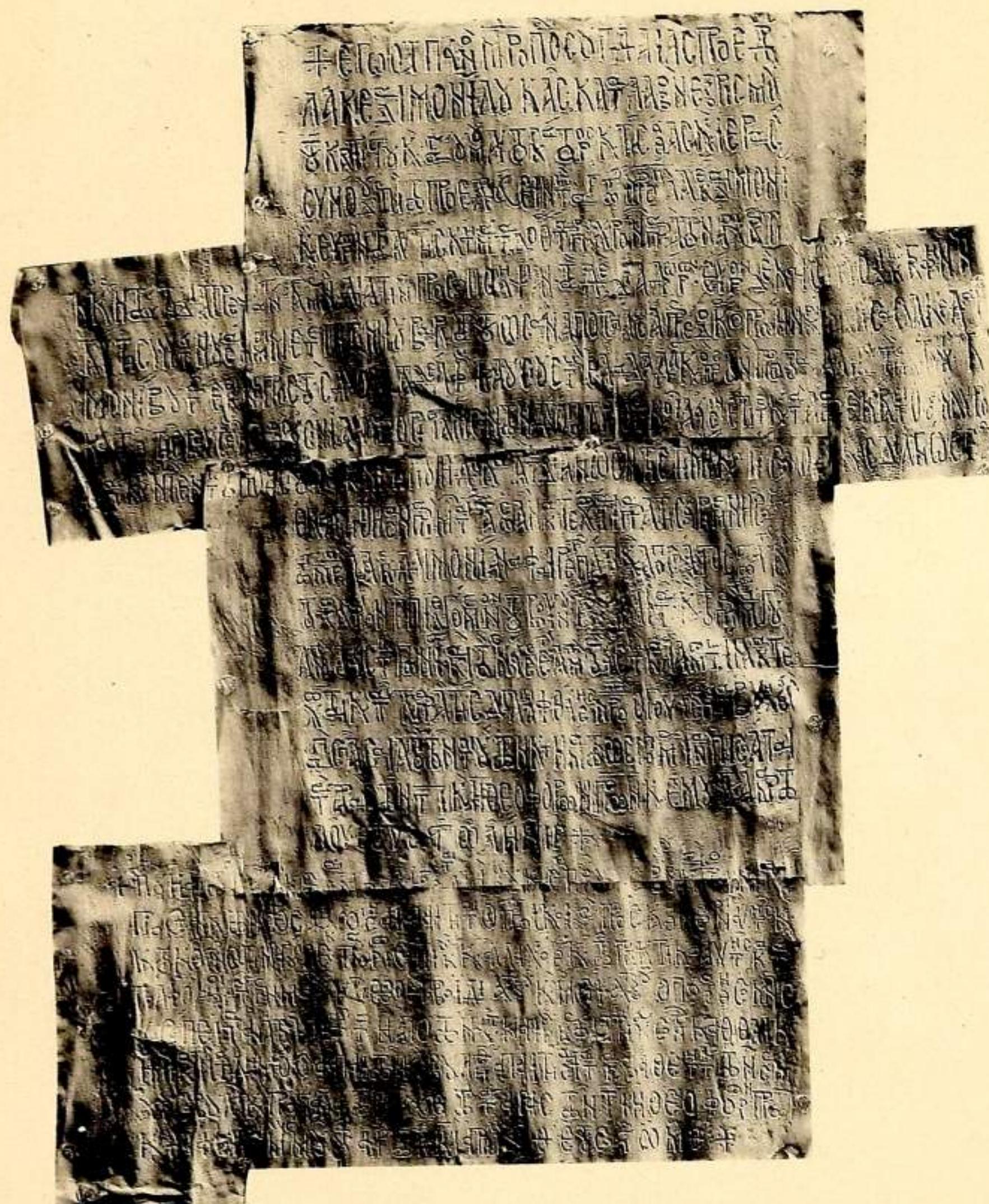
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

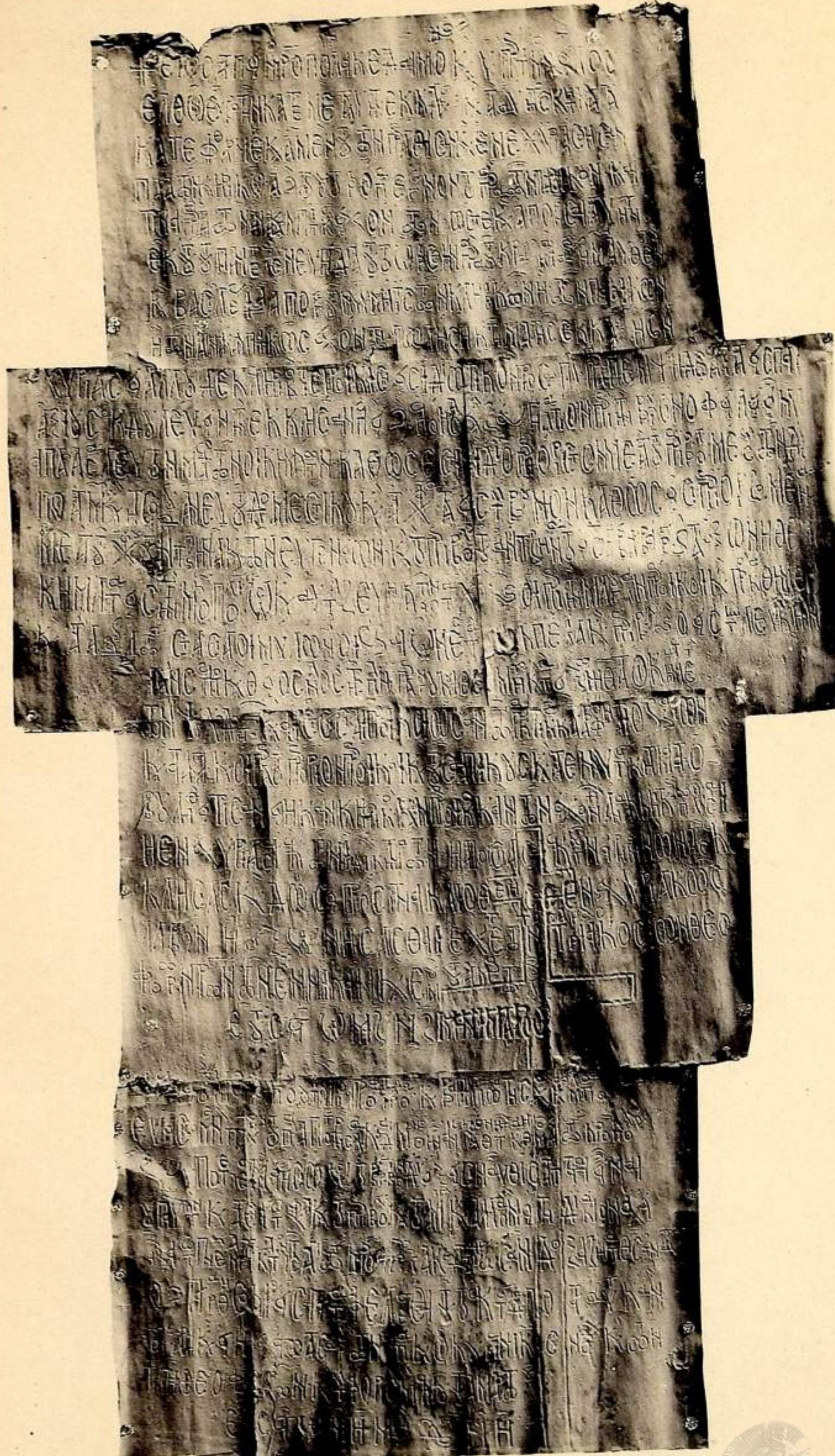
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020472

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

